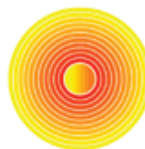

NORVEGIJOS PARAMA LIETUVAI:
partnerystė vertybėms
kurti ir išsaugoti

ATEITIES
VISUOMENĖS
INSTITUTAS

LIETUVOS REGIONŲ SAVIVALDYBIŲ KULTŪROS ĮSTAIGŲ VEIKLOS INOVATYVUMO VERTINIMO IR JO SKATINIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ

MOKSLO STUDIJA

Vilnius, 2016

Mokslo studija parengta įgyvendinant projektą „Regionų savivaldybių kultūros įstaigų kompetencijų ugdymas paslaugų modernizavimo, kūrybos inovacijų diegimo ir erdvių įveiklinimo srityse“, kodas NOR-LT10-VRM-01-K-01-003. Projektas bendrai finansuojamas 2009–2014 m. Norvegijos finansinio mechanizmo ir Lietuvos Respublikos lėšomis, projektą įgyvendina VšĮ Ateities visuomenės institutas.

Mokslo studiją parengė VšĮ Ateities visuomenės institutas: doc. dr. Eglė Butkevičienė, dr. Erika Furman, dr. Rasius Makselis, doc. dr. Eglė Vaidelytė, tyrėja Auksė Statauskienė, tyrimo asistentė Aistė Paškevičiūtė.

© VšĮ Ateities visuomenės institutas, 2016

Turinys

1. Įvadas.....	4
2. Informacijos šaltiniai ir metodologinis tyrimo pagrindas	5
3. Lietuvos regionų savivaldybių kultūros įstaigų veiklos inovatyvumo vertinimo prielaidų analizė	7
3.1. Inovacijos regionų plėtros kontekste – nuo sąvokos iki politikos	7
3.2. Darnaus vystymosi politika ir inovacijos	11
3.3. Regionų kultūra: pasiūla, poreikis ir bendruomeniškumas	13
3.4. Regionų kultūra, inovacijos ir darnus vystymasis	16
4. Lietuvos regionų savivaldybių kultūros įstaigų veiklos inovatyvumo ekspertinis vertinimas (ekspertiniai interviu)	18
4.1. Bendrosios pastabos	18
4.2. Pastabos atskiroms kultūros sritims	20
4.3. Kultūros ekspertų pastabų apibendrinimas	21
5. Fokusuotos grupinės diskusijos su kultūros įstaigų darbuotojais	22
5.1. Kultūros įstaigų veiklos inovatyvumo lygio vertinimas	23
5.2. Paslaugų modernizavimo, kūrybos inovacijų diegimo ir erdvių įveiklinimo galimybės	25
5.3. Teisinės, organizacinės, sisteminės kliūtys vykdyti inovacijas kultūros įstaigose	26
5.4. Bendradarbiavimo su privačiu sektoriumi patirtis, nauda ir kliūtys	28
6. Lietuvos regionų savivaldybių kultūros įstaigų darbuotojų apklausa	29
7. Išvados	33
8. Rekomendacijos dėl sektoriaus skatinimo galimybių	35
9. Literatūra	37
10. Priedai	39

1. ĮVADAS

Gilėjant Lietuvos integracijai į Europos Sąjungą (ES), didėjant šaliai kylančių demografinių ir geopolitinių iššūkių mastui, vis dažniau valstybės raidos kryptį nubrėžiančiuose strateginio planavimo dokumentuose kreipiamas dėmesys į visuomenės socialinį ir kūrybinį potencialą, kaip vieną iš svarbiausių valstybės pažangos išteklių, jos raidos problemų sprendimų šaltinį. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482 patvirtinta 2014–2020 metų nacionalinė pažangos programa pirmojo prioriteto „Visuomenės ugdymas, mokslas ir kultūra“ bendruoju strateginiu tikslu įvardija siekį „skatinti kiekvieną gyventoją realizuoti savo galimybes mokantis, kuriant, tiriant, tikslinga veikla prisiimant atsakomybę už save, valstybę ir aplinką“. Asmens ir visuomenės kūrybiškumo, atsakomybės už savo ir valstybės ateitį motyvai jungia nacionalines kultūros, ūkio bei švietimo ir mokslo politikas, išryškina kūrybiško mąstymo, naujoviškų sprendimų, įvairių sričių ir tipų inovacijų poreikį, aktualų ir ūkio plėtrai, ir socialinės aplinkos raidai, darniam regionų vystymui ir kultūros gyvenimo procesams.

Naujoviško, inovatyvaus mąstymo ir veikimo būdai yra tiesiogiai susiję su kultūros įstaigų veikla. Viena vertus, patys kultūros ir meno kūriniai yra kūrybinės veiklos, kūrybiškumo rezultatai, todėl kultūrinė ir meninė veikla yra neatsiejama nuo kūrybiškumo ir siaurąja (meno kūrybos), ir plačiąja (visuomenės sąmoningumo, išmanumo, verslumo) prasme. Tačiau, nepaisant glaudaus ryšio tarp kultūros srities ir kūrybiškumo, pripažinto ir Europos Komisijos užsakymu atlikto tyrimo „Kultūros poveikis kūrybiškumui“ („The Impact of Culture on Creativity“, KEA, 2009) išvadose ES, kaip ir Lietuvos, kultūros srities inovacijų politika tiesiogiai neapima, todėl nevertina ir neskatina kultūros įstaigų ir organizacijų inovatyvumo. Viena iš tokios situacijos priežasčių – kiekybinių ir kokybinių rodiklių, kurie atpažintų ir padėtų įvertinti kultūros įstaigų veiklos inovatyvumą, jų veiklą kuriant įvairių tipų inovacijas, stoka.

Kita vertus, Lietuvos kultūros politikos istorijos apžvalgos atskleidžia, kad ir šiandien funkcionuojantiems Lietuvos kultūros įstaigų (kultūros centrų, muziejų, bibliotekų) tinklams iki šiol būdingi sovietmečiu įtvirtintos vertikalios centralizuotos administracinės sistemos suformuotų veikimo būdų ir mąstysenos rudimentai, kurie apsunkina kūrybiškų ir inovatyvių praktikų paiešką ir pritaikymą organizuojant įstaigų veiklą, patenkinant bendruomenių kultūrinius poreikius (žr. pvz. Kublickienė, L., Žvinklienė, A., Sviklas, E. K. Kultūrėjimo procesai modernioje Lietuvoje: bibliotekų ir kultūros centrų vaidmuo regionuose, *Filosofija. Sociologija*, 2011. t. 22. Nr. 4, p. 483–492, Lietuvos mokslų akademija, 2011; Nastazija Keršytė, Muziejų valdymo kaita tarp savo ir kitų patirties, *Sovijus*, t. 1, Nr. 1, 2013, p. 69-100).

Šios aplinkybės rodo, kad kultūros įstaigos savo veikloje neišnaudoja joms iš prigimties būdingo kūrybinio potencialo ir dėl išorinių, ir dėl vidinių priežasčių: 1) jos yra ignoruojamos ES ir nacionalinės inovacijų politikos ir 2) pasižymi veiklos būdų ir mąstysenos inertiškumu.

Atsižvelgiant į tai, šioje mokslo studijoje, remiantis Norvegijos pavyzdžiu, buvo siekiama analizuoti kultūros įstaigų, veikiančių Lietuvos regionuose, veiklos inovatyvumą ir pateikti rekomendacijas dėl jo skatinimo galimybių.

Analitinę tyrimo dalį papildė regionų kultūros ekspertų apklausa bei regionų kultūros įstaigų darbuotojų apklausa. Šios apklausos pateikia regionų kultūros srityje dirbančių specialistų požiūrį į kultūros įstaigų inovatyvumą. Taip pat tyrimo įžvalgas papildė atskirai organizuotos fokusuotos grupinės diskusijos su kultūros įstaigų darbuotojais, kurių ataskaita taip pat pateikiama atskirame priede.

Apibendrinus pateiktas įžvalgas, formuluojamos išvados, apibūdinančios Lietuvos regionų savivaldybių kultūros įstaigų veiklos inovatyvumo būklę. Šių išvadų pagrindu parengtos rekomendacijos dėl Lietuvos regionų savivaldybių kultūros įstaigų veiklos inovatyvumo skatinimo priemonių.

2. INFORMACIJOS ŠALTINIAI IR METODOLOGINIS TYRIMO PAGRINDAS

Tyrimui atlikti pasirinkti metodai, galintys geriausiai atskleisti regionų kultūros įstaigų veiklos inovatyvumo aplinkybes. Kadangi iki 2015 m. tiksliniai tyrimai šia tematika Lietuvoje nebuvo vykdomi, tyrimo tikslams panaudojami duomenys ir išvados studijų, kurios analizuoja artimas ar susijusias temas. Tokiu būdu tyrimo tikslams yra aktualūs šie šaltiniai: Lietuvos Statistikos departamento atliekama regionų ūkio ir socialinės plėtros, įmonių inovacinės veiklos, kultūros srities raidos stebėseną, Europos Sąjungos Inovacijų Sąjungos švieslentės (ESISŠ) rodiklių stebėsenos duomenys, OECD (Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos) apžvalgoje „Regions and Innovation“ (2013) pateikiama inovacijų regionuose analizės metodologija, Jungtinių Tautų Prekybos ir plėtros konferencijos (UNCTAD) parengtos pasaulinės prekybos ir plėtros, technologijų ir inovacijų, prekybos ir aplinkosaugos ataskaitų duomenys, Europos Sąjungos statistikos agentūros „Eurostat“ atliekama kultūros sektoriaus stebėseną. Kultūros sektoriaus įtaką kūrybiškumui ir inovacijoms kitose srityse išsamiai tyrinėjo agentūra KEA savo tyrime „The Impact of Culture on Creativity“ (2009).

Lietuvoje iki 2015 metų atlikti atskirų sričių tyrimai taip pat pateikia svarbios informacijos, susijusios su regionų kultūros įstaigų veiklos inovatyvumo aplinkybėmis. Šiuos tyrimus, analizės, galimybių studijas, mokslinius straipsnius ir kitus tiriamuosius darbus galima suskirstyti į tris kategorijas pagal tiesiogiai jų nagrinėjamą sritį: 1) regionų būklės tyrimai, 2) ūkio ir inovacijų tyrimai, 3) kultūros sektoriaus tyrimai.

Lietuvos regionų būklę vertinantys tyrimai, susiję su nagrinėjama tematika, yra šie: Nevyriausybinių sektoriaus raidos tyrimas (UAB „Eurointegracijos projektai“, 2014 m.), Bendruomeninių organizacijų ir bendruomenių centrų veiklos ir galimybių plėtojimo tyrimas (UAB „BGI Consulting“, 2011 m.), „Socialinės partnerystės plėtojimas“ (prof. dr. Romas Lazutka, 2012 m.), Nevyriausybinių sektoriaus institucinio tvarumo, savanorių įtraukimo, tarpusavio bendradarbiavimo, indėlio į šalies ūkio augimą ir galimybių plėtojimo tyrimo ataskaita (Ilona Tamutienė ir kt., 2011 m.), „Gyvenimo sąlygos Lietuvoje: ekonominės krizės iššūkiai, analitinė kai kurių tendencijų apžvalga ir politikos pasiūlymai. Analitinė apžvalga“ (2009 m.).

Tarp ūkio ir inovacijų tyrimų aktualiausi nagrinėjamai tematikai yra šie: „Lietuvos mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros (MTEP) ir inovacijų konkrečių prioritetų identifikavimo paslaugos. Prioritetų įgyvendinimo kelrodžiai“ (UAB „Visionary Analytics“, 2014 m.), MTEP ir inovacijų prioritetų identifikavimo metodika (Dr. Žilvinas Martinaitis ir kiti, 2013 m.), „Global trends and drivers as challenges for Lithuanian research and innovation policy. Background paper to support the development of a Smart Specialisation Strategy in Lithuania“ („Technopolis group“, 2013 m.).

Iš aktualių regionų kultūros sektoriaus tyrimų galima išskirti šiuos: galimybių studija „Menas žmogaus gerovei“ (VŠĮ Dailininkų sąjungos galerija, 2012 m.), Kultūros ir kūrybinių paslaugų savivaldybių kultūros įstaigose tyrimas (UAB „BGI Consulting“, 2012 m.), Viešojo sektoriaus kultūros įstaigų veiklos vertinimo kriterijų nustatymas (UAB „BGI Consulting“, 2012 m.), Regionų kultūros būklės tyrimas

(VšĮ Socialinių tyrimų institutas, 2009 m.), Kultūros ir meno institucijų veiklos vertinimo ir valdymo modelio galimybių studija (UAB ESTEP Vilnius, 2014 m.), Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas (UAB Socialinės informacijos centras ir UAB ESTEP, 2014 m.), „Kultūros ir meno srities darbuotojų žmogiškųjų išteklių bei jų sukuriamo produkto plėtra regionuose“ (Lietuvos liaudies kultūros centras, VšĮ „Plėtros konsultacijos“, 2007 m.) ir kiti tyrimai.

Metodologijos požiūriu įvardytų trijų sričių taikomieji tyrimai yra svarbus informacijos šaltinis įvertinant regionų socialinę ir ekonominę būklę bei regionų kultūrinio gyvenimo kontekstą. Mokslo studijos, tarptautinių organizacijų tyrimai ekonomikos, regionų plėtros ir inovacijų politikos klausimais padeda tiksliau formuluoti ir tyrimo tikslams pritaikyti inovacijų sąvoką, apibrėžti jos sąsajas su regionų politikos kontekstu, nustatyti inovacijų stebėsenos metodikos principus. Tarp aktualesnių studijų – Jūratė Černevičiūtė, Rolandas Strazdas, Žilvinas Jančoras, Rusnė Kregždaitė, Vaidas Morkevičius „Kūrybinių industrijų plėtojimo kompleksiniai veiksniai: kolektyvinio kūrybingumo ugdymas“ (UAB „Baltijos kopija“, 2015 m.); Zygmunt Żminda, Tomasz Żminda „Monitoring and Evaluation of Regional Innovation Strategies“ (Greece: University of Thessaly Volos, 2006); „Innovation Skills Profile 2.0, The Skills, Attitudes, and Behaviours You Need to Contribute to Innovation in the Workplace“ (The Conference Board of Canada: Centre for Business Innovation (CBI), 2014); „Monitoring and Evaluation for Innovation Policy“ (World Bank, The Innovation Policy Platform, 2013); „Regions and Innovation, Collaborating across Borders“ (OECD Reviews of Regional Innovation, 2013); „Applied Regional Growth and Innovation Models“, ed. Karima Kourtit, Peter Nijkamp, Robert Stimson (New York: Springer Heidelberg, 2014); „Skills for Innovation and Research“ (OECD, 2011).

Tyrimui aktualūs regionų plėtros, inovacijų ir kultūros politikos bei strateginio planavimo dokumentai sudaro atskirą šaltinių kategoriją. Šie dokumentai pateikia politikos priemonių planavimo ir įgyvendinimo pavyzdžius, paremtus priemonių poreikio analize ir atitinkama jų įgyvendinimo stebėsenos sistema. Iš svarbiausių nagrinėjamai tematikai aktualių politinių dokumentų būtina atskirai paminėti šiuos dokumentus: 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa (2012 m. lapkričio 28 d. LRV nutarimas Nr. 1482); Lietuvos inovacijų plėtros 2014–2020 metų programa (2013 m. gruodžio 18 d. LRV nutarimas Nr. 1281); Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės (2010 m. birželio 30 d. LRS nutarimas Nr. XI-977); Etninės kultūros plėtros valstybinė 2010–2014 metų programa (2010 m. birželio 28 d. LR kultūros ministro įsakymas Nr. JV-363), šios programos priemonių planas (2015 m. liepos 22 d. LR kultūros ministro įsakymas Nr. JV-500).

Aukščiau įvardytų ir kitų informacijos šaltinių pagrindu buvo apibrėžtos ir įvertintos Lietuvos regionų savivaldybių kultūros įstaigų veiklos inovatyvumo vertinimo prielaidos. Norint tinkamai atlikti šią prielaidų analizę, būtina bendrais bruožais aptarti demografinę, socialinę ir kultūrinę Lietuvos regionų būklę, apibrėžti inovacijų sąvoką, įvertinti inovacijų kūrimo, diegimo ir sklaidos regionuose principus, identifikuoti pagrindinius regionuose veikiančių kultūros įstaigų inovacinės veiklos parametrus, su šia veikla susijusių kompetencijų pobūdį. Įvertinus inovatyvumo vertinimo prielaidas buvo siekiama apibrėžti regionų kultūros įstaigų darbuotojų kvalifikacijos kėlimo poreikį siekiant skatinti inovacijas šiose įstaigose.

3. LIETUVOS REGIONŲ SAVIVALDYBIŲ KULTŪROS ĮSTAIGŲ VEIKLOS INOVATYVUMO VERTINIMO PRIELAIDŲ ANALIZĖ

3.1. Inovacijos regionų plėtros kontekste – nuo sąvokos iki politikos

Lietuvos viešojoje erdvėje vartojamas inovacijos apibrėžimas, pateikiamas Lietuvos inovacijų plėtros 2014–2020 metų programoje: „inovacija – naujų arba iš esmės patobulintų produktų (prekių ar paslaugų) arba procesų, naujų rinkodaros arba organizacinių metodų diegimas verslo praktikoje, organizacijoje arba plėtojant išorės ryšius“¹.

Programos autoriai pažymi, kad vartojama inovacijos sąvoka atitinka ES pavyzdinės iniciatyvos „Inovacijų Sąjunga“ nuostatas ir iš esmės yra grindžiama Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos ir Europos Sąjungos statistikos tarnybos „Eurostat“ parengtame „Oslo vadove: Inovacijų duomenų surinkimo ir interpretavimo gairėse“ (2005 m., trečias leidimas)², Europos Komisijos 2013 m. studijoje „Socialinių inovacijų tyrimas Europos Sąjungoje: pasiūlymai, išvados ir ateities kryptys“ ir 2013 m. Europos viešojo sektoriaus inovacijų švieslentėje pateiktomis inovacijų apibrėžtimis ir jų paaiškinimais. Kitos dvi svarbios sąvokos, kurias apibrėžia cituojama programa, yra kūrybiškumas ir socialinės inovacijos: „kūrybiškumas – asmenybės savybių, leidžiančių produktyviu darbu pasiekti originalių, visuomeniškai reikšmingų, kokybiškai naujų veiklos rezultatų kompleksas, tai proto (mentalinis) ir socialinis procesas, apimantis naujų idėjų ir koncepcijų arba naujų ryšių ir sąveikų tarp žinomų idėjų ir koncepcijų atradimą“; „socialinės inovacijos – naujų idėjų (prekių, paslaugų, metodų) pritaikymas socialiniams poreikiams efektyviau tenkinti ir (ar) naujiems socialiniams ryšiams, partnerystėms ar tinklams kurti“³.

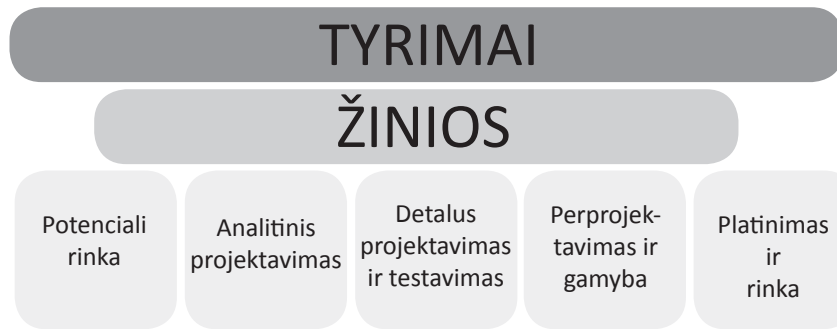
Atkreipiant dėmesį į šių sąvokų vartojimo suderinamumą ir nuoseklumą ES ir nacionalinėje politikoje, kartu pripažįstama, kad ES ir Lietuvos politiniuose dokumentuose vartojama inovacijų samprata yra iš esmės grindžiama siaurai suprantama technologinių inovacijų samprata ją papildant pirmiausia verslo organizacijų veiklos specifikai būdingomis „proceso“, „produkto“, „rinkodaros“, „organizacinių“ inovacijų sampratomis. Nors mokslinėje literatūroje bei įvairių organizacijų atliktų taikomųjų tyrimų išvados dažnai pažymima, kad siaura inovacijų samprata negali apimti visų kūrybiškumui ir inovatyviam mąstymui aktualių aplinkos aspektų, tačiau pasirinktas siauresnės inovacijų sampratos vartojimas argumentuojamas tuo, kad ši samprata leidžia užtikrinti efektyvesnę inovacijų politikos planavimo ir įgyvendinimo stebėseną⁴ (žr. 1 pav.).

1 Lietuvos inovacijų plėtros 2014–2020 metų programa, I.4.

2 „Oslo Manual, Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data“, 3-rd edition, OECD, 2005.

3 Ten pat.

4 „2006 Trend Chart Methodology Report. Searching the forest for the trees: „Missing“ indicators of innovation, Anthony Arundel and Hugo Hollanders“, MERIT – Maastricht Economic Research, Institute on Innovation and Technology July 1, 2006; „Creating Innovation. Do the Creative Industries Support Innovation in the Wider Economy?“, NESTA research report, 2008.

1 pav. Inovacijų ciklo samprata pagal „Oslo vadovą“

Įvairiuose kontekstuose konstatuojamas poreikis atkreipti dėmesį į inovacijoms svarbų socialinį ir kultūrinį kontekstą, taip pat išskiriamos kitų, nebūtinai su technologiniais sprendimais susijusių, inovacijų kategorijos, tokios kaip „socialinės inovacijos“, „sistemines inovacijos“⁵, „minkštosios inovacijos“, „vietinės inovacijos“, taip pat „kūrybinės inovacijos“⁶. Vis tik šios sampratos beveik nepatenka į inovacijų politikos priemonių sąrašus. Gal būt viena iš tokio politikos conceptualinio skepticizmo priežasčių yra tendencija, į kurią atkreipia dėmesį anksčiau cituotos monografijos autoriai, aptardami inovacijų sampratos raidos istoriją – kuo labiau tolstama nuo siauro produkto inovacijų apibrėžimo link sunkiau apibrėžiamų inovacijų rezultatų ir poveikio, tuo yra sunkiau pasiekti susitarimo dėl bendro inovacijų apibrėžimo⁷.

Susiklosčiusi situacija yra kiek paradoksali. Viena vertus, mokslinėje literatūroje išryškintas poreikis išplėsti inovacijų sąvoką, tačiau politiniame kontekste sąmoningai paliekama siaura, tačiau lengvai atitinkamų rodiklių pagalba stebima „Oslo vadove“ pateikta inovacijų sąvoka. Kita vertus, viešojoje erdvėje vis labiau įsitvirtinant „kūrybinės klasės“, „kūrybos ekonomikos“, „kūrybinių industrijų“ sąvokoms, pateikiami argumentai apie kultūros ir meno poveikį plačiai suprantamam visuomenės kūrybiškumui, kuris laikomas viena iš inovacijoms palankios aplinkos, „inovacijų kultūros“ sąlygų⁸.

Aptariant inovacijų vaidmenį regionuose tenka pripažinti ir kitą kūrybinių industrijų reiškinio aspektą, kuris ne visada sulaukia deramo dėmesio. Nuo pat Richardo Floridos veikalų pasirodymo, kūrybinių industrijų geografija siejama visų pirma su kūrybinių miestų idėja. Kūrybinis miestas tai – kultūrų įvairovės ir tolerancijos židiny, kuriame kuriasi, gyvena ir dirba kūrybinė klasė. Visuomenės kūrybiškumas klesti ir yra lengviausiai ugdomas būtent miestuose, kurie stengiasi atitikti „kūrybiško miesto“ kriterijus, savo ruožtu kūrybiškumas tampa miestų įvaizdžio, rinkodaros dalimi siekiant

5 Apie „sistemines“ arba „sistemų“ inovacijas žr. Rolandas Strazdas, Jūratė Černevičiūtė, „System Innovation Approach for Improvement of Innovation Development in Creative Industries“; Strazdas R., Černevičiūtė J., Jancoras Z., „Measuring of system innovation in the context of creative industry development“, The 6th ISPIM Innovation Symposium – Innovation in the Asian Century, 8-11 December, 2013, Melbourne, Australia: symposium proceedings, Manchester: ISPIM, 2013, p. 1-16. Išsamią inovacijos sampratų raidos analizę pateikia Jūratė Černevičiūtė, Rolandas Strazdas, Žilvinas Jančoras, Rusnė Kregždaitė, Vaidas Morkevičius monografijoje „Kūrybinių industrijų plėtojimo kompleksiniai veiksniai: kolektyvinio kūrybingumo ugdymas“, Vilnius: UAB „Baltijos kopija“, 2015, pp. 81–131. Pasak autorių, „Pateiktoji inovacijų sampratos dinamikos analizė rodo, kad pasikeitus sąlygomis svarbesnės tampa ne žiniomis, o kūrybiškumu grįstos sistemų inovacijos.“ žr. p 126.

6 Žr. Rasius Makselis, „Kūrybinės industrijos ir tarpsektorinė inovacijų sąveika“, „Kultūros vadyba ir kultūros politika: kūrybingos veiklos modeliai“. Acta Academiae Artium Vilnensis Nr. 72. Sud. Ieva Kuizininė, Vilnius: VDA leidykla, 2014.

7 Žr. „Kūrybinių industrijų plėtojimo kompleksiniai veiksniai: kolektyvinio kūrybingumo ugdymas“, p. 96.

8 Žr. „The Impact of Culture on Creativity“, KEA, 2009.

pritraukti investicijas ir kvalifikuotus bei kūrybiškus darbuotojus⁹. Kūrybinės klasės iškilimo laikmetis sutapo su simboliniu pasaulio demografijos lūžio momentu, kuomet Jungtinių Tautų duomenimis, 54 proc. pasaulio gyventojų 2014 m. gyveno miestuose (palyginimui, 1960 m. pasaulio miestų gyventojai sudarė 34 proc. pasaulio gyventojų populiacijos).

Toks miesto vaidmens naujajame kūrybos amžiuje sureikšminimas yra susijęs su dviem problemomis, kurios iš teorinės problematikos persikelia ir į politinę. Visų pirma, nepaisant to, kad miesto erdvė yra palankiausia kūrybinės klasės gyvavimui ir raiškai, pasak paties R. Floridos, ji anaipol nėra ta vieta, kur kūrybiškumas savaime išsprendžia visas socialines problemas. Priešingai, autoriaus knyga „Cities and the Creative Class“ užbaigiantis skyrius „Atviri klausimai“ pateikia visą pluoštą problemų, kurios be atskiro politinio dėmesio ne tik savaime nesisprendžia kūrybiniame mieste, bet dar ir paąstrėja. Tarp tokių problemų autorius aptaria nelygybę, išbrangusio būsto neprieinamumą, netolygią rajonų plėtrą, grėsmę ekologinėms ekosistemoms, išaugusį stresą ir nerimą, politinę poliarizaciją.¹⁰ Demografinė kūrybinės visuomenės dinamika yra viena iš šių problemų priežasčių. Tapę vis didesniais traukos centrais miestai virsta ne tik „globalaus kaimo“ pavidalo kūrybinės ekonomikos židiniais su didele kultūrų įvairove, bet ir nuo gyventojų pertekliaus ir su juo susijusių socialinių problemų kenčiančiomis metropolijomis.¹¹ Įdomu pastebėti, kad Lietuvos depopuliacijos dinamiką tyrinėję mokslininkai priėjo prie išvados, kuri pabrėžia būtent miestų traukos vaidmenį naujųjų emigracijos iš Lietuvos bangų kontekste. 2011 m. atliktas Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto Lietuvos regionų depopuliacijos prielaidų tyrimas įvardija svarbiausius Lietuvos depopuliaciją lemiančius demografinius procesus, taip pat prieina prie išvadų apie bendras depopuliacijos dinamikos tendencijas Lietuvoje: 1) vidaus migracija intensyvesnė iš regionų, kuriuos sudarančių savivaldybių centrai yra mažesni, 2) tarptautinė migracija spartesnė iš regionų, kuriuos sudarančių savivaldybių centrai yra didesni, 3) didesnė natūrali gyventojų kaita yra regionuose, kuriuos sudarančių savivaldybių centrai yra mažesni, rečiau apgyvendintų regionų, kur gyventojai senesni ir gyventojų senėjimo procesas vyksta sparčiau. Mokslininkų analizė rodo, kad stambesni urbanistiniai centrai Lietuvoje traukia gyventojus iš nuošalesnių regionų, tuo tarpu tarptautinė emigracija didesnė iš didesnių miestų. Vertinant tendencijas matyti, kad būtent miestai tampa tarpine grandimi gyventojams judant iš Lietuvos į užsienį, tuo tarpu nacionaliniu mastu Lietuvos regionai patiria dvigubą emigracijos spaudimą – į didesnius miestus ir į užsienį.

Antroji problema yra susijusi su ideologine kūrybos visuomenės projekcija į miestus. Miestas kartu su jo kultūros, ugdymo, ekonomine infrastruktūra yra dažniausiai suvokiamas kaip individo kūrybinę laisvę užtikrinanti erdvė. Dažnai pabrėžiamas faktas, kad šiais laikais romantiškąjį individualistinį genijaus idealą pakeičia kolektyvinio, tinklinio kūrybiškumo idėja,¹² kurią realizuoti lengviau kultūrinių, socialinių ir ekonominių ryšių prisodrintoje miesto komunikacijos erdvėje. Tokio kūrybiškumo

9 Žr. Richard Florida, „The Rise of the Creative Class, Revisited“, New York: Basic Books, 2011, pp. 203–227; žr. lietuvišką šios knygos vertimą: Richard Florida, „Kūrybinės klasės iškilimas“, Vilnius: Technika, 2015; taip pat žr. Richard Florida, „Cities and the Creative Class“, New York, London: Routledge, 2005.

10 Žr. Richard Florida, „Cities and the Creative Class“, New York, London: Routledge, 2005, p. 172.

11 Plg. „Miestai yra šalies plėtos variklis – juose didžiausias augimo, inovacijų ir darbo vietų kūrimo potencialas, tačiau ir opiausios aplinkosaugos, transporto, užimtumo, socialinės atskirties ir skurdo problemos“, 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa, 3 prioritetas.

12 Žr. Jūratė Černevičiūtė, Rolandas Strazdas, Žilvinas Jančoras, Rusnė Kregždaitė, Vaidas Morkevičius monografijoje „Kūrybinių industrijų plėtojimo kompleksiniai veiksniai: kolektyvinio kūrybingumo ugdymas“, Vilnius: UAB „Baltijos kopija“, 2015, pp. 41–51.

ideologijos projekcija į miestus santykinai nuvertina periferinių regionų bei neurbanizuotų teritorijų vaidmenį skatinant individualų ir visuomenės kūrybiškumą¹³. Šis požiūris lemia tai, kad ir tradicinės technologinės ir kūrybinių industrijų sektoriui būdingos sisteminės inovacijos pirmiausiai siejamos su miesto erdve.

Neurbanizuotos teritorijos, periferiniai regionai dažniau tampa ne individualų kūrybiškumą ir inovatyvumą skatinančiomis, bet bendresnę perspektyvą pateikiančiomis „teritorijų sanglaudos“ politikos įgyvendinimo vietomis, kuriose šalia transporto, komunikacijų infrastruktūros plėtros ir gamtos saugos prioritetų formuojamos priemonės, kuriomis siekiama skatinti vietos gyventojų verslumą, gerinti investicinę bei verslo aplinką ir pan.

Pastangos gerinti ekonominę, verslumo ir ekologinę aplinką regionuose dažnai jungiasi į vadinamą „darnios plėtros (kitaip – darnaus vystymosi, tvarios plėtros) politiką“. Bendrasis darnios plėtros tikslas – ekonominių, aplinkosauginių ir socialinių visuomenės interesų suderinamumas siekiant išsaugoti ir perteikti ateities kartoms kiek galima geriau išsaugotą aplinką, kaip pačios visuomenės gyvybingumo ir plėtros potencialą¹⁴.

Charakteringa, kad nepaisant to, kad ir Nacionalinė pažangos programa, ir Darnaus vystymosi strategija skiria nemažai dėmesio regionų plėtros tematikai, tačiau abiejuose šiuose dokumentuose inovacijų politikos tikslai nėra tiesiogiai siejami su regionų plėtra. Darnaus vystymosi strategijoje inovacijos aptariamos tik švietimo ir mokslo skyriuje ir yra suvokiamos kaip viena iš Žinių visuomenės kūrimo priemonių¹⁵. Nacionalinės pažangos programos tikslai „1.3. Skatinti kūrybiškumą, verslumą ir lyderystę“, „1.4. Skatinti žinių kūrimą, sklaidą ir naudojimą“, „1.5. Skatinti sveikatos ir gamtinės aplinkos tausojimą“ jungia švietimo, kūrybiškumo ugdymo, sveiko gyvenimo būdo, aplinkosaugos propagavimo bei inovacijų skatinimo uždavinius, tačiau šių tikslų aprašymuose inovacijos taip pat nėra tiesiogiai siejamos su regionų plėtra.

Šia proga galima prisiminti dar vieną politinį sprendimą, kuris nulėmė ES struktūrinių fondų paramos politikos, įgyvendinamos Lietuvoje nuo 2004 metų, pobūdį: Lietuva nuo pat šių fondų įsisavinimo planavimo pradžios buvo apibrėžta kaip vienas regionas, atitinkantis didžiausio paramos intensyvumo poreikio kriterijus. Tokiu būdu pagal ES regioninės politikos statistikos nomenklatūrą, NUTS 1 ir NUTS 2 lygmenimis Lietuva yra suprantama kaip vienas regionas, tuo tarpu NUTS 3 lygmeniu teritorija yra padalinta į 10 apskričių. Pagrindinis nuspėjamas argumentas, kodėl pasirinkta būtent tokia klasifikacija, yra fondų planavimo ir administravimo patogumas. Tačiau galima teigti, kad ši klasifikacija turi ir neišvengiamą trūkumą, nes apsunkina galimybę stebėti ir reaguoti į istorinius, kultūrinius ir socialinius regionų skirtumus, kurie geriausiu atveju bandomi išryškinti remiantis teritoriniu Lietuvos suskirstymu į apskritis. Tokiu būdu susidaro situacija, kai ES bei nacionalinės politikos perspektyvoje Lietuva suvokiama kaip vienas regionas, siekiant įgyvendinti atskirų sričių politiką pasirenkami nacionalinio lygmens

13 Menininkų rezidencijų, kurios dažnai kuriasi nuošaliuose, izoliuotose teritorijose koncepcija yra įdomus „romantinio kūrybiškumo“ atspindys, plg. tarptautinį tinklą ResArtis (<http://www.resartis.org>). Įdomu stebėti, kaip šios organizacijos derina naujųjų komunikacijos priemonių teikiamus tinklaveikos privalumus su itin tradicinėmis meno kūrybai aktualiomis susitelkimo, atsiribojimo nuo išorinių trikdžių introspekcijos vertybėmis.

14 Lietuvoje vartojamą „darnios plėtros“ sampratą apibrėžia 2003 m. LRV rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 patvirtinta Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, žr. I. 2.: „darnaus vystymasis suprantamas kaip kompromisas tarp aplinkosauginių, ekonominių ir socialinių visuomenės tikslų, sudarantis galimybes pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms, neperžengiant leistinų poveikio aplinkai ribų“.

15 Žr. punktą Nr. 250.5.

sprendimai, kitaip sakant, centralizuotai.

Galima būtų apibendrintai teigti, kad nacionaliniuose strateginio planavimo dokumentuose inovacijų plėtra suprantama kaip nacionalinio lygmens uždavinys, kurio regioninė dimensija nėra atskirai akcentuojama.

Jeigu regionų plėtros strateginio planavimo dokumentuose dominuoja „teritorinės sanglaudos“ ir „darnios plėtros“ vertybės, kurios, kaip buvo pastebėta, nėra tiesiogiai siejamos su inovacijų politikos uždaviniais (išskyrus „žaliųjų technologijų“ kūrimą, kuris prisideda prie aplinkosaugos tikslų įgyvendinimo), tai, analogiškai, Lietuvos inovacijų plėtros 2014–2020 metų programa regioninės problematikos taip pat neišskiria. Šioje programoje „tarpsektorinės inovacijos“ siejamos su didelę pridėtinę vertę turinčiomis inovacijomis, tuo tarpu kūrybinių industrijų sektorius nėra priskiriamas prie didelį potencialą turinčių Lietuvos ūkio sričių. Tai rodo pačios inovacijų politikos tendenciją orientuotis į, visų pirma, didelę pridėtinę vertę kuriančias inovacijas: „Didžiąją Lietuvos ekonomikoje sukuriamos pridėtinės vertės dalį sudaro tradicinės pramonės produkcija ir paslaugos (transportas, turizmas)“¹⁶. Lietuvos ūkyje išskiriamos dvi ekonominių veiklų kategorijos: 1) sektoriai, kurie kuria didelę pridėtinę vertę, sėkmingai eksportuoja savo produkciją, gausiai investuoja į MTEP ir pasižymi kvalifikuota darbo jėga¹⁷; 2) sektoriai, kurie kuria didžiausią pridėtinę vertę Lietuvoje¹⁸. Pirmoji kategorija išskiriama kaip apimanti sektorius, kurie patys kuria inovacijas, tuo tarpu antroji – apimanti sektorius, kurie yra potencialūs inovacijų vartotojai. Kadangi regionuose daugiausia antrosios kategorijos sektorių, tai regionai inovacijų politikos požiūriu tampa svarbia (potencialios ekonominės vertės požiūriu – bene svarbiausia) *inovacijų sklaidos* erdve.

3.2. Darnaus vystymosi politika ir inovacijos

Darnaus vystymosi, kaip kompromiso tarp aplinkosauginių, ekonominių ir socialinių visuomenės tikslų, siekiant visuomenės gerovės, sąvoka, vartojama oficialiai patvirtintoje Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje, simptomiškai skiriasi nuo pasauliniame kontekste vartojamos pačios bendriausios sampratos, kurią 1987 m. pateikia Jungtinių Tautų (JT) Pasaulio aplinkosaugos ir plėtros komisijos ataskaita „Mūsų bendroji ateitis“:

„Darnus vystymasis yra toks vystymasis, kuris patenkina dabarties visuomenės poreikius nepa kenkiant ateities kartų galimybėms patenkinti savuosius, jis apima dvi pagrindines sąvokas: 1) „poreikių“ sąvoką, ypač kalbant apie pasaulio neturtingųjų svarbiausius poreikius, kurių patenkinimui būtina

¹⁶ Lietuvos inovacijų plėtros 2014–2020 metų programa, 19.

¹⁷ „...kompiuterinių, elektroninių ir optinių gaminių gamybos; kompiuterių programavimo, konsultavimo, informavimo paslaugų; vaistų pramonės gaminių ir farmacinių preparatų gamybos; mašinų ir įrangos gamybos; metalų ir metalo gaminių gamybos“ ir kt. žr. ten pat, 31.

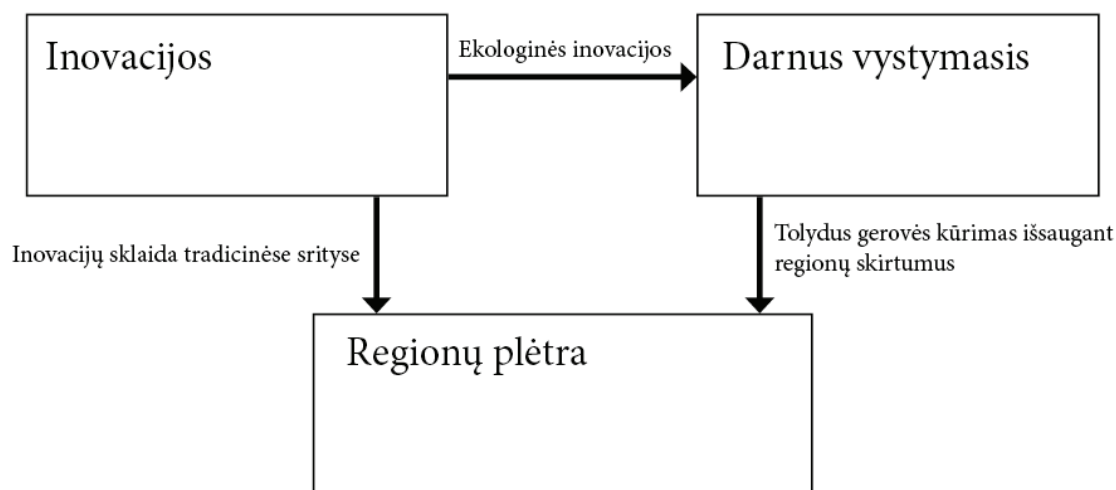
¹⁸ „...maisto produktų, gėrimų, tabako gamybos; chemikalų ir chemijos produktų gamybos; augalininkystės ir gyvulininkystės; miškininkystės ir medienos ruošos; transporto ir logistikos paslaugų; telekomunikacijos ir finansinių paslaugų“ ir kt. žr. ten pat, 31.

suteikti prioritetą, 2) „apribojimų“ sąvoką, kalbant apie aplinkos galimybių patenkinti dabarties ir ateities poreikius apribojimus, sąlygojamus esamos technologijų ir visuomenės organizacijos būklės.“¹⁹

JT pateiktoje sampratoje vyrauja pasaulinis plėtros matas – pasaulio neturtingieji, kurių poreikių patenkinimui būtina skirti prioritetą, yra pasaulinio masto stokos simptomas, liudijantis artėjančią ekologinę, socialinę ir ekonominę krizę, kurią būtina spręsti dabar. Tuo tarpu nacionalinėje strategijoje pagrindinis tikslas yra Lietuvos visuomenės gerovė dabar ir ateityje. Pasaulinio ir nacionalinio kontekstų skirtumas apsunkina tiesioginį JT darnaus vystymosi koncepcijos vertybių perkėlimą į nacionalinę plotmę, kadangi tikroji darnaus vystymosi problematika atsiskleidžia tik suvokiant visą Žemės planetą kaip uždara ekosistemą, tuo tarpu nacionalinės strategijos perspektyvoje atskira šalis nėra uždara ekosistema nei ekologiniu, nei socialiniu, nei ekonominiu požiūriais. Dėl šios priežasties JT ir Lietuvos sampratų skirtumai pagrindžia skirtingo pobūdžio veiksmus, kuriais siekiama darnaus vystymosi politikos tikslų. JT požiūriu, technologijų pažanga ir visuomenės organizacijos kaita turi panaikinti apribojimus, kurie neleidžia aplinkai patenkinti visuomenės poreikių dabar ir ypač ateityje. Pažangios technologijos turėtų leisti gaminti daugiau produkcijos naudojant mažiau gamtos išteklių, tuo tarpu visuomenės organizacijos kaita turėtų mažinti socialinius skirtumus. Technologinių, organizacinių ir socialinių inovacijų poreikis siekiant taip JT suprantamų darnaus vystymosi tikslų – akivaizdus. Lietuvos Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos požiūriu visuomenės gerovės prielaida yra aplinkosauginių, ekonominių ir socialinių visuomenės tikslų dermė. Kadangi strategija yra politinis strateginio planavimo dokumentas, tai minėtus visuomenės tikslus atstovauja aplinkos apsaugos, ūkio plėtros ir socialinė politikos, o tikslų dermę turėtų užtikrinti pasiektas kompromisas siekiant šių politikų tikslų, įgyvendinant jų uždavinius ir vykdant jų priemones. Svarbiausias šio požiūrio skirtumas nuo aptarto JT požiūrio – kompromiso būdu skirtingų politikų veiksmai apriboja vieni kitus tikintis, kad suderinto jų apribojimo pakanka šalies gerovei pasiekti. Lietuviškoje darnaus vystymosi sampratoje aplinkos galimybes tenkinti vis augančius visuomenės poreikius apriboja ne pasenusios technologijos ar neteisinga visuomenės organizacija, bet *nedarni politika*. Akivaizdu, kad tokiai darnaus vystymosi sampratai tiesiogiai aktualios tik ekologinės inovacijos – tos, kurios apriboja neigiamą poveikį aplinkai. Gamybos efektyvumas ir socialinis teisingumas Nacionalinėje strategijoje nėra prioritetingos inovacijų taikymo sritys. Neatsitiktinai strategija nesinaudoja inovacijų raidos rodikliais. Regionų problematika Nacionalinėje strategijoje pateikiama bendrosios regionų politikos perspektyvoje ją papildant socialinės įtraukties tematika: siekiama „sumažinti gyvenimo kokybės regionines disproporcijas ir užtikrinti teritoriškai diferencijuotą šalies regionų vystymąsi, siekiant visapusiškai naudoti regioninius ypatumus ir išsaugoti jų savitumą“(267). Strategija siekia tolydaus gyvenimo kokybės augimo visoje šalyje išsaugant ir panaudojant regionų kultūrinius savitumus, pvz. plečiant turizmo galimybes (212–220). Galima nuspėti, kad skirtumus išsauganti regionų kultūros ir turizmo infrastruktūros plėtra susijusi su inovacijų poreikiu, tačiau tai paliekama kultūros ir ūkio politikoms, tiksliau, toms šių politikų sritims, kurios strategijoje nėra siejamos su darniu vystymusi.

Apibendrinant inovacijų ir darnaus vystymosi santykį su regionų plėtra galima teigti, kad Lietuvoje šios trys politikos sritys yra fragmentuotos, dirbtinai atskirtos ir nesiekia aktualizuoti jas jungiančių vertybių (žr. 2 pav.).

¹⁹ „World Commission on Environment and Development. Our Common Future“, Oxford: Oxford University Press, 1987. p. 41.

2 pav. Inovacijų, regionų plėtros ir darnaus vystymosi politikų sąsajos Lietuvoje galiojančių nacionalinių strateginio planavimo dokumentų požiūriu

3.3. Regionų kultūra: pasiūla, poreikis ir bendruomeniškumas

Įvairiuose pastarojo dešimtmečio Lietuvoje atliktuose tyrimuose konstatuojamos demografinių tendencijų regionuose sąsajos su emigracija, visuomenės senėjimu, ženkliai pajamų mieste ir kaime skirtumu, nepakankamai adekvačia viešąja infrastruktūra, aukštu nedarbo lygiu regionuose, išsilavinimo stoka, gyventojų, gyvenančių žemiau skurdo ribos kiekiu²⁰. 2008 metais UAB „Žmogaus studijų centras“ atliktas tyrimas „Nesaikingo alkoholio vartojimo neigiamos įtakos Lietuvos konkurencingumui mažinimo galimybių identifikavimas“ įvardijo šiuos pagrindinius veiksnius, kurie skatina savęs žalojimo veiksmus (tarp jų ir alkoholio vartojimą): laimės ir beviltiškumo bei autodestrukcijos veiksnys, patriotinis identifikacijos ir emigracijos veiksnys, netikslingos autodestrukcijos veiksnys, apibendrintas politinės ir ekonominės situacijos vertinimo veiksnys, išmokto socialinio bejėgiškumo veiksnys, psichopatijos veiksnys, pabėgimo (teritorinio ar fatalinio) iš netenkinančios situacijos veiksnys²¹.

2009 metais Socialinių tyrimų instituto atliktas Regionų kultūros būklės tyrimas parodė, kad pats regiono sąvokos prieštaravimas apsunkina regionų kultūros politikos formavimą ir įgyvendinimą: kultūros integralumą atitinka etninio regiono samprata, tačiau bandyta įvesti administracinius apskrities vienetus, kurių vaidmens regionų kultūros plėtroje taip pat pasigendama (Regionų kultūros būklės tyrimas, p. 65). Išlieka neaiškumas, kas atsako už regionų politiką. Jeigu valstybė, tai kaip ji turi vykdyti regionų politiką (vertikaliai formuodama ar horizontaliai, koordinuodama politinius veiksmus²²). Tyrimo

20 Plg. Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programa, patvirtinta Europos Komisijos 2015 m. vasario 13 d. sprendimu Nr. C(2015)842, pp. 50–51.

21 Žr. p. 111–112.

22 Plg. Rita Bagdzevičienė, Justinas Rimas, Algimantas Venckus, Regionų ekonomikos plėtros strategija, Kauno technologijos universitetas, Lietuvos regioninių tyrimų institutas: nuo 2001 m. „...derinami vertikalūs (regioninė politika kaip savarakiška politika) ir horizontalūs (koordinuojamojo pobūdžio regioninė politika) požiūriai. Regioninę politiką siekiama vykdyti per atskirų ūkio šakų strategijas ir programas, į kurias integruotas regioninis matmuo (horizontalusis požiūris); regionines

duomenimis, regionų kultūros specialistai ir savivaldybių atstovai aukštai vertina regionų kultūros įstaigų veiklos ir teikiamų paslaugų kokybę, nors pasigenda jų įvairovės. Pasak jų, skirtingai negu Vilniuje, regionuose kultūros raida *labiau bendruomeniška*, tačiau pasigendama aktyvesnio nacionalinių įstaigų dalyvavimo regionų kultūroje. Pabrėžiamas regionų kultūros savitumas – net ir labai aukšto lygio profesionalus menas Lietuvos neišskiria pasauliniame kontekste taip, kaip etninė ir regionų kultūra. Pripažįstama, kad nepakankamai nuo pat mažumės ugdomi kultūros poreikiai regionuose: „Efektyviausias regionų kultūros rėmimo modelis, kultūros specialistų įsitikinimu, turėtų būti nukreiptas ne į kūrėjų meistriškumo tobulinimą, o į žiūrovų ugdymą: „Mes turim auginti ne orkestrą, o išsilavinusį žiūrovą““ (p. 69). Aptariant pagrindines kultūros regionuose būklę bloginančias priežastis šalia finansavimo stokos, kultūros centrų tinklo optimizavimo modelio neaiškumo bei kultūros specialistų trūkumo, įvardyti institucijų bendradarbiavimo stoka bei žmonių kultūrinis pasyvumas (p. 80).

Pasak 2014 metais atlikto Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo²³, 25 proc. Lietuvos gyventojų nedalyvauja kultūroje, nes ja nesidomi, 47 proc. gyventojų kultūrai stokoja laiko, 20 proc. gyventojų kultūrą vartoti trukdo jų sveikatos problemos, 37 proc. – ribotos finansinės galimybės, 16 proc. susiduria su fizinio kultūros paslaugų pasiekiamumo problema, ir tik 6 proc. nedalyvauja dėl prastos kultūros paslaugų kokybės (pp. 213, 214). Aprašydamas sociologinius kultūros vartotojų tipus tyrimas supriešina „miesto“ ir „kaimo“ gyventojus: „aktyvūs kultūros mylėtojai ir puoselėtojai – 24 proc.: išsilavinę jaunesnio amžiaus didžiųjų Lietuvos miestų gyventojai. Jie didžiuojasi būdami Lietuvos piliečiais ir puoselėja kultūrą. Tai ne tik „vartojantys“ įvairius kultūros produktus, tačiau ir patys aktyviai kuriantys, dalyvaujantys ir savanoriaujantys skirtingose kultūrinėse srityse asmenys. Tai laimingi meno, knygų, kino ir interneto mylėtojai“, „nusivylę ir apatiški kultūrai – 22 proc.: vyresnio amžiaus, kaimo gyventojai, darbininkai. Nesijaučiantys laimingi, neturintys intereso įsiliesti į kultūrinį gyvenimą ir juo nesidomintys. Pasyvūs, laisvalaikio vietoj apsilankymo muziejuje, parodoje ar istorinėje vietovėje pasirenkantys televizorių ar laikraštį“ (p. 213). Tyrimas pateikia išvadą apie dalyvavimo kultūroje ir kultūros vartojimo sąsajas su pagrindinėmis socialinėmis visuomenės vertybėmis: „pirma, dalyvaujantys kultūrinėse veiklose gyventojai ir kultūrą vartojantieji yra akivaizdžiai labiau visuomeniški, laimingi, jaučiasi labiau sveiki, pasitiki kitais ir t. t., antra, tarp dalyvaujančiųjų kultūrinėse veiklose šis ryšys yra stipresnis nei tarp vartojančiųjų kultūrą“ (p. 215).

Abu minėti tyrimai pateikia panašiai charakteringą visuomenės požiūrį į kultūrą, kuris atsispindi ir regionų kultūros politikos sampratoje. Kultūros vartojimas ir dar labiau dalyvavimas joje yra dažniau suprantami kaip tam tikra sąmoningai tikslinga veikla, reikalaujanti laiko, pinigų, tam tikro intereso ar pomėgio, polinkio, kuriam gali kliudyti tokie faktoriai kaip darbas, vaikai, sveikatos stoka, tam tikrų specifinių kultūrinių kompetencijų trūkumas²⁴. Tokia kultūros samprata lemia ir atitinkamą kultūros įstaigų vaidmens supratimą – kultūros įstaiga yra vieta, kurioje teikiamos laiko, specialaus intereso, pinigų ir geros sveikatos reikalaujančios kultūros paslaugos. Tik ta gyventojų grupė, kuriai būdingi minėti atribū-

programas specifinėms regioninėms problemoms spręsti (vertikalus požiūris); vietines ir regionines plėtros iniciatyvas, finansuojamas iš savivaldybių biudžetų (vertikalus požiūris)“.

23 Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo ataskaita, UAB Socialinės informacijos centras ir UAB ESTEP Vilnius, 2014.

24 Pvz. aplinkybę, jog aktyvaus profesinio amžiaus, vaikus auginantys, atstovai rečiau dalyvauja kultūroje tyrėjai paaiškina, kaip natūralų jų gyvenimo tarpsnio reiškinį, tarsi profesinis aktyvumas ar vaikų auginimas konkuruoja su kultūros vartojimu (p. 215).

tai, gali patirti ir pasidalinti su dalyvavimu kultūroje susijusiomis teigiamomis emocijomis: jos nariai yra labiau visuomeniški, laimingi, jaučiasi labiau sveiki, pasitiki kitais ir pan.

Galima daryti prielaidą, kad kultūros specializacija ir jos sąlygojamas kultūros neprieinamumas apsunkena galimybes visuomenei suvokti kultūrą kaip vieną iš visiems bendruomenės nariams aktualių „viešųjų gėrybių“. Aptardami „viešųjų gėrybių“ sąvoką Lina Pareigienė ir Gediminas Kuliešis straipsnyje „Viešosios gėrybės Lietuvos regionuose: žmogiškasis ir socialinis kapitalas“²⁵ mini tokius elementus, kaip kultūrinis kraštovaizdis, teigiamas įvaizdis – kaip patraukli gyventi ir dirbti vieta (gyvenimo kokybė), veiksmingos vietos valdžios institucijos, maži vietos mokesčiai, nedarbo nebuvimas, žmogiškasis ir socialinis kapitalas, palankios sąlygos verslui, viešoji infrastruktūra (vandens, elektros tiekimas).

Pasak 2012 m. Kultūros ir kūrybinių paslaugų savivaldybių kultūros įstaigose tyrimo išvadų „miesto tipo savivaldybių kultūros centrams rekomenduotina daugiausia orientuotis į bendruomenės įtraukimą į mėgėjų meno kolektyvų veiklą, bendruomenės subūrimą kultūrinei veiklai. Kultūros centrams rekomenduojama būti tikraisiais bendruomenės centrais, profesionalaus meno sklaidos funkciją paliekant kitoms kultūros organizacijoms, įsteigtoms savivaldybės, valstybės ir alternatyvių paslaugų teikėjui“. Tuo tarpu rajonų savivaldybių atveju „skatintina kultūros centrų ir atskirų padalinių kooperacija“²⁶.

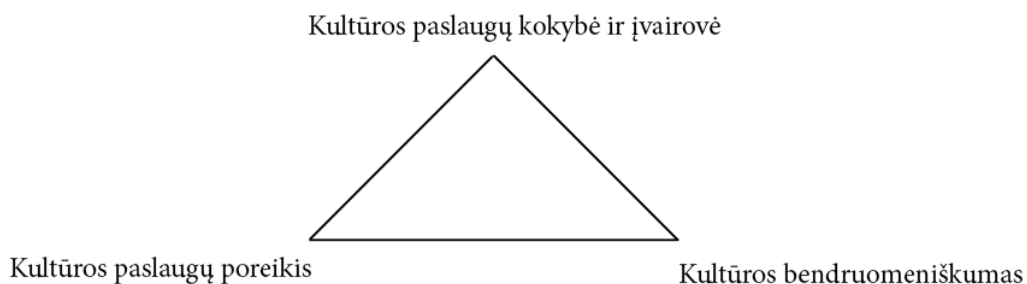
Kultūros ir meno srities darbuotojų žmogiškųjų išteklių bei jų sukuriamo produkto plėtra regionuose tyrime daroma išvada, kad stinga kultūros ir švietimo įstaigų koordinacijos formuojant kultūros poreikius regionuose, be to, nepaisant bendruomenių suaktyvėjimo, „bendruomenės ir kultūros įstaigos neturi patirties kooperuoti lėšas ir žmogiškuosius išteklius, bendruomenių narių meninio ugdymo ir kultūriniais-edukaciniais projektams įgyvendinti“²⁷.

Aptartų tyrimų duomenys ir išvados rodo, kad šalia poreikio užtikrinti kultūros paslaugų regionuose lygį ir įvairovę, pripažįstama būtinybė aktyviai formuoti kultūros poreikį bei efektyviau atskleisti kultūros bendruomeninį matmenį. Šie trys aspektai yra tiesiogiai susiję tarpusavyje (žr. 3 pav.).

25 „Viešoji gėrybė yra visiems (arba niekam) tenkanti vietinė, nedaloma gėrybė.“ Degutis, A. „Individualizmas ir visuomeninė tvarka“, Vilnius: Eugrimas, 1998. Žr. Lina Pareigienė, Gediminas Kuliešis, „Viešosios gėrybės Lietuvos regionuose: žmogiškasis ir socialinis kapitalas“, „Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos“, 2013 3 (31), pp. 68-76.

26 Kultūros ir kūrybinių paslaugų savivaldybių kultūros įstaigose tyrimas, UAB „BGI Consulting“, VšĮ „Kultur“, 2012, p. 82. Tyrimas pateikia Hugues de Varine rekomendacijas, koku būdu galima muziejaus veiklą suaktualinti bendruomenės poreikiams: a) veikti kaip bendruomenės objektui ir duomenų bankui; b) tarnauti kaip pokyčių stebėjimo punktu (ir padėti bendruomenei reaguoti į pokyčius); c) tapti laboratorija – susitikimų, diskusijų, naujų iniciatyvų centru; d) būti vitrina – atskleisti bendruomenę ir jos regioną lankytojams. Varine, Hugues de. „Rethinking the museum concept“, Gjestrum, J. A., Maure, M. (eds.) „Okomuseumsboka – identitet, ekologi, deltakelse“, ICOM: Tromsø 1988, P. 33 – 40.

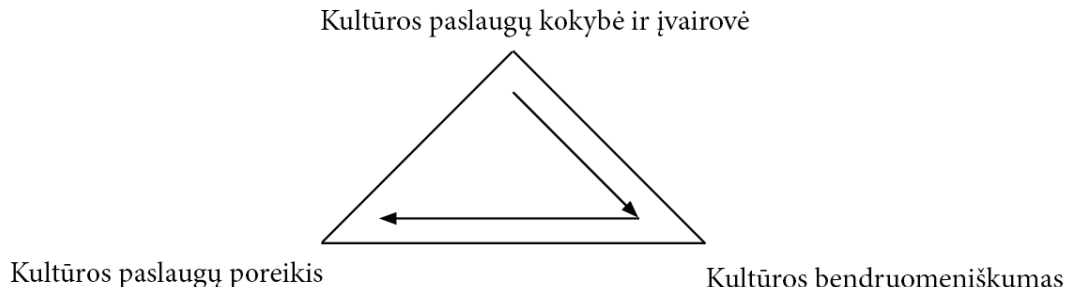
27 Kultūros ir meno srities darbuotojų žmogiškųjų išteklių bei jų sukuriamo produkto plėtra regionuose tyrimas, Lietuvos liaudies kultūros centras, VšĮ „Plėtros konsultacijos“, 2007, p. 35.

3 pav. Kultūros pasiūlos, poreikio ir bendruomeniškumo santykis

Lygiai kaip kultūros vartojimas ar dalyvavimas kultūroje, taip ir kultūros poreikis nėra tik individualus, asmenišką, jis ir formuojamas, ir reiškiasi bendruomenėje. Būtent šiuo bendruomeniškojo aspektu kultūra reiškiasi kaip simbolinė komunikacijos erdvė, kurioje vertinamos anksčiau minėtos viešosios gėrybės ir kurioje patiriamos teigiamos su visuomeniniu aktyvumu, pasitikėjimu, tapatybe, sveika gyvensena susijusios emocijos.

Jeigu dauguma tyrimų pažymi, kad regionų kultūros paslaugų kokybė yra aukšto lygio, tuo tarpu aktualus yra kultūros paslaugų poreikio formavimas, tuomet pasinaudojant išskirta trijų minėtų kultūros aspektų sąveika, rekomenduotinos pastangos suaktyvinti kultūros bendruomeniškumą ir per jį veikti kultūros paslaugų poreikio formavimą (žr. 4 pav.).

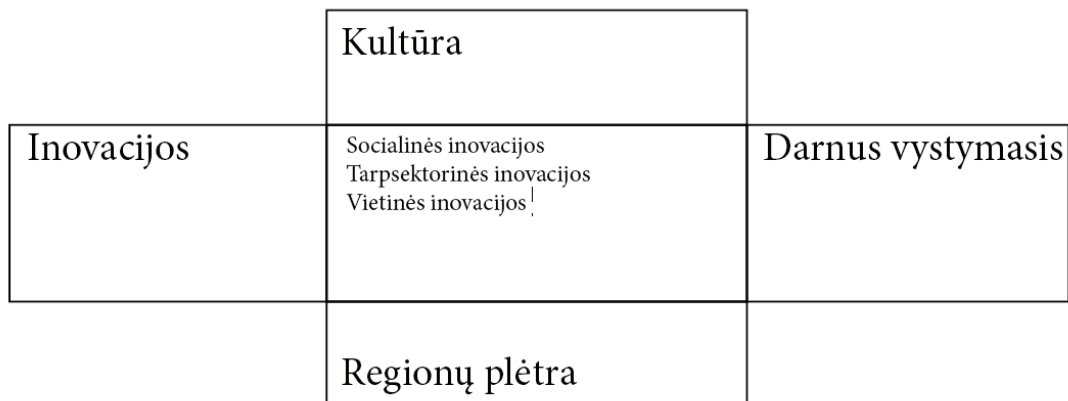

4 pav. Poveikio modeliavimas

3.4. Regionų kultūra, inovacijos ir darnus vystymasis

Aptartas regionų kultūros kontekstas leidžia ją pozicionuoti anksčiau analizuotose inovacijų ir darnaus vystymosi politikų perspektyvose. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad išskirtas poreikis aktualizuoti bendruomeniškąją kultūros dimensiją yra tiesiogiai susijęs su regionų politikos, ūkio plėtros bei socialinės sanglaudos tikslais. Būtent šiuo požiūriu vertinamas teigiamas kultūros ir meno povei-

kis socialinei aplinkai²⁸. Remiantis kultūros, kaip „viešosios gėrybės“, simbolinės komunikacijos erdvės sampratomis galima pasiūlyti išskirti jos specifinį vaidmenį ne tik prisidedant prie inovacijų ir darnaus vystymosi strategijų tikslų įgyvendinimo, bet integruojant minėtas politikas (žr. 5 pav.).

5 pav. Kultūros pozicionavimas kitų politikų kontekste inovacijų požiūriu

Schemoje išskiriamas su kultūra susijusias inovacines veiklas reikia vertinti ir kaip kultūros aktualizavimo bendruomenei priemonės, ir kaip tikslą. Inovacijų politikai kultūra sureikia trūkstantį regioniškumo dimensiją (inovacijos tampa lokalizuojamos vietose, regionai ne tik diegia inovacijas bet ir jas kuria), tuo tarpu darnaus vystymosi politikai kultūra gali suteikti jai trūkstantį inovatyvumo aspektą (inovacijos gali būti suprantamos ne tik kaip ribojančios technologijų žalingą poveikį aplinkai, bet kaip sprendžiančios vietos bendruomenių socialines problemas). Akivaizdu, kad norint pasinaudoti tokio- mis integruojančiomis kultūros srities galimybėmis, būtina ne tik išplėsti inovacijų ir darnios plėtros sampratas, bet taip pat ir „atverti“ kultūros įstaigų veiklos akiratį toms bendruomenei aktualioms sritims, kurios tradiciškai nėra siejamos su regionų kultūra: švietimo, aplinkosaugos, sveikatos ir kitomis sritimis. Šį poreikį taip pat įvardija apklausti regionų kultūros ekspertai, apklausoje dalyvavę kultūros įstaigų atstovai bei fokusuotos grupinės diskusijos su kultūros įstaigų darbuotojais. Žemiau pateikiama glausta šių tyrimo dalių rezultatų apžvalga, kuri padės regionų kultūros inovatyvumo vertinimo prielaidų analizės išvadas palyginti su kultūros įstaigų praktinės veiklos, kuriant ir diegiant inovacijas, problematika. Atsižvelgiant į šio palyginimo rezultatus, buvo siekiama apibrėžti galimus regionų kultūros įstaigų inovatyvumo vertinimo kriterijus ir pateikti rekomendacijas dėl inovatyvumo skatinimo.

28 Plg. „Menas žmogaus gerovei“, Vilnius: VšĮ Dailininkų sąjungos galerija, 2012.

4. LIETUVOS REGIONŲ SAVIVALDYBIŲ KULTŪROS ĮSTAIGŲ VEIKLOS INOVATYVUMO EKSPERTINIS VERTINIMAS (EKSPERTINIAI INTERVIU)²⁹

Atliekant tyrimą apklausti 6 regionų kultūros ekspertai, tiesiogiai dirbantys regionų kultūros politikos srityje arba vienoje iš analizuojamų kultūros įstaigų, taip pat dirbantys su šių įstaigų tinklais, jų įgyvendinamais nacionaliniais, regioniniais ir tarptautiniais projektais. Ekspertų įžvalgas apie regionų kultūros įstaigų inovatyvumą galima grupuoti į dvi kategorijas. Pirmoji kategorija apima bendrąsias pastabas, kurios aktualios visų trijų kultūros sričių įstaigoms (kultūros centrams, bibliotekoms, muziejams), antroji kategorija apima pastabas, aktualias kuriai nors vienai (ar kelioms) iš aptariamų kultūros sričių.

4.1. Bendrosios pastabos

Regionų kultūros būklė yra tiesiogiai susijusi su bendromis demografinėmis ir socialinėmis Lietuvos regionų problemomis. Visuomenės senėjimas, intensyvi regioninė (iš rajonų į didmiesčius) ir tarptautinė (į užsienį) emigracija sąlygoja neigiamus demografinius pokyčius – regionuose ypač mažėja jaunų darbingų, aktyvių, kūrybingų žmonių, didėja kultūrinė ir socialinė atskirtis tarp jaunesnio amžiaus (vaikų ir jaunimo) ir vyresnio (pensijinio) amžiaus regionų gyventojų, be atitinkamo dėmesio atskiroms socialinėms grupėms (neįgalieji, socialinės rizikos grupės) atsiranda nuolat auganti socialinė fragmentacija, kuri labai apsunkina kultūros paslaugų plėtrą ir sklaidą, ypač jeigu kultūrą suvokiame kaip bendrą socialinės komunikacijos erdvę.

Kultūros vartojimo apžvalgos (LR kultūros ministerijos duomenimis) teigia, kad regionuose labai stinga kultūrinės motyvacijos – apie 30 proc. regionų gyventojų kultūros paslaugų nevaržo ir nenori to daryti. Galima teigti, kad nemaža regionų gyventojų dalis savęs iš viso nesieja su kultūros procesais, nors gali būti, jog tokie apklausų rezultatai parodo ne tik regionų visuomenės kultūrinį pasyvumą, bet ir tai, kad dalis kultūrinių procesų neatitinka regionų gyventojų kultūros sampratos, o tai jau tampa ir kultūrinės komunikacijos problema.

Regionų infrastruktūros kaita – kita bendroji aplinkybė, daranti įtaką visų sričių regionų kultūros įstaigų būklei. Iš sovietinių laikų paveldėti kultūros įstaigų tinklai atkurtos Nepriklausomybės laikotarpiu renovuoti fragmentiškai dėl to, kad 1) tinklai iš esmės nebuvo optimizuoti, 2) valstybės biudžeto finansavimo nepakanka visų tinklų renovacijai, 3) skirtingas savivaldybių gebėjimų ir iniciatyvumo įgy-

²⁹ Išsami tyrimo ataskaita „Kokybinių (sociologinio tyrimo) apklausų ataskaita. Regionų kultūros ekspertų struktūruoti interviu“ pateikta Prieduose.

vendinant kultūros įstaigų infrastruktūros plėtros projektus lygis.

Mažėjant mokinių skaičiui regionuose mažėja mokyklų skaičius. Net jeigu vaikai iš atokesnių vietovių yra pavėžėjami į mokyklą ir tokiu būdu gali dalyvauti švietimo sistemoje, grįžę į atokiase vietovėse esančius namus jie nebeturi jokių galimybių prieiti prie viešųjų kultūros paslaugų. Kai kada tokiais vaikais, jų kultūrinė edukacija imasi rūpintis vietos bendruomenės, net jeigu jos ir neturi tam skirtos infrastruktūros.

Kai kada, bet toli gražu ne visada, tokias socialinės ir kultūrinės fragmentacijos problemas padeda spręsti nevyriausybinės organizacijos bei vietos verslo įmonių iniciatyvos. Renovuoti arba naujai įkurti bendruomenių centrai kartais ima atlikti kultūros centrų funkcijas. Pastaruoju metu ženklesnės valstybės biudžeto bei Europos Sąjungos lėšų investicijos į infrastruktūrą rajonų centruose, atnaujinti rajonų kultūros centrai ima aktyviau jungti filialus ir tokiu būdu tampa atspirties taškais kultūros plėtrai kaimo vietovėse.

Derinant šias iniciatyvas „iš apačios“ (įgalinant ir skatinant bendruomenes, skatinant bendradarbiavimą tarp bendruomenių, verslo ir NVO) bei regionų politikos investicijas į infrastruktūrą „iš viršaus“ (valstybės investicijų programos bei ES struktūrinių fondų lėšos) galima priešintis fragmentacijai ir stiprinti kultūrinius bendruomenių ryšius, tačiau patirtis rodo, kad ir šios iniciatyvos susiduria su specifinėmis problemomis.

Valstybės regionų politika ne visada efektyviai derina skirtingiems tikslams nukreipiamas investicijas, todėl kai kada įkurti bendruomenių centrai dubliuoja arba konkuruoja su kultūros ar švietimo įstaigomis. Kartais inertiškas įstaigų tinklų darbas apsunkina jų įstaigų funkcijų derinimą, pavyzdžiui, mokyklų bibliotekų funkcijų atitiktis švietimo sistemos ir visuomenės poreikiams išlieka problemiškas, nors kai kuriose savivaldybėse (Šilutės, Skuodo) bibliotekų tinklas buvo sėkmingai peržiūrėtas.

Aktyvios bendruomenės kartais skyla į atskiras visuomenines grupes, atsiranda konkuruojantys lyderiai, kartais visuomeninė lyderystė persipina su politiniais interesais ir tokiu atveju siauri politiniai tikslai išstumia kultūrinius viešuosius interesus, o tai dar labiau fragmentuoja bendruomenes.

Neigiami demografiniai procesai, infrastruktūros netolygumas, nesuderinta įvairių sričių valstybės politika ir visuomenės fragmentacija pagrindžia poreikį naujų specifinių bendrųjų kompetencijų, kurios svarbios ir užtikrinant efektyvią regionų kultūros įstaigų veiklą, ir skatinant jų inovatyvumą.

Didėja regionų kultūros įstaigų darbuotojų psichologijos, edukologijos žinių, gebėjimų bendrauti su atskiromis specifinių poreikių turinčiomis visuomenės grupėmis (vaikais, jaunimu, neįgaliaisiais, rizikos grupėmis, senyvo amžiaus asmenimis) poreikis. Ypač svarbūs tampa gebėjimai tarpininkauti tarp skirtingų sričių (tarpsritinė, tarpsektorinė kompetencija) įgyvendinant kompleksinius projektus, jungiančius kultūros įstaigų, sveikatos, socialinių įstaigų, vietos verslo ir NVO tikslus. Su šiais gebėjimais tiesiogiai siejasi poreikis išmanyti šiuolaikinę paslaugų rinkodarą ir ją pritaikyti kultūros įstaigų veiklos sklaidai, finansavimo paieškų (angl. fundraising), filantropijos, mecenatystės iniciatyvų skatinimo gebėjimai. Tarptautinės komunikacijos gebėjimai (pvz. užsienio kalbų mokėjimas) tampa vis svarbesni įgyvendinant tarptautinius projektus bei dalyvaujant kultūros įstaigų tarptautiniuose tinkluose.

Bendroji problema skatinant regionų įstaigų inovatyvumą yra atskirų kultūros sričių izoliacija (tarpusavyje ir nuo visuomenės). Izoliacija, užsidarymas savo tradicinėje veikloje labai apsunkina inovacijų poreikio įvertinimą. Nežinant realaus inovacijų poreikio konkrečioje bendruomenėje iškyla pavojus, kad net ir sukurtos, įdiegtos inovacijos nebus efektyvios sprendžiant aktualias bendruomenės

problemas. Tačiau būtent kultūros įstaigos regionuose gali tiesiogiai padėti vertinant vietos inovacijų poreikį, kadangi jų veikla yra nukreipta į viešąją bendruomenės sąveiką. Tokiu būdu, pavyzdžiui, biblioteka, muziejus, kultūros centras gali tapti atviromis erdvėmis diskusijoms, kurių metu bendruomenė gali aptarti naujų sprendimų reikalaujančias problemas ir rasti jų sprendimus.

Labai dažnai naujoviški sprendimai reikalauja įvairių sričių bendradarbiavimo, kartais tik tarpsektorinis bendradarbiavimas (pavyzdžiui su vietos verslo įmonėmis) užtikrina inovatyvaus projekto tęstinumą, pagrindžia projekto prasmingumą visuomenės akyse.

Kūrybiški tarpsritiniai inovatyvūs sprendimai peržengia siaurai suprantamų kultūros įstaigos funkcijų ribas ir patenka į kitos srities teritoriją, todėl reikalauja daug daugiau pastangų, darbo ir motyvacijos. Sritis susiskaidymas be lyderystės ir bendro tikslo labai apsunkina atsivėrimą kitoms sritims ir inovacijų paiešką.

4.2. Pastabos atskiroms kultūros sritims

Regionų kultūros centrai kartais atlieka vien tik etninės kultūros puoselėjimo funkcijas, tuo tarpu vietos bendruomenės kultūra plačiąja prasme lieka anapus kultūros centrų akiračio. Regionų kultūros centras turėtų būti visos vietos bendruomenės kultūros centru tikra šio žodžio prasme.

Kultūros centrai, muziejai turėtų efektyviau išnaudoti dalyvavimo ES bendradarbiavimo abipus sienos (INTERREG IV) projektuose patirtį, Europos Tarybos Europos kultūros kelių programos bei nacionalinės kultūros kelių koncepcijos teikiamas galimybes plėtoti kultūrinį turizmą.

Regionų muziejų darbuotojams vis dar trūksta kompetencijų parengti įdomias, conceptualias ekspozicijas, kurios pristatytų eksponatus jų kultūriniame istoriniame kontekste. Trūksta mokėjimo sukurti ir pateikti ekspozicijų legendas, galinčias tapti muziejaus viešosios komunikacijos ir rinkodaros dalimi. Per mažai plėtojamos tokios šiuolaikinės muziejų paslaugos, kaip atviros saugyklos.

Muziejų edukacinės programos orientuojasi į vaikus, kitoms socialinėms grupėms dėmesio skiriama mažiau.

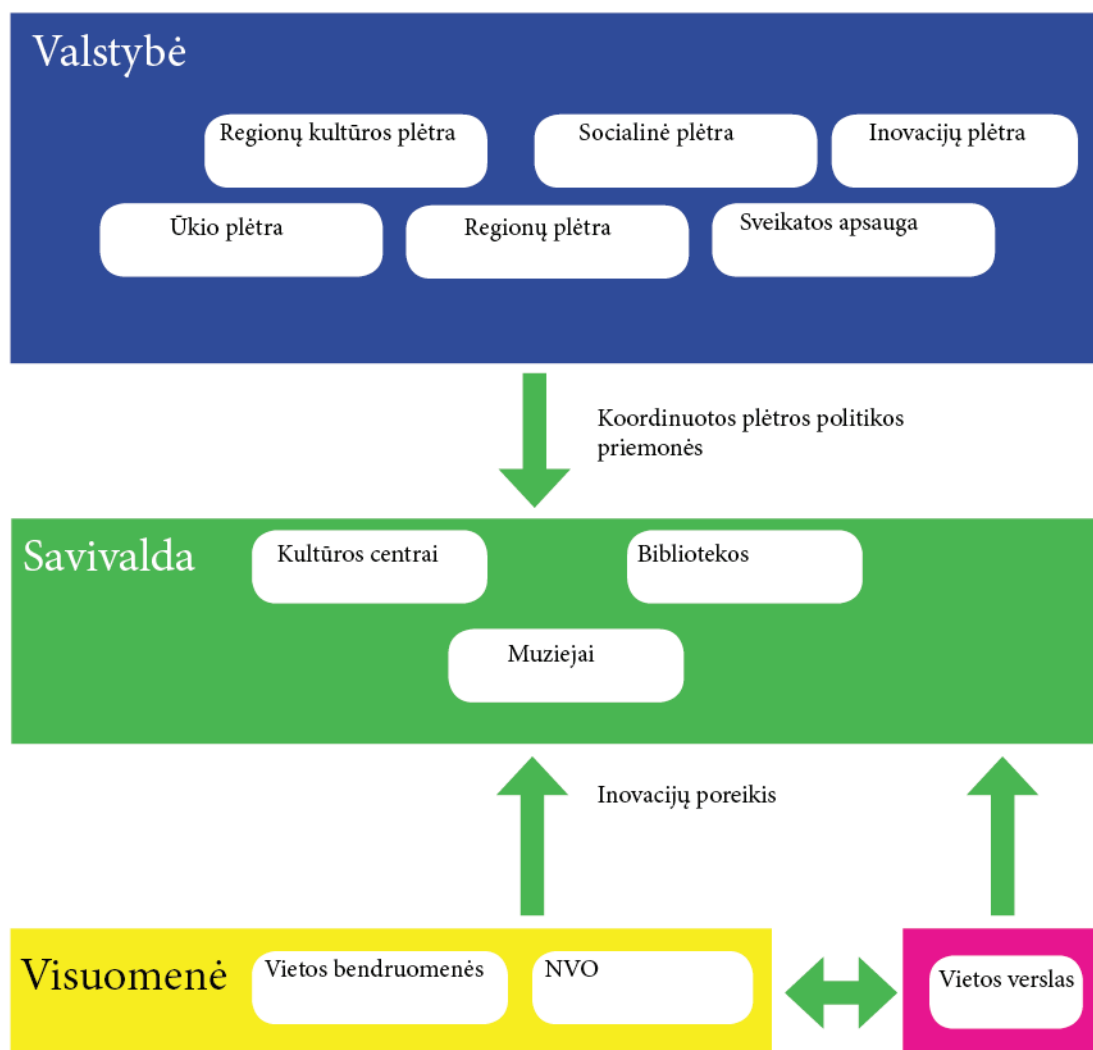
Inovatyvios paslaugos bibliotekose paplitusios labai nevienodu mastu, kai kur naudojama biblioterapija, sukurtas kompiuterinis žaidimas, įtraukiantis į bendrą veiklą bibliotekas ir mokyklas. Užsienio įstaigų pavyzdžiai labai svarbūs ir įkvepia – pvz. Helsinkio viešojoje bibliotekoje galima išsinuomoti vaikščiavimo lazdas. Gerosios praktikos diegiant inovacijas, pavyzdžių viešinimas galėtų padėti mažinti bibliotekų inovatyvumo netolygumą.

Bibliotekininkų profesinio ugdymo programos skirtos studentams, tačiau nėra galimybės suteikti profesinių žinių, pavyzdžiui, perkvalifikuojant vyresnio amžiaus asmenį, gyvenantį vietos bendruomenėje ir tokiu būdu jam sudarant galimybę įsidarbinti vietos bibliotekoje.

Atvira bendruomenės poreikiams, inovatyvi biblioteka yra pirminės edukacijos, saviugdų ir komunikacijos erdvė, kurioje galima kartu išbandyti naujas idėjas.

4.3. Kultūros ekspertų pastabų apibendrinimas

Regionų kultūros įstaigų inovatyvumas priklauso nuo bendrųjų regionų raidos demografinių, socialinių, ekonominių procesų ir gali būti veikiamas derinant dvi viena kitą papildančias strategijas: 1) įgyvendinant koordinuotas valstybės regionų plėtros, regionų kultūros, socialinės, ūkio ir inovacijų politikos priemones, 2) įgalinant vietos bendruomenes, stiprinant regionų kultūros įstaigų darbuotojų kompetencijas (žr. 6 pav.).

6 pav. Valstybės, savivaldos, visuomenės ir verslo sąveikos, didinant regionų kultūros įstaigų inovatyvumą, schema

Tarp svarbiausių kompetencijų, kurias įvardija kultūros ekspertai, galima išvardyti šias:

- 1) profesinio darbo įgūdžių ir perkvalifikavimo galimybės;
- 2) kultūrinio ir istorinio konteksto išmanymas;
- 3) konceptualaus kultūros pristatymo visuomenei gebėjimai (keičiamos parodos, eksponatų ekspozicijos, kultūros renginiai, etc.);
- 4) kultūros paslaugų rinkodaros išmanymas;
- 5) kompetencijos, reikalingos kultūros įstaigos veiklos atvirumui visuomenei užtikrinti:

- a) vidinės ir išorinės komunikacijos gebėjimai;
- b) psichologijos ir edukologijos žinios, reikalingos dirbant su skirtingomis visuomenės grupėmis (pvz. vaikais, jaunimu, neįgaliaisiais, rizikos grupėmis, senyvo amžiaus asmenimis);
- c) tarpininkavimo tarp skirtingų sričių (angl. brokerage), inicijuojant ir įgyvendinant kompleksinius projektus, jungiančius kultūros įstaigų, sveikatos, socialinių įstaigų, vietos verslo ir NVO tikslus, gebėjimai;
- d) tarptautinės komunikacijos gebėjimai (pvz. užsienio kalbų mokėjimas);
- e) finansavimo paieškų (angl. fundraising), filantropijos, mecenatystės iniciatyvų skatinimo gebėjimai, bendravimo ir bendradarbiavimo su vietos verslu ir NVO gebėjimai;
- f) kompleksinių, tarpsritinių bendruomenei aktualių problemų iškėlimo, analizės ir inovatyvių sprendimų paieškos gebėjimai (angl. challenge approach);
- e) lyderystės, pokyčių ir rizikos valdymo gebėjimai.

5. Fokusuotos grupinės diskusijos su kultūros įstaigų darbuotojais³⁰

Tyrimui pasirinktas fokusuotos grupinės diskusijos metodas. Fokusuotos grupinės diskusijos yra ypatingas grupinio interviu tipas, todėl fokusuotos grupinės diskusijos metodika remiasi interviu metodika. Fokusuota grupinė diskusija pravedama ne su vienu žmogumi, o vienu metu su grupe žmonių, turinčių tam tikrų panašių socialinių charakteristikų. Šio tyrimo atveju pagrindinė grupę jungianti charakteristika buvo kultūros įstaigų ir su jomis susijusių veiklų patirtis. Todėl pagrindinis moderatoriaus uždavinys – draugiškoje ir neįtemptoje aplinkoje, lygių, vienas kitam niekuo neįsipareigojusių žmonių draugijoje, organizuoti laisvą pokalbį tyrimo klausimais.

Diskusijose buvo aptariamas kultūros įstaigų pasirengimas, galimybės ir kliūtys taikyti kūrybines inovacijas, pritraukti verslo investicijas, apjungti verslą ir meną. Fokusuotų grupių diskusijomis buvo siekta atskleisti skirtingų regionų ir juose veikiančių skirtingų tipų kultūros įstaigų atstovų nuomonę apie galimybes ir kliūtis diegti inovacijos kultūros įstaigose.

Fokusuotos grupių diskusijos buvo moderuojamos pagal planą, pagrįstą keturiomis projekto tikslą atliepančiomis dimensijomis (uždaviniais):

- kultūros įstaigų veiklos inovatyvumo lygis;
- paslaugų modernizavimo, kūrybos inovacijų diegimo ir erdvių įveiklinimo galimybės;
- teisinės, organizacinės, sisteminės kliūtys vykdyti inovacijas;

30 Išsami tyrimo ataskaita „Kokybinių (sociologinio tyrimo) apklausų ataskaita. Fokusuotų grupinių diskusijų su kultūros įstaigų darbuotojais“ pridėdama Prieduose.

- bendradarbiavimo su privačiu sektoriumi patirtis, nauda ir kliūtys.

Diskusijų eigą lengvino bendra nuostata, kad inovacijos yra būtina ir neišvengiama šiandienos kultūros sferos aktualija.

5.1. Kultūros įstaigų veiklos inovatyvumo lygio vertinimas

Visose keturiuose grupinėse diskusijose buvo nagrinėtas klausimas apie tai, kaip dalyviai vertina kultūros įstaigų inovatyvumo lygį. Pastebėta, kad dominuoja gana optimistinis požiūris į inovacijas kultūros įstaigose – dauguma respondentų mano, kad nors ir yra problemų, bet kultūros įstaigos yra atviros inovatyviems pokyčiams. Kita vertus, kai kurie respondentai buvo gana skeptiški kalbėdami apie inovacijų reikšmę kultūrai. Diskusijose buvo akcentuojamas sisteminio valdžios požiūrio į kultūros politiką trūkumas.

Kalbant apie geruosius kultūros inovacijų pavyzdžius regionuose, buvo akcentuojama privati iniciatyva. Gerieji pavyzdžiai buvo pateikti visose fokusuotose grupinėse diskusijose.

„Inovatyviausia kultūros įstaiga, tai aš drįsčiau pristatyti, Kražių Motiejaus Sarbievijaus kultūros centras. Jis pasižymi tuo, kad randa labai neįprastų savo veiklos formų... Tai vienas iš centrų, kur daugiausia pritraukia lėšų per projektus, neįprasta vartotojui kultūra naudotis... atranda reprezentuojančių kolektyvų...“ „Ten labai daug remia, bet ne vietos verslininkai, ten išeiviai iš Kražių, buvę mokiniai... Kražiai mūsų pažiba.“

„<...> na, dabar Kėdainiuose atsirado, ačiū dievui, judėjimas, dabar yra trečioji pasaulyje džiaz gatvė Kėdainiuose... Česlovo Milošo festivalis... Tai tas išėjimas iš lokalaus provincialaus, tai duoda tokią naudą, bet tas kiekvienas mūsų pajudėjimas kažkur yra susijęs su konkrečiais žmonėmis ir konkrečiomis asmeninėmis iniciatyvomis, nes tos tokios bendros sistemos kaip ir nėra.“

„<...> pas mus muziejuje inovacijos tai veiklos, visų pirma. Čia buvo su Švietimo centru tokios inovatyvios pamokos, plėtojom socialinę partnerystę. Ir mes vedėm pamokas, ir mokytojai vesdavo integruotas pamokas. <...> Bet dvi pamokos liko. Žvakių liejimas, prieš Kalėdas tai antplūdis... po žvakytę išsineša patys. Čia mūsų direktorės pamoka, labai sėkminga. Ir etnologo muzikos instrumentai ir jų gamyba. Tai iš augalų pasigamina ir tikrai jie groja. <...> tarp kitko, į šitas pamokas ateina ir suaugusieji.“

„Ir turim dar vieną naują padalinį, laisvės kovų muziejų. Ten ekspozicija visai kitokia, kitokia... ir manekenai stovi, ir išorė kitokia – važiuoja žmonės, prie kelio Utena – Vilnius, važiuoja tos „fūros“ vadinamos, esu susidūrusi kad sustoja „fūrų“ vairuotojai: – Kokie čia žmonės sėdi? <...> O sėdi gi du žmonės, natūralaus dydžio.“

„Bibliotekoje vis tikrai galime kalbėti apie inovacijas, mes čia visko neišvardinsim. Technologijos

ypatingai daug tų pokyčių duoda. Ir tai, ką mes turėjom, sakykim, prieš dešimt metų ar penkiolika, ką mes galėjom pasiūlyti – keletą kompiuterių ir mokymus kompiuterinio raštingumo. Tai dabar nežinau, kokios technologijos mes neturim... <...> Dabar turim projektą „Skaitmeninė atmintis senjorams“, tai turim mokymus kaip paruošti asmeninį archyvą, kaip jį sutvarkyti... Nuo skanavimo iki filmukų darymo...“

„Mes turim naują amatų centrą. <...> Daro įvairias edukacines programas. Dabar užsikabino molis. Ir įvairūs duonų kepimo, pyragų, pasikalbėjimų vakarai, vėlimo. Bet tai tapo traukos dalimi, traukos centru ir tas ratas plečiasi nuo vietos bendruomenės iki rajono bendruomenės.<...> Gavome ir geriausio kultūros centro vardą, ir direktorius gavo geriausio kultūros centro apdovanojimą respublikoje.“

„Šokių fiesta. Visa bendruomenė juda tiesiog vieno renginio metu.“ „Paleistas net fiestamos.“ „Turim tokį unikalų renginį – skripkorių varžytuves.“ „O šiaip turiu dar ir mobilią biblioteką. Tai važiuojam po rajoną ir po bendruomenes važiuojam, ir sustojam ten, kur nėra bibliotekų, o žmonės parodė savo iniciatyvą ir norą, kad atvažiuotų mobili biblioteka.“

Diskusijos parodė, kad daugelis inovacijų yra diegiamos dėl pačių kultūros įstaigų darbuotojų iniciatyvumo ir veiklumo.

„Jie ne tik organizatoriai, bet ir artistai.“

„Pastoviai rašome projektus...“ „Įgyvendindami projektą...“

„Kai tu tiki idėja, kurią nori kažkaip perduoti...“ „Abi darbuotojos labai meniškos, jos neskaičiuoja laiko, nei dienų, nei naktų.“ „Erasmus plius projektai. Čia jaunimo mainams. Va, sužinojom, kad gavom paramą dar vienam projektui. Ta čia ta veikla, pastoviai turi ieškot... Į Olimpinių komitetą parašėm, tai iš 400 paraiškų buvom treči...“

„Čia vienintelė tokia vieta Lietuvoje, kur biblioteka veikia iki 2 val. nakties. Čia yra tokia vieta jaunimui ateiti, pabendrauti...“

Apibendrinant diskusijos rezultatus galima teigti, kad Lietuvos regionuose vyrauja teigiamas požiūris į inovacijų diegimą kultūros įstaigose. Kultūros įstaigos akcentuoja kūrybinių inovacijų svarbą ir yra atviros inovatyviems pokyčiams. Tą iliustruoja diskusijos dalyvių pateikiami pavydžiai. Inovacijos diegiamos pačių darbuotojų iniciatyva – inovatyvumo lygis tiesiogiai palaikomas suinteresuotų, aktyvių, iniciatyvių darbuotojų pastangomis, kurias žymi įvairių renginių organizavimas, netradicinis požiūris į tradicines kultūros įstaigų teikiamas paslaugas bei intensyvus projektinės veiklos inicijavimas.

5.2. Paslaugų modernizavimo, kūrybos inovacijų diegimo ir erdvių įveiklinimo galimybės

Siekiant išsiaiškinti, į ką turėtų atkreipti dėmesį kultūros įstaigų darbuotojai, norėdami diegti kūrybos inovacijas, modernizuoti teikiamas paslaugas ir įveiklinti naujas erdves, buvo užduoti diskusijai tokie klausimai.

- Kokios regionų kultūros įstaigų darbuotojų kompetencijos yra aktualiausios kuriant ir diegiant inovacijas? Kokių kompetencijų labiausiai trūksta?
- Kokius matote kelius skatinti inovacijas kultūros įstaigose?
- Kokius pastebite kultūros įstaigose vykstančius pokyčius? Teigiamus / neigiamus?
- Ar (jei taip – kaip) įveiklinate naujas, netradicines erdves?

Įvairiuose regionuose respondentai diskutavo, kad kompetencijų, reikalingų kultūros inovacijų plėtrai kultūros įstaigose, trūkumas yra nežymus. Kompetencijų trūkumas labiausiai siejamas su jauno amžiaus darbuotojų trūkumu, o tai tiesiogiai siejama su mažu darbo užmokesčiu. Regionus palieka jaunimas, todėl kultūros įstaigose trūksta jaunų, iniciatyvių žmonių.

Respondentai akcentavo teigiamus ir neseniai atsiradusius pokyčius kultūros įstaigose, kurie teikia vilčių, kad kultūrai atsivers didesnės inovacijų galimybės.

„Muziejai keičiasi, tikrai.“ „Mes tą darom.“

„Ką prisigalvoji, tą ir darai. Nes ta tradicinė bibliotekos veikla be inovacijų, tai šiandien yra vakar diena. Nesulauksi lankytojo. Šiaip labai ramiai gyvensi ir be lankytojo, bet tas laikas bus labai trumpas tavo gyvavimo.“

Kultūros įstaigų darbuotojai minėjo, kad norėdami paskatinti inovacija jie atlieka tyrimus.

„Mes atlikome tyrimą, normalų, ne taip, kad išsiuntėm ir pamiršom, ne tik kad siunčiau e-paštu, bet skambinau, laukiau, įdėmiai išnagrinėjau visus rezultatus...“

Diskusijose apie būdus ir prielaidas skatinti inovacijas kultūros įstaigose dažniausiai buvo minimi šie aspektai:

- nuosekli valstybės politika kultūros ir inovacijų srityse;
- finansinė parama kultūroms įstaigoms;
- žmonių švietimas kultūros inovacijų srityje.

Diskusijose buvo pabrėžtas poreikis išskirti tikslines auditorijas ir su jomis nuosekliai dirbti.

„Mums, kultūros darbuotojams, reikia labai įsivertinti, į kokią auditoriją tu eini, jei eini į senjorus, tai eini į senjorų organizacijas, jeigu tu eini į moksleivius, tai moksleivius, jeigu tu eini į Utenos trikotažo darbuotojų, tai vėl visiškai kitaip eini. Mano galva, su nišiniaus menais būtent taip reikia daryti. Galbūt taip būtų daugiau šansų pasiekti.“

„Turi būti patrauklus skelbimukas, piešinukas. Tai va tom tikslinėm auditorijom reikia atlikti apklausą, ko nori.“

„Turi išgryninti kažkuo patrauklias vietos bendruomenei šventes, veiklas ar kažkokių užsiėmimų ir tuomet gauni gerą rezultatą.“

Diskusijose minėtas ir netradicinių erdvių įveiklinimas.

„Mes čia kalbėjome, kad pas mus nesilanko darbininkai, o čia pramoninis miestas.“

„Tai gal reik su renginiais eiti į įmones.“ „Daryti parodą ne bibliotekoje, bet Utenos trikotaže.“

„Parašėm dabar projektą, ne tik muziejui, bet ir erdvėms aplinkui. Pavyzdžiui parką Utenos, kad ten būtų orientavimosi tokie žaidimai...“

„Kai mokyklos neliko, pastatas buvo atiduotas kultūros centrui...“

Apibendrinant diskusijos rezultatus galima teigti, kad Lietuvos regionuose stebimas palankus kompetencijų diegti inovacijas kultūros įstaigose vertinimas, o problemos iš esmės siejamos su regionų „senėjimo“ klausimu, jaunų žmonių išvykimo į didmiesčius tendencijomis ir mažomis (tiek finansinėmis, tiek kitomis) galimybėmis į regionus pritraukti kompetentingus darbuotojus.

Pastaraisiais metais pastebėtas ženklus pokyčių mastas. Kultūros įstaigos keičia darbo metodus ir tampa kur kas patrauklesnės šiandieniniam vartotojui. Pastebėtos tam tikros tendencijos išnaudoti kultūriniais poreikiais netradicines erdves.

Pagrindiniai būdai ir prielaidos skatinti inovacijas kultūros įstaigose regionuose: (1) nuosekli valstybės politika kultūros ir inovacijų srityse; (2) finansinė parama kultūros įstaigoms; (3) žmonių švietimas kultūros inovacijų srityje. Taip pat minėtas poreikis įvertinti tikslines auditorijas. Toks auditorijų išskyrimas padėtų taikyti adekvačias priemones skatinant žmones dalyvauti kultūriniame gyvenime.

5.3. Teisinės, organizacinės, sisteminės kliūtys vykdyti inovacijas kultūros įstaigose

Visos keturios fokusuotos grupinės diskusijos akcentavo klausimus apie tai, kaip dalyviai vertina kliūtis vykdyti inovacijas kultūros įstaigose, kodėl gyventojai nedalyvauja kultūriniame gyvenime ir kas paskatintų regionų gyventojus dalyvauti aktyviau. Šiame kontekste buvo užduoti šie klausimai.

- Tyrimų duomenimis, iki 30 proc. Lietuvos gyventojų niekaip nedalyvauja kultūros procesuose. Kas galėtų paskatinti šią visuomenės dalį įsitraukti į kultūros gyvenimą?
- Ar regionų kultūros įstaigų veikla atitinka vietos bendruomenių kultūrinius poreikius? Kaip užtikrinti patikimą grįžtamąjį ryšį tarp regionų kultūros įstaigų ir vietos bendruomenių?
- Kokios kliūtys daryti tuos inovatyvius pokyčius? Teisinės? Organizacinės?

Visuose regionuose respondentai pažymėjo, kad kultūros renginių yra pakankamai, tačiau dėl įvairių priežasčių kyla problemų surinkti renginių dalyvius: „<...> pasiūla viršija paklausą.“; „Renginių yra labai daug... Auditoriją savo kažkokią surenka, bet tokių auditorijų, kurias galėtų surinkti pagal krašto dydį, ne visi turi.“; „<...> veiksmo kiekvienoje vietoje yra pakankamai daug ir ne tik mieste, bet ir visame rajone... kitas dalykas, gerai, kad mes jau suvokiam, kad taip nenorim gyventi, norim gyventi geriau ir pasikelti aukščiau tą kartelę... tai du tokie svarbūs momentai, manau, kad mums pavyks.“

Kultūros įstaigų atstovai nurodė kelias pagrindines priežastis, kodėl regionų gyventojai neaktyviai dalyvauja kultūriniame gyvenime.

- Gyvenimo būdo specifika, kuri lemia lankymosi renginiuose sezoniškumą (vasara nėra tinkamas laikas renginiams, lankymasis renginiuose yra intensyvesnis žiemos laikotarpiu).
- Senėjanti visuomenė – regionuose vyrauja vyresnio amžiaus žmonės.
- Regiono specifika – labiau industriniuose regionuose kultūra yra mažiau svarbi gyventojams.
- Informacijos trūkumas – nepakankama informacijos sklaida.
- Nemokumas – gyventojai nenori eiti į mokamus renginius dėl ribotų finansinių galimybių, arba todėl, kad yra pripratę prie nemokamų renginių. Tačiau taip pat pastebima, kad ne visada nemokumas yra pagrindinė problema: „Na, nėra kad kėdainiškiai neturėtų pinigų, yra pakankamai turtingas miestas, bet...“

Kultūros įstaigų darbuotojai taip pat minėjo, kad daugelis kultūrinių renginių neturi nuolatinio finansavimo. Tokiu būdu sunku užtikrinti tęstinųjų renginių organizavimą. Dažnai renginiai finansuojami iš projektinių lėšų, o projektų įgyvendinimo laikotarpius kultūros įstaigų darbuotojams pasirinkti sunku: „Tai kai čia mes neturime pastovaus finansavimo, tai čia misija tokia sunkoka. Projektai finansuojami taip, kaip finansuojami, ir mes tuo tarpu neturim ... lankstumo.“

Nors kaip būtinybė kultūros renginių plėtrai buvo akcentuota nemokamų renginių praktika, tačiau taip pat minėta, kad siekiant kultūrai išgyventi, būtina daryti ir mokamus renginius.

„Sakykim, vien tik apeliuoti į verslą ir galvoti, kad čia verslininkai turėtų tą dalyką padengti, tai irgi yra nesąžininga, nes jie irgi moka mokesčius. Šioje vietoje turi atsirasti ryžtingas „taip“ – darom mokamus renginius.“

„Aš pats nesu už visai nemokamus renginius, tai yra neteisybė, iš tikrųjų. Dėl ko mes darėm, dėl to, kad mes bijojom... mes norėjom patikrinti darydami džiaz festivalį, kiek yra žmonių, kuriems tas yra įdomu... Mes padarėm nemokamą, po to gavosi kaip ir tradicija... bet mes įsitikinom, kad yra žmonės...“

Diskusijose taip pat išryškėjo kokybiškos inovatyvios infrastruktūros kultūrai trūkumas regionuose. Tačiau taip pat buvo pažymėta, kad tai yra galimybė, niša plėstis: „Jeigu aš galėčiau Kėdainiuose atėjęs į salę ir turėti kokybišką laiką, tai aš tikrai nevažiuočiau į jokią didelį kino teatrą... Mes šiai dienai ieškom patalpų dabar...“; „... bet Kėdainiuose per mažai žmonių, kad išlaikyti tokią...“; „... didelę salę, aš sutinku, bet...“; „... bet, kad ir 50 vietų su normalia įranga...“; „... o kas bandė pasiūlyti ir tam pačiam Cinamonui...“.

Apibendrinant diskusijos rezultatus galima teigti, kad pagrindinės priežastys, kodėl Lietuvos re-

gionuose gyventojai mažai dalyvauja kultūriniame gyvenime, yra: (1) gyvenimo būdo specifika, kuri lemia lankymosi renginiuose sezoniškumą; (2) senėjanti visuomenė; (3) regiono specifika; (4) nepakankama informacijos sklaida; (5) nemokumas, ribotos finansinės galimybės.

Išskirti keli tipai pagrindinių inovacijų kultūros įstaigose kliūčių: (1) sisteminės, kultūros politikos; (2) regiono specifika; (3) organizacinės, žmogiškųjų išteklių trūkumas; (4) socialinės, maži kultūros darbuotojų atlyginimai regionuose; (5) teisinės; (6) finansinės – mažas kultūros finansavimas.

5.4. Bendradarbiavimo su privačiu sektoriumi patirtis, nauda ir kliūtys

Siekiant išsiaiškinti kultūros įstaigų bendradarbiavimo su verslo sektoriumi praktikas regionuose, buvo diskutuojama šiais klausimais.

- Ar vyksta bendradarbiavimas su verslu?
- Ar prašoma paramos? Ar verslas siūlo paramą?
- Gerieji pavyzdžiai? Kokios siūlomos paslaugos verslui?
- Ar vyksta bendradarbiavimas su bendruomene?

Dauguma diskusijų dalyvių pažymėjo, kad dažniau tenka iš verslininkų prašyti paramos, nei sulaukti pasiūlymo gauti paramą. Vis dėl to, pasitaikė ir gerųjų praktikų, kai verslininkai patys siūlosi rengti renginius. Nors tuo pačiu diskusijų dalyviai akcentavo, kad trūksta turtingų vietos verslininkų: „Na, iš tikrųjų, išgyvenimas nėra verslas. Jeigu verslininkas sukūrė šiek tiek darbo vietų ir šiaip taip išgyvena, tai žmogus, galbūt, dar ateis į teatrą, į koncertą...“; „Verslo pas mus mažai yra. Ir visi nori tos paramos.“; „Čia ne Vilnius.“

Lazdijuose taip pat minėtas atvejis, kai kultūros įstaigos (turizmo informacijos centras) padeda verslininkams: „Mes sudarome maršrutus. Mūsų tikslas – pritraukti kuo daugiau į savo rajoną svečių, užsieniečių, supažindinti su lankytinomis vietomis, kad ilgau užtruktų rajone ir tuo pačiu duodami uždirbti vietos verslininkams, tai šiuo atveju – kaimo sodybų savininkams.“

Minėta, kad bendradarbiavimas su verslu yra aktuali tema: „Taip, tai dabar ant bangos tas santykis su verslu... Nes yra muziejų strateginės kryptys patvirtintos, dabar ruošiamos bibliotekų strateginės kryptys. Nu ir čia įvairiausios formos yra. Reiškiasi sveikintinos konferencijos verslininkams bibliotekose, va įvairios paslaugos.“

Diskusijose pabrėžta, kad lokaliuose bendruomenėse vyksta ne tik kultūrų įstaigų bendradarbiavimas su verslu, tačiau ir su savivaldybe.

„<...> na, niekas to neprisimins, visi prisimins, kad sumažino [finansavimą]... kiek galvą daužau

toj vietoj, tiek man paskui per galvą duoda...”

„Savivaldybė šioje vietoje iš tiesų yra kaip tarpininkas...” „Na, savivaldybė sakyti čia per daug... yra meras, bosai ir viską sprendžia. Kiek metų yra buvę, kad kultūra iš to nieko negaudavo, tik švietimas gaudavo...”

„Kažkaip tai gaudavosi tokios net intrigėlės, kad iš to negali prašyt, nes tas kažkokiame tai partijoje. Tai kai pradeda žaist tokie žaidimukai kaimietiški, tai čia jau nesmagu...” . Tai taip, nes pas mus buvo ilgą laiką vienpartinė sistema...”

„Mes skatiname, kad mokyklos visų pirma aplankytų rajono muziejus, o tik po to važiuotų kitur.”

Apibendrinant diskusijos rezultatus galima teigti, kad bendradarbiavimo su verslu praktikos skirtinguose regionuose pasirodė gana skirtingos tiek pačių praktikų skaičiumi, tiek ir jų kokybės vertinimu. Yra tendencija, kad dažniau tenka kultūros įstaigoms iš verslininkų prašyti paramos, nei patiems sulaukti pasiūlymo gauti paramą. Vis dėl to, pasitaiko ir gerųjų praktikų, kai verslininkai patys siūlosi rengti renginius, finansuoti tam tikras iniciatyvas, kartu su kultūros įstaigomis dalyvauja projektuose, konsultuoja. Yra praktikų, kai tie patys verslininkai pastoviai remia tam tikrus kultūrinius renginius, ypač didesnius (tokius kaip miesto šventė).

6. LIETUVOS REGIONŲ SAVIVALDYBIŲ KULTŪROS ĮSTAIGŲ DARBUOTOJŲ APKLAUSA

Tyrimo kontekste buvo atliekama Lietuvos regionų savivaldybių kultūros įstaigų darbuotojų apklausa, kurioje dalyvauti buvo pakviesti regionų savivaldybių kultūros įstaigų (muziejų, bibliotekų ir kultūros centrų) darbuotojai. Elektroninėje aplinkoje surengtoje apklausoje buvo pateikti klausimai, sugrupuoti į keturias kategorijas: 1) bendrieji klausimai apie respondentų amžių, lytį, specialybę ir pan., 2) klausimai apie inovacijas vykdant veiklą respondentų įstaigoje, 3) klausimai apie inovacijoms reikalingų gebėjimų svarbą ir poreikį, 4) papildomi klausimai (pagal Inovacijų Sąjungos švieslentės rodiklius). Apklausos tikslas – atskleisti regionų kultūros įstaigų darbuotojų inovacijų sampratą, įvardyti sėkmingos inovatyvios veiklos pavyzdžius, išskirti aktualiausius darbuotojų gebėjimus, būtinus inovatyviai veiklai vykdyti, įvertinti įstaigų veiklą vadovaujantis kai kuriais Inovacijų Sąjungos švieslentės rodikliais.

Apklausos anketą užpildė 26 respondentai. Moterys sudarė net 92,3 proc. apklaustųjų, vyrai – tik 7,7 proc. (atitinkamai – 24 moterys ir 2 vyrai). Apklausos dalyviai priklausė įvairaus amžiaus kategorijoms, daugiausiai respondentų pateko į 45–55 metų grupę (34,6 proc.). Pusė respondentų (50 proc.) užima specialisto pareigas įstaigoje, 26,9 proc. respondentų yra įstaigų vadovai. Bibliotekos ir kultūros centrai sudarė didžiąją dalį apklausoje dalyvavusių įstaigų (po 46,2 proc., po 12 įstaigų), muziejai – tik

3,8 proc. (1 muziejus). Didžioji dalis (76,9 proc.) respondentų pažymėjo, kad yra dalyvavę tyrimo „Regionų savivaldybių kultūros įstaigų kompetencijų ugdymas paslaugų modernizavimo, kūrybos inovacijų diegimo ir erdvių įveiklinimo srityse“ pristatymo konferencijoje, kuri vyko 2015 m. gruodžio 11 d. Šios konferencijos metu buvo pristatyti apklausos klausimai, paaiškinti tyrimo tikslai, apibrėžta inovacijų sąvoka.

Respondentai pažymėjo, kad inovatyvius sprendimus taikė: 1) kultūros tikslams panaudojant įstaigai priklausančias patalpas ir erdves (23); 2) bendradarbiaujant su kitomis vietos įstaigomis, organizacijomis, institucijomis, įmonėmis (23); 3) vykdant įstaigos misijoje numatytą kultūrinę veiklą (22); 4) įtraukiant ir sutelkiant vietos bendruomenę vykdant kultūrinius-socialinius projektus (22); 5) pritraukiant papildomą finansavimą įstaigos veiklai (21); 6) skleidžiant informaciją apie įstaigą ir jos veiklą (21); 7) bendradarbiaujant su kitų Lietuvos regionų atstovais (20); 8) kultūros tikslams panaudojant įstaigai nepriklausančias erdves (19); 9) bendradarbiaujant su užsienio atstovais (15); 10) vykdant kitą veiklą (14); 11) organizuojant ir administruojant įstaigos veiklą (12).

Duomenys rodo, kad pagrindinis įstaigų inovatyvios veiklos laukas yra įstaigų misijose numatyta kultūrinė veikla ir kultūros paslaugos, teikiamos išnaudojant įstaigai priklausančias erdves, bendradarbiaujant su kitomis vietos įstaigomis, įmonėmis ir organizacijomis, įtraukiant vietos bendruomenę. Kiek mažiau inovatyvios veiklos vykdomos pritraukiant papildomą finansavimą, skleidžiant informaciją apie įstaigos veiklą, bendradarbiaujant su kitų regionų atstovais, partneriais. Sąlygiškai mažai inovacijų respondentai įžvelgė panaudojant įstaigai nepriklausančias erdves, bendradarbiaujant su užsienio atstovais, vykdant kitą veiklą bei organizuojant ir administruojant pačios įstaigos darbą. Šis inovacijų pasiskirstymas atspindi anksčiau padarytą pastebėjimą, kad regionų kultūros įstaigos inovacijas suvokia kaip svarbų jų vykdomos kultūrinės veiklos aspektą, susijusį su efektyviu įstaigos išteklių naudojimu, bendradarbiavimu su kitomis įstaigomis ir atvirumu bendruomenei. Kita vertus, inovacijos sunkiai gimsta srityse, kurios potencialiai galėtų tapti naujų idėjų ir veiklos galimybių šaltiniu: įveiklinant naujas viešąsias erdves, bendradarbiaujant su užsienio partneriais, ieškant naujų lanksčių įstaigos darbo organizavimo sprendimų.

Respondentai pateikė keletą būdingų inovacijų pavyzdžių: naujų neformalaus švietimo paslaugų organizavimas, savanorystės (taip pat ir atstovų iš užsienio) plėtojimas, netradicinių erdvių panaudojimas kino demonstravimui, garso bei šviesos instaliacijų pristatymui, edukaciniams projektams, IT sprendimų pritaikymas pristatant ir populiarinant vietos paveldą (pvz. elektroninis gatvių žinynas), kultūrinės-socialinės iniciatyvos, siekiant suburti po pasaulį išsiblaškiusius kraštiečius, tarptautinė vaikų knygų mugė, pažangias IT technologijas naudojanti „Žinių ir karjeros mugė“ ir pan.

Respondentai pažymėjo, kad net ir tais atvejais, kai veiklai naudojamos įstaigai priklausančios erdvės, jas siekiama išnaudoti netradiciniais būdais (pvz. panaudojant bendros paskirties patalpas, įvairias nišas, kampus, kiemelius ir pan.).

Pasak respondentų, bendradarbiauti su kitomis įstaigomis, įmonėmis ir organizacijomis dažniau tenka arba vykdant stambius projektus, arba organizuojant tradicinius, dažniau sezoninius renginius.

Su kitų regionų atstovais bendradarbiaujama dalyvaujant regioniniuose bei nacionaliniuose renginiuose ir projektuose arba, pvz. keičiantis parodomis.

Su užsienio partneriais bendradarbiauja įstaigos, dalyvavusios tarptautiniuose projektuose (pvz. INTERREG IIIA) ir vienu ar kitu būdu išplėtojusios partnerių tinklą (pvz. ES Lietuvos-Lenkijos-Rusijos EKPP bendradarbiavimo per sieną projektas „Bendradarbiavimas kuriant biblioteką šeimai“). Užmezgusios užsienio kontaktus įstaigos juos išnaudoja sistemškai. Neturinčios tarptautinio bendradarbiavi-

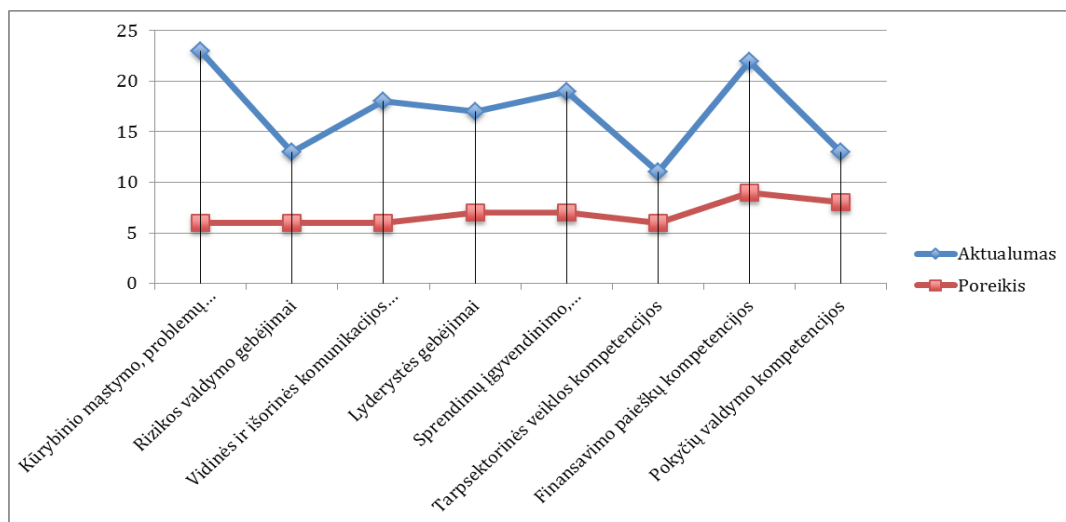
mo patirties įstaigos skundžiasi finansų ir žmogiškųjų išteklių trūkumu.

Įtraukiant vietos bendruomenę į įstaigos veiklą pažymimas NVO vaidmuo, šiuolaikinių IT teikiamos galimybės (pvz. vykdant projektą „Bendradarbiaujančios ir kuriančios bendruomenės krašto pažinimui“). Bendradarbiavimo su verslu pavyzdys – projektas „Etnografijos ir tautodailės ekspozicijos įrengimas ir atnaujinimas, pritaikant inovatyvius ir interaktyvius kūrybinius sprendimus“ pritraukta 20 proc. projekto lėšų iš verslo įmonės.

Kalbėdami apie informacijos sklaidą, respondentai paminėjo daugumą šiuolaikinių komunikacijos priemonių – įstaigų interneto svetaines, socialinius tinklus, žiniasklaidą, lauko reklamą, spaudos leidinius, SMS žinutes. Inovatyviai pristatomi kultūros renginiai panaudojant pačios kultūros elementus: organizuojant teatrališkas eitynes miesto gatvėmis, įrengiant ekspozicines palapines miesto aikštėse ir pan.

Komentuodami gebėjimus, kurie yra svarbiausi kuriant inovacijas, respondentai juos sureitingavo tokia tvarka (žr. 7 pav.): 1) kūrybinio mąstymo, problemų sprendimo gebėjimai (23); 2) finansavimo paieškų kompetencijos (22); 3) sprendimų įgyvendinimo, organizavimo gebėjimai (19); 4) vidinės ir išorinės komunikacijos gebėjimai (18); 5) lyderystės gebėjimai (17); 6) pokyčių valdymo kompetencijos (13); 7) rizikos valdymo gebėjimai (13); 8) tarpsektorinės veiklos kompetencijos (11). Grafoje „kiti gebėjimai“ respondentai kelis kartus paminėjo užsienio kalbų mokėjimą, kompiuterinį raštingumą, bendravimo ir susikalbėjimo gebėjimus.

Vertinant minėtų gebėjimų poreikį, respondentai pažymėjo, kad labiausiai trūksta: 1) finansavimo paieškų kompetencijų (9); 2) pokyčių valdymo kompetencijų (8); 3) lyderystės gebėjimų (7); 4) sprendimų įgyvendinimo, organizavimo gebėjimų (7); 5) vidinės ir išorinės komunikacijos gebėjimų (6); 6) rizikos valdymo gebėjimų (6); 7) kūrybinio mąstymo, problemų sprendimo gebėjimų (6); 8) tarpsektorinės veiklos kompetencijų (5).

7 pav. Inovacijoms aktualių gebėjimų poreikis apklausos respondentų akimis

Respondentų požiūriu, inovacijoms aktualiausios yra kūrybinio mąstymo ir finansavimo paieškų kompetencijos, tačiau iš jų finansavimo paieškų gebėjimų poreikis yra daug ryškesnis. Rizikos valdymo ir pokyčių valdymo kompetencijos laikomos sąlygiškai mažiau aktualiomis inovacijoms, tačiau jų poreikis yra sąlygiškai ryškus. Lyderystės, vidinės ir išorinės komunikacijos bei sprendimų įgyvendinimo

organizavimo gebėjimų aktualumas ir poreikis pripažįstamas vienodai, tuo tarpu tarpsektorinės veiklos kompetencijos nėra vertinamos kaip itin aktualios inovacijoms ir jų poreikis taip pat nėra ryškus.

Apibendrinant galima teigti, kad gebėjimų vertinimas rodo tradicinį kultūros įstaigų pasitikėjimą kultūrai ir menui būdingu (taigi, siauriau suprantamu) kūrybiškumu, pripažįstamas įstaigų veiklai aktualių bendrųjų gebėjimų poreikis (pvz. finansavimo paieškų), tačiau galima teigti, kad respondentai nėra gerai susipažinę su tarpsektorinės veiklos galimybėmis skatinti inovacijas, todėl jų nevertina.

Papildomi klausimai parodė, kad apklausoje dalyvavusiose įstaigose daugiausiai dirba daugiau negu 20 darbuotojų (57,7 proc.), 46,2 proc. įstaigų darbuotojų yra 25–34 metų amžiaus ir 46,2 proc. šio amžiaus darbuotojų turi aukštąjį išsilavinimą.

Respondentai paminėjo 7 atvejus, kuomet jų įstaiga prisidėjo prie vietos verslo įmonių inovacinės veiklos: dalyvaujant reklamos kampanijose, padedant įrengti įmonės veiklą reprezentuojančias ekspozicijas verslo parodose, pristatant kultūrinio turizmo projektus, organizuojant specialias kultūrinio turinio ekskursijas, palengvinant komunikaciją su vietos gyventojais, teikiant verslui aktualią teisinę ir kitą informaciją, suteikiant patalpas įmonės veikloms ir pan.

Respondentai atsakė, kad nėra registravę nei Bendrijos prekės ženklų nei Bendrijos dizaino ženklų. Iš galimų kandidatų paminėjo projekto „Atrask save 3D mieste“ logotipą, įstaigų ir festivalių logotipus, karpinius-paveikslus, amatų centro produkciją: molio dirbinius, pasagas, vilnos vėlimo produktus, audimo juostas.

65,4 proc. respondentų pažymėjo, kad jų įstaigų paslaugomis naudojosi užsienio turistai. Tačiau nei vienas respondentas neskyrė maksimalaus 10 balų įvertinimui, kad vietos kultūra gali būti „labai patraukli“ užsienio turistams (6 respondentai patrauklumą įvertino 9 balais iš 10, 6 respondentai – 5 balais ir 6 respondentai – 6 balais). Iš užsienio šalių, kurių gyventojai lankėsi įstaigose, paminėtos šios: Europos Sąjungos šalys bendrai, Skandinavija bendrai, Olandija, Prancūzija, Jungtinė Karalystė, Norvegija, Vokietija, Austrija, Lenkija, Švedija, Latvija, Estija, Izraelis, Rusija (ir Kaliningrado sritis), Baltarusija.

7. IŠVADOS

Apibendrinant interviu, fokusuotų grupinių diskusijų ir apklausų rezultatus galima daryti šias išvadas.

- Lietuvos regionuose vyrauja teigiamas požiūris į kultūros įstaigų inovatyvumo lygį. Tą iliustruoja diskusijos dalyvių pateikiami pavydžiai. Inovacijos diegiamos pačių darbuotojų iniciatyva – inovatyvumo lygis tiesiogiai palaikomas suinteresuotų, aktyvių, iniciatyvių darbuotojų pastangomis, kurias žymi įvairių renginių organizavimas, netradicinis požiūris į tradicines kultūros įstaigų teikiamas paslaugas bei intensyvus projektinės veiklos inicijavimas.
- Lietuvos regionuose stebimas palankus kompetencijų diegti inovacijas kultūros įstaigose vertinimas, o problemos iš esmės siejamos su regionų „senėjimo“ klausimu, jaunų žmonių išvykimo į didmiesčius tendencijomis ir mažomis (tiek finansinėmis, tiek kitomis) galimybėmis į regionus pritraukti kompetentingus darbuotojus.
- Pastaraisiais metais pastebėtas ženklus pokyčių mastas. Kultūros įstaigos keičia darbo metodus ir tampa kur kas patrauklesnės šiandieniniam vartotojui. Pastebėtos tam tikros tendencijos išnaudoti kultūriniais poreikiams netradicines erdves.
- Pagrindiniai būdai ir prielaidos skatinti inovacijas kultūros įstaigose regionuose: (1) nuosekli valstybės politika kultūros ir inovacijų srityse; (2) finansinė parama kultūroms įstaigoms; (3) žmonių švietimas kultūros inovacijų srityje. Taip pat minėtas poreikis įvertinti tikslines auditorijas. Toks auditorijų išskyrimas padėtų taikyti adekvačias priemones skatinant žmones dalyvauti kultūriniame gyvenime.
- Pagrindinės priežastys, kodėl Lietuvos regionuose gyventojai mažai dalyvauja kultūriniame gyvenime, yra: (1) gyvenimo būdo specifika, kuri lemia lankymosi renginiuose sezoniškumą; (2) senėjanti visuomenė; (3) regiono specifika; (4) nepakankama informacijos sklaida; (5) nemokumas, ribotos finansinės galimybės.
- Išskirti keli tipai pagrindinių inovacijų kultūros įstaigose kliūčių: (1) sisteminės, kultūros politikos; (2) regiono specifika; (3) organizacinės, žmogiškųjų išteklių trūkumas; (4) socialinės, maži kultūros darbuotojų atlyginimai regionuose; (5) teisinės; (6) finansinės – mažas kultūros finansavimas.
- Bendradarbiavimo su verslu praktikos skirtinguose regionuose yra gana skirtingos tiek pačių praktikų skaičiumi, tiek ir jų kokybės vertinimu. Yra tendencija, kad dažniau tenka kultūros įstaigoms iš verslininkų prašyti paramos, nei patiems sulaukti pasiūlymo gauti paramą. Vis dėl to, pasitaiko ir gerųjų praktikų, kai verslininkai patys siūlosi rengti renginius, finansuoti tam tikras iniciatyvas, kartu su kultūros įstaigomis dalyvauja projektuose, konsultuoja. Yra praktikų, kai tie patys verslininkai pastoviai remia tam tikrus kultūrinius renginius, ypač didesnius (tokius kaip miesto šventė).
- Kultūros įstaigų darbuotojai vertina inovacijas ir sąmoningai jas plėtoja įvairiose savo veiklos srityse.
- Regionų kultūros įstaigos inovacijas suvokia kaip svarbų jų vykdomos kultūrinės veiklos aspektą, susijusį su efektyviu įstaigos išteklių naudojimu, bendradarbiavimu su kitomis įstaigomis ir atvirumu bendruomenei. Kita vertus, inovacijos sunkiai gimsta srityse, kurios potencialiai galėtų tapti naujų idėjų ir veiklos galimybių šaltiniu: įveiklinant naujas viešąsias erdves, bendradarbiaujant su užsienio partneriais, ieškant naujų lanksčių įstaigos darbo organizavimo sprendimų,

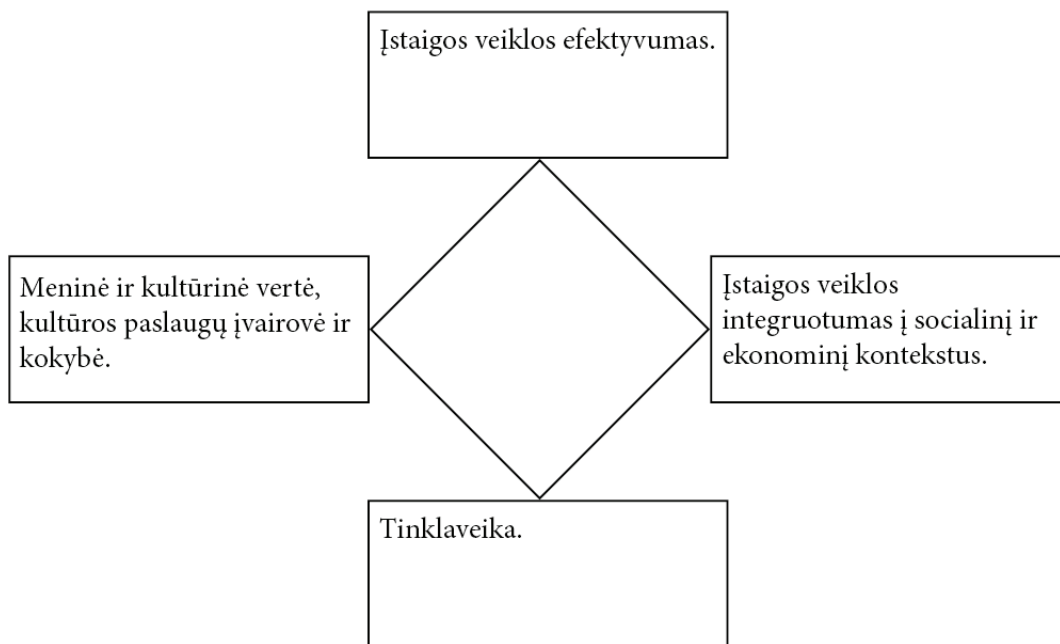
plėtojant tarpsektorinį bendradarbiavimą.

- Įstaigos daug dažniau taiko įvairius sprendimus joms priklausančiose erdvėse, tačiau, net ir tais atvejais, kai veiklai naudojamos įstaigai priklausančios erdvės, jas siekiama išnaudoti netradiciniais būdais (pvz. panaudojant bendros paskirties patalpas, įvairias nišas, kampus, kiemelius ir pan.).
- Bendradarbiauti su kitomis įstaigomis, įmonėmis ir organizacijomis dažniau tenka arba vykstant stambius projektus, arba organizuojant tradicinius, dažniau sezoninius, renginius.
- Su kitų regionų atstovais bendradarbiaujama dalyvaujant regioniniuose bei nacionaliniuose renginiuose ir projektuose arba, pvz. keičiantis parodomis.
- Su užsienio partneriais bendradarbiauja įstaigos, dalyvavusios tarptautiniuose projektuose. Užmezgusios užsienio kontaktus įstaigos juos išnaudoja sistemiškai. Neturinčios tarptautinio bendradarbiavimo patirties įstaigos skundžiasi finansų ir žmogiškųjų išteklių trūkumu.
- Įtraukiant vietos bendruomenę į įstaigos veiklą pažymimas NVO vaidmuo, šiuolaikinių IT teikiama galimybė, sparčiai populiarėja savanorystė.
- Informacijos sklaidai įstaigos naudoja daugumą šiuolaikinių komunikacijos priemonių. Inovatyviai pristatomi kultūros renginiai panaudojant pačios kultūros elementus: organizuojant teatrališkas eitynes miesto gatvėmis, įrengiant ekspozicines palapines miesto aikštėse ir pan.
- Inovacijoms aktualių gebėjimų poreikio analizė parodė, kad respondentams būdingas tradicinis kultūros įstaigų pasitikėjimas kultūrai ir menui būdingu (taigi, siauriau suprantamu) kūrybiškumu, pripažįstamas įstaigų veiklai aktualių bendrųjų gebėjimų poreikis (pvz. finansavimo paieškų), tačiau galima teigti, kad respondentai nėra gerai susipažinę su tarpsektorinės veiklos galimybėmis skatinti inovacijas, todėl jų nevertina. Labiausiai vertingais gebėjimais laikomi: 1) kūrybinio mąstymo, problemų sprendimo gebėjimai; 2) finansavimo paieškų kompetencijos; 3) sprendimų įgyvendinimo, organizavimo gebėjimai; 4) vidinės ir išorinės komunikacijos gebėjimai; 5) lyderystės gebėjimai.
- Kultūros įstaigų paslaugomis naudojosi užsienio turistai (daugiausiai iš kaimyninių, ES šalių ir Skandinavijos), tačiau vietos kultūros potencialas sudominti užsieniečius vertinamas palyginti kukliai.
- Meno kūryba ir kultūra žmonės nuolat siekia prasmingai išreikšti savo santykį su tradicija ir gyvenimo aplinka, todėl naujumas, inovatoriškumas yra būdingas kiekvienam meniniam ir kultūriniam veiksmui. Dėl šios priežasties dauguma įstaigų atstovų inovacijas suvokia kaip artimai susijusias su įstaigų misijoje numatyta kultūrine veikla. Tai, viena vertus, leidžia įžvelgti inovacijas visame plačiame kultūros lauke, tačiau, kita vertus, labai apsunkina galimybę formuluoti tiksliai apibrėžtus inovatyvumo vertinimo kriterijus.
- Inovatyvumo lygis labai skiriasi lyginant įstaigų skirtingo pobūdžio veiklas. Tai, kas vienoms įstaigoms yra nauja, yra jau tapę tradiciškai įprasta kitose įstaigose.
- Įstaigos savo tikslų siekia veikdamos įvairiais būdais, atitinkančiais įstaigų teisinį statusą ir funkcijas. Nors inovatyvumą riboja administracinė ir teisinė įstaigų veiklos aplinka, jo lygis auga įstaigoms aktyviau plėtojant projektinę veiklą, bendradarbiaujant su kitomis įstaigomis, regionais, užsienio partneriais.
- Paslaugų komercializavimas nėra pagrindinis kultūros įstaigų veiklos tikslas, dėl šios priežasties inovacijos kultūros paslaugų rinkodaroje yra neatsiejamos nuo kultūrinės informacijos sklaidos.

8. REKOMENDACIJOS DĖL SEKTORIAUS SKATINIMO GALIMYBIŲ

- Kultūros sektoriaus plėtra yra tiesiogiai siejama su sektoriaus inovatyvumu regionuose, todėl būtų tikslinga atkreipti dėmesį į bendruosius regionų raidos demografinius, socialinius, ekonominius procesus, derinant dvi viena kitą papildančias strategijas: įgyvendinant koordinuotas valstybės regionų plėtros, regionų kultūros, socialinės, ūkio ir inovacijų politikos priemones ir įgalinant vietos bendruomenes, stiprinant regionų kultūros įstaigų darbuotojų kompetencijas.
- Pagrindiniai būdai ir prielaidos skatinti inovacijas kultūros įstaigose regionuose turėtų būti grindžiami nuoseklia valstybės politika kultūros ir inovacijų srityse, strategiškai subalansuota finansine parama kultūros įstaigoms, tęstiniais edukaciniais projektais kultūros inovacijų srityje. Siekiant minėtų tikslų, būtina kiekvienu atveju įvertinti tikslinę auditoriją, kas padėtų taikyti efektyvias priemones skatinant visuomenės dalyvavimą kultūriniame gyvenime.
- Remiantis Norvegijos patirtimi, siekiant skatinti kultūros sektoriaus socialines inovacijas, tikslinga taikyti inovatyvius edukacinius metodus, pvz. kūrybinio mąstymo metodą, problema grindžiamą mokymąsi ir t. t. Tokio tipo metodais pagrįstos edukacinės programos atlieptų didėjantį regionų kultūros įstaigų darbuotojų poreikį minkštiesiems gebėjimams (psichologijos, edukologijos, komunikacijos žinios).
- Siekiant skatinti vietos bendruomenės dalyvavimą kultūriniame gyvenime, rengiant kultūros įstaigų vystymosi strategijas, rekomenduojama atsižvelgti į renginių sezoniškumą, regiono specifiką, informacijos sklaidos tinkamumą ir inovatyvumą, įvertinti finansinį tikslinės grupės potencialą.
- Remiantis Norvegijos patirtimi, kultūros sektoriaus plėtrai būtų reikšmingas tarpsektorinis bendradarbiavimas su privataus sektoriaus organizacijomis, kuris padėtų užtikrinti projektų tęstinumą, sudarytų sąlygas socialinių inovacijų vystymui, išplėstų kultūrinių projektų ribas.
- Nors tyrimai parodė, kad esama ryšio tarp kultūros įstaigų ir verslo įmonių diegiamų inovacijų, tačiau norint skatinti kultūros sektoriaus vystymąsi, reikėtų apibūdinti kultūros įstaigų veiklos inovatyvumą. Tam nepakanka vien ES ir nacionalinės inovacijų politikos nustatytų kriterijų. Remiantis Norvegijos praktika ir atlikta empirinių duomenų analize, rekomenduojama, kad bet koks kultūros įstaigų veiklos inovatyvumo vertinimas turi atsižvelgti į keletą jų veiklos specifiką atspindinčių faktorių.

Atsižvelgiant į šiuos faktorius siūloma kultūros įstaigų inovatyvumą vertinti sudarant suminį indeksą, apimantį keturių, viena kitą papildančių, dimensijų rodiklius (žr. 8 pav.).

8 pav. Kultūros įstaigų inovatyvumo vertinimo dimensijos

1) *Meninė ir kultūrinė vertė, kultūros paslaugų įvairovė ir kokybė*, kurias parodo kultūros dalyvių ir paslaugų vartotojų pasitenkinimo lygmuo, meno ir kultūros ekspertų vertinimai.

2) *Įstaigos veiklos efektyvumas*. Išlaidų, siekiant įstaigos strateginių tikslų ir jos veiklos rezultatų, santykis, projektinės veiklos mastas, galimybių darbuotojams kelti kvalifikaciją mastas.

3) *Įstaigos veiklos integruotumas į socialinį ir ekonominį kontekstus*. Bendruomenės įtrauktumas į įstaigos veiklą, jautrumas įvairioms tikslinėms (nišinėms) auditorijoms, įvairaus pobūdžio bendradarbiavimo su verslu mastas, savanorystės, filantropijos ir mecenavimo teikiamų galimybių išnaudojimo mastas.

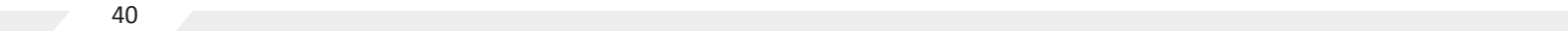
4) *Tinklaveika*. Bendradarbiavimo su kitoms įstaigomis, organizacijomis mastas, tarpsektorinio, tarpregioninio ir tarptautinio bendradarbiavimo mastas.

LITERATŪRA

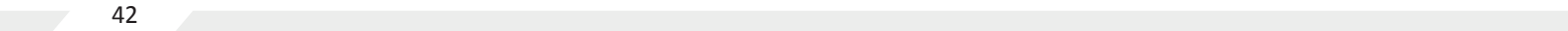
1. Applied Regional Growth and Innovation Models, ed. Karima Kourtit, Peter Nijkamp, Robert Stimson, New York: Springer Heidelberg, 2014.
2. Bendruomeninių organizacijų ir bendruomenių centrų veiklos ir galimybių plėtojimo tyrimas, UAB BGI Consulting, 2011.
3. Creating Innovation. Do the Creative Industries Support Innovation in the Wider Economy?, NESTA research report, 2008.
4. Černevičiūtė, J., Strazdas, R., Jančoras, Ž., Kregždaitė, R., Morkevičius, V., Kūrybinių industrijų plėtojimo kompleksiniai veiksniai: kolektyvinio kūrybingumo ugdymas, Vilnius: UAB Baltijos kopija, 2015.
5. Degutis, Algirdas, Individualizmas ir visuomeninė tvarka, Vilnius: Eugrimas, 1998.
6. Etninės kultūros plėtros valstybinė 2010–2014 metų programa, 2010 m. birželio 28 d. LR kultūros ministro įsakymas Nr. JV-363.
7. Florida, Richard, Cities and the Creative Class, New York, London: Routledge, 2005.
8. Florida, Richard, Kūrybinės klasės iškilimas, Vilnius: Technika, 2015.
9. Florida, Richard, The Rise of the Creative Class, Revisited, New York: Basic Books, 2011.
10. Gyvenimo sąlygos Lietuvoje: ekonominės krizės iššūkiai, analitinė kai kurių tendencijų apžvalga ir politikos pasiūlymai analitinė apžvalga, 2009.
11. Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo ataskaita, UAB Socialinės informacijos centras ir UAB ESTEP Vilnius, 2014.
12. Global trends and drivers as challenges for Lithuanian research and innovation policy, Background paper to support the development of a Smart Specialisation Strategy in Lithuania, Technopolis group, 2013.
13. Innovation Skills Profile 2.0, The Skills, Attitudes, and Behaviours You Need to Contribute to Innovation in the Workplace, The Conference Board of Canada: Centre for Business Innovation (CBI), 2014.
14. Keršytė, Nastazija, Muziejų valdymo kaita tarp savo ir kitų patirties, *Sovijus*, t. 1, Nr. 1, 2013, p. 69-100.
15. Kublickienė, Lilija, Žvinklienė, Alina, Sviklas, Eduardas Kęstutis, Kultūrėjimo procesai modernioje Lietuvoje: bibliotekų ir kultūros centrų vaidmuo regionuose, *Filosofija. Sociologija*, 2011. t. 22. Nr. 4, p. 483–492, Lietuvos mokslų akademija, 2011.
16. Kultūros ir kūrybinių paslaugų savivaldybių kultūros įstaigose tyrimas, UAB BGI Consulting, *VšĮ Kultur*, 2012.
17. Kultūros ir meno institucijų veiklos vertinimo ir valdymo modelio galimybių studija, UAB ESTEP Vilnius, 2014.
18. Kultūros ir meno srities darbuotojų žmogiškųjų išteklių bei jų sukuriamo produkto plėtra regione, Lietuvos liaudies kultūros centras, *VšĮ Plėtros konsultacijos*, 2007.
19. Lietuvos inovacijų plėtros 2014–2020 metų programa, 2013 m. gruodžio 18 d. LRV nutarimas Nr. 1281.
20. Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programa, Europos Komisijos 2015 m. vasario 13 d. sprendimas Nr. C(2015)842.
21. Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės, 2010 m. birželio 30 d. LRS nutarimas Nr. XI-977.

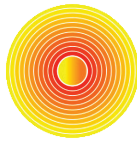
22. Lietuvos mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros (MTEP) ir inovacijų konkrečių prioritetų identifikavimo paslaugos, Prioritetų įgyvendinimo kelrodžiai, UAB Visionary Analytics, 2014.
23. Makselis, Rasmus, Kūrybinės industrijos ir tarpsektorinė inovacijų sąveika, Kultūros vadyba ir kultūros politika: kūrybingos veiklos modeliai, Acta Academiae Artium Vilnensis Nr. 72. Sud. Ieva Kuizininė, Vilnius: VDA leidykla, 2014.
24. Menas žmogaus gerovei, VŠĮ Dailininkų sąjungos galerija, 2012.
25. 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa, 2012 m. lapkričio 28 d. LRV nutarimas Nr. 1482.
26. Monitoring and Evaluation for Innovation Policy, World Bank, The Innovation Policy Platform, 2013.
27. MTEP ir inovacijų prioritetų identifikavimo metodika, dr. Žilvinas Martinaitis ir kiti, 2013.
28. Nevyriausybinių sektoriaus institucinio tvarumo, savanorių įtraukimo, tarpusavio bendradarbiavimo, indėlio į šalies ūkio augimą ir galimybių plėtojimo tyrimo ataskaita, Ilona Tamutienė ir kt., 2011.
29. Nevyriausybinių sektoriaus raidos tyrimas, UAB Eurointegracijos projektai, 2014.
30. Oslo Manual, Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data, 3-rd edition, OECD, 2005.
31. Pareigienė, Lina, Kuliešis, Gediminas, Viešosios gėrybės Lietuvos regionuose: žmogiškasis ir socialinis kapitalas, *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2013 3 (31), pp. 68-76.
32. Regions and Innovation, Collaborating across Borders, OECD Reviews of Regional Innovation, 2013.
33. Regionų kultūros būklės tyrimas, Socialinių tyrimų institutas, 2009.
34. Skills for Innovation and Research, OECD: 2011.
35. Socialinės partnerystės plėtojimas, prof. dr. Romas Lazutka, 2012.
36. Socialinių inovacijų tyrimas Europos Sąjungoje: pasiūlymai, išvados ir ateities kryptys, EK, 2013.
37. Strazdas R., Černevičiūtė J., Jančoras Ž., Kregždaitė, R., Morkevičius, V., Kūrybinių industrijų plėtojimo kompleksiniai veiksniai: kolektyvinio kūrybingumo ugdymas. Vilniaus Gedimino technikos universitetas. Vilnius: Baltijos kopija, 2015, p. 41-51, 96.
38. Strazdas R., Černevičiūtė J., Jančoras Z., Measuring of system innovation in the context of creative industry development, The 6th ISPIM Innovation Symposium – Innovation in the Asian Century, 8-11 December, 2013, Melbourne, Australia: symposium proceedings, Manchester: ISPIM, 2013, p. 1-16.
39. The Impact of Culture on Creativity, KEA, 2009.
40. 2006 Trend Chart Methodology Report. Searching the forest for the trees: „Missing” indicators of innovation, Anthony Arundel and Hugo Hollanders, MERIT – Maastricht Economic Research, Institute on Innovation and Technology, July 1, 2006.
41. Viešojo sektoriaus kultūros įstaigų veiklos vertinimo kriterijų nustatymas, UAB BGI Consulting, 2012.
42. World Commission on Environment and Development. Our Common Future. Oxford: Oxford University Press, 1987.
43. Żminda, Zygmunt, Żminda, Tomasz, Monitoring and Evaluation of Regional Innovation Strategies, Greece: University of Thessaly Volos, 2006.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

ATEITIES
VISUOMENĖS
INSTITUTAS

NORVEGIJOS PARAMA LIETUVAI:
partnerystė vertybėms
kurti ir išsaugoti

KOKYBINIŲ (SOCIOLOGINIO TYRIMO) APKLAUSŲ

ATASKAITA

REGIONŲ KULTŪROS EKSPERTŲ STRUKTŪRUOTI INTERVIU

VILNIUS, 2016

TURINYS

1.	Įvadas	4
1.1.	Trumpas tyrimo metodo pristatymas	4
1.2.	Tyrimo objektas, tyrimo tikslas ir uždaviniai	4
1.3.	Tyrimo eiga	5
2.	Tyrimo rezultatai ir jų analizė	5
2.1	Bendrosios pastabos	6
2.2.	Pastabos atskiroms kultūros sritims	8
3.	Išvados	10
3.1.	Kultūros ekspertų pastabų apibendrinimas: inovacijų regionų kultūros srityje sisteminės prielaidos	10

1. ĮVADAS

1.1. Trumpas tyrimo metodo pristatymas

Tyrimui atlikti pasirinktas pusiau struktūruoto interviu metodas, kadangi jis sudaro galimybes derinti pasirinktų ir klausimuose fiksuotų temų aptarimą su progomis apeliuoti į ekspertų individualią darbo regionų kultūros srityje patirtį. Pirmasis aspektas svarbus dviem požiūriais: 1) projekto metu siekiant naujai pozicionuoti inovacijų sąvoką regionų kultūroje tenka pateikti nuosekliai šią sąvoką atitinkančius klausimus, kurie paskatintų ekspertus pažvelgti į savo patirtį ir praktiką ne tik jiems įprastų kultūros politikos kategorijų kontekste (pvz. kalbant apie kultūros sklaidą regionuose, kultūros prieinamumą, etninę kultūrą ir pan.), bet ir pamėginti šioje patirtyje įžvelgti ir inovacijų požymius; 2) interviu dalyvaujantys regionų kultūros ekspertai specializuojasi skirtingose kultūros srityse, todėl naudojamas tas pats klausimynas leidžia išryškinti įvairius šių sričių sąlyčio taškus, kurie gali paskatinti inovatyvius sprendimus. Kita vertus, pusiau struktūruoto interviu metodas leidžia neapsiriboti vien apklausa griežtai laikantis iš anksto parengtu klausimų sąrašu, bet išryškinti subjektyvią ekspertų nuomonę ir patirtį atspindinčias pokalbio temas ir į jas geriau įsigilinti.

Taikant pasirinktą metodą buvo sudarytas bendras 4 pagrindinių klausimų sąrašas, leidęs kai kuriuos klausimus tikslinti pagal pasiūlytus alternatyvius galimo atsakymo variantus. Diskusijos pradžioje ekspertai buvo prašomi pateikti bendrus atsakymus į pateiktus klausimus ir, vadovaujantis savo patirtimi ir nuomone, išplėsti ir detalizuoti savo atsakymus. Atliekant antrąjį veiksmą konkretus klausimas pavirsdavo tolimesnio pokalbio tema, neretai pats klausimas atsiskleisdavo kiek kitu aspektu, negu buvo numatyta formuluojant klausimyną. Tokiu būdu regionų kultūros ekspertų interviu padeda išgryninti tyrime naudojamas pamatines „inovacijų“, „tarpsektorinės sąveikos“ ir kitas sąvokas.

1.2. Tyrimo objektas, tyrimo tikslas ir uždaviniai

Tyrimo objektas – didelę darbo įvairiose regionų kultūros srityse patirtį turinčių ekspertų nuomonė. Tyrimo tikslas – įvertinti inovacijų Lietuvos regionų kultūroje lygį, poreikį, apribojimus ir galimybes šiuos apribojimus šalinti. Tyrimo uždaviniai – atskleisti respondentų nuomonę apie skirtingų regionų kultūros sričių įstaigų veiklą, šios veiklos kokybę ir inovatyvumo lygį, apie veiksnius, kurie daro įtaką inovacijų kūrimui ir taikymui regionuose, apie regionų kultūros įstaigų darbuotojų kompetencijų poreikį siekiant inovacijų.

1.3. Tyrimo eiga

Tyrimas buvo atliekamas nuo 2016 m. balandžio 20 d. iki 2016 m. gegužės 5 d. Tyrimą sudarė trys etapai. Pirmajame etape, atsižvelgus į pirmines „Lietuvos regionų savivaldybių kultūros įstaigų veiklos inovatyvumo vertinimo ir jo skatinimo galimybių analizės“ įžvalgas, suformuluota tyrimo strategija, parengtas klausimynas, suformuluoti reikalavimai dalyvaujančių ekspertų atrankai. Antrajame tyrimo etape įvyko 6 susitikimai su regionų kultūros ekspertais. Trečiajame etape buvo atliekama interviu rezultatų analizė, pateikiamos išvados.

Metodas	Kokybinis tyrimas, pusiau struktūruoti interviu.
Interviu skaičius	6
Interviu trukmė	Kiekvieno interviu trukmė 60–90 min.
Apklausoje data ir vieta	2016 m. balandžio 20 diena, Vilnius 2016 m. balandžio 25 diena, Vilnius 2016 m. balandžio 25 diena, Vilnius 2016 m. balandžio 26 diena, Vilnius 2016 m. balandžio 28 diena, Vilnius 2016 m. gegužės 5 diena, Vilnius
Tikslinė grupė	Lietuvos regionų kultūros įstaigų darbuotojai, regionų kultūros politikos formuotojai, tarptautinių ir regioninių projektų vykdytojai.
Pagrindiniai respondentų atrankos kriterijai	Tyrimo informantų atranka buvo grindžiama tokiais kriterijais: 1) patirtis vykdant kultūros įstaigų veiklą; 2) kultūros įstaigos tipas (bibliotekos, muziejai, kultūros centrai); 3) tarpsektorinės veiklos patirtis; 4) dalyvavimas regioniniuose ir tarptautiniuose projektuose.
Techninė aplinka	Interviu buvo transkribuojamas ir žymimos pastabos vietoje raštu.

2. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ

Tyrimo metu dalyviai buvo paprašyti atsakyti į šiuos klausimus.

1. Kaip Jūs vertinate jūsų srities (kultūros centrų, muziejų, bibliotekų) įstaigų veiklą Lietuvos regionuose – ar jų veikla atitinka visuomenės poreikius? Ar jų veiklos kokybė yra palyginama su analogiškų įstaigų užsienio šalyse veiklos kokybe?

2. Kas, Jūsų nuomone, labiausiai padėtų kultūros įstaigai rasti naujų veiklos būdų ir sprendimų, kurie padėtų lanksčiau ir greičiau reaguoti į kintančius visuomenės poreikius:

- a) nacionalinės ir vietos valdžios strateginiai, teisiniai, administraciniai ir finansiniai sprendimai;
- b) dalyvavimas tarptautiniuose projektuose ir tinkluose;
- c) technologinė pažanga;
- d) įstaigų darbuotojų tam tikrų kompetencijų ugdymas ir kvalifikacijos kėlimas;
- e) tarpsektorinis bendradarbiavimas (pvz. su verslu, švietimo organizacijomis, sveikatos apsaugos įstaigomis, bažnyčia ir pan.);
- f) rėmėjų, filantropų ir mecenatų teikiamas papildomas finansavimas vykdomai veiklai;
- g) kiti faktoriai (įvardykite ir pakomentuokite)?

3. Kurios iš kultūros įstaigų darbuotojų kompetencijų, Jūsų nuomone, yra svarbiausios ieškant, randant ir diegiant naujus kūrybiškus veiklos būdus ir sprendimus:

- a) vidinės ir išorinės komunikacijos gebėjimai;
- b) tarpsektorinio bendradarbiavimo gebėjimai;
- c) finansavimo paieškos gebėjimai (angl. fundraising);
- d) kūrybinio mąstymo, problemų sprendimo gebėjimai;
- e) rizikos valdymo gebėjimai;
- f) lyderystės gebėjimai;
- g) sprendimų įgyvendinimo organizavimo gebėjimai;
- h) gebėjimai naudotis šiuolaikinėmis informacijos technologijomis;
- i) kitos kompetencijos (įvardykite ir pakomentuokite)?

4. Kurių iš įvardytų kompetencijų, Jūsų nuomone, šiuo metu labiausiai trūksta kultūros įstaigų darbuotojams?

Žemiau pateikiama tyrime dalyvavusių regionų kultūros ekspertų nuomonės analizė. Ekspertų įžvalgas apie regionų kultūros įstaigų inovatyvumą galima grupuoti į dvi kategorijas. Pirmoji kategorija apima bendrąsias pastabas, kurios aktualios visų trijų kultūros sričių įstaigoms (kultūros centrams, bibliotekoms, muziejams), antroji kategorija apima pastabas, aktualias kuriai nors vienai (ar kelioms) iš aptariamų kultūros sričių.

2.1 Bendrosios pastabos

Regionų kultūros būklė yra tiesiogiai susijusi su bendromis demografinėmis ir socialinėmis Lietuvos regionų problemomis. Visuomenės senėjimas, intensyvi regioninė (iš rajonų į didmiesčius) ir tarptautinė (į užsienį) emigracija sąlygoja neigiamus demografinius pokyčius – regionuose ypač ma-

žėja jaunų darbingų, aktyvių, kūrybingų žmonių, didėja kultūrinė ir socialinė atskirtis tarp jaunesnio amžiaus (vaikų ir jaunimo) ir vyresnio (pensijinio) amžiaus regionų gyventojų, be atitinkamo dėmesio atskiroms socialinėms grupėms (neįgalieji, socialinės rizikos grupės) atsiranda nuolat auganti socialinė fragmentacija, kuri labai apsunkina kultūros paslaugų plėtrą ir sklaidą, ypač jeigu kultūrą suvokiame kaip bendrą socialinės komunikacijos erdvę.

Kultūros vartojimo apžvalgos (LR kultūros ministerijos duomenimis) teigia, kad regionuose labai stinga kultūrinės motyvacijos – apie 30 proc. regionų gyventojų kultūros paslaugų nevalo ir nenori to daryti. Galima teigti, kad nemaža regionų gyventojų dalis savęs iš viso nesieja su kultūros procesais, nors gali būti, jog tokie apklausų rezultatai parodo ne tik regionų visuomenės kultūrinį pasyvumą, bet ir tai, kad dalis kultūrinių procesų neatitinka regionų gyventojų kultūros sampratos, o tai jau tampa ir kultūrinės komunikacijos problema.

Regionų infrastruktūros kaita – kita bendroji aplinkybė, daranti įtaką visų sričių regionų kultūros įstaigų būklei. Iš sovietinių laikų paveldėti kultūros įstaigų tinklai atkurtos Nepriklausomybės laikotarpiu renovuoti fragmentiškai dėl to, kad 1) tinklai iš esmės nebuvo optimizuoti, 2) valstybės biudžeto finansavimo nepakanka visų tinklų renovacijai, 3) skirtingas savivaldybių gebėjimų ir iniciatyvumo įgyvendinant kultūros įstaigų infrastruktūros plėtros projektus lygis.

Mažėjant mokinių skaičiui regionuose mažėja mokyklų skaičius. Net jeigu vaikai iš atokesnių vietovių yra pavėžėjami į mokyklas ir tokiu būdu gali dalyvauti švietimo sistemoje, grįžę į atokiase vietovėse esančius namus jie nebeturi jokių galimybių prieiti prie viešųjų kultūros paslaugų. Kai kada tokiais vaikais, jų kultūrinė edukacija imasi rūpintis vietos bendruomenės, net jeigu jos ir neturi tam skirtos infrastruktūros.

Kai kada, bet toli gražu ne visada, tokias socialinės ir kultūrinės fragmentacijos problemas padeda spręsti nevyriausybines organizacijas (NVO) bei vietos verslo įmonių iniciatyvos. Renovuoti arba naujai įkurti bendruomenių centrai kartais ima atlikti kultūros centrų funkcijas. Pastaruoju metu ženklesnės valstybės biudžeto bei Europos Sąjungos (ES) lėšų investicijos į infrastruktūrą rajonų centruose, atnaujinti rajonų kultūros centrai ima aktyviau jungti filialus ir tokiu būdu tampa atspirties taškais kultūros plėtrai kaimo vietovėse.

Derinant šias iniciatyvas „iš apačios“ (įgalinant ir skatinant bendruomenes, skatinant bendradarbiavimą tarp bendruomenių, verslo ir NVO) bei regionų politikos investicijas į infrastruktūrą „iš viršaus“ (valstybės investicijų programos bei ES struktūrinių fondų lėšos) galima priešintis fragmentacijai ir stiprinti kultūrinius bendruomenių ryšius, tačiau patirtis rodo, kad iš šios iniciatyvos susiduria su specifinėmis problemomis.

Valstybės regionų politika ne visada efektyviai derina skirtingiems tikslams nukreipiamas investicijas, todėl kai kada įkurti bendruomenių centrai dubliuoja arba konkuruoja su kultūros ar švietimo įstaigomis. Kartais inertiškas įstaigų tinklų darbas apsunkina jų įstaigų funkcijų derinimą, pavyzdžiui, mokyklų bibliotekų funkcijų atitiktis švietimo sistemos ir visuomenės poreikiams išlieka problemiškas, nors kai kuriose savivaldybėse (Šilutės, Skuodo) bibliotekų tinklas buvo sėkmingai peržiūrėtas.

Aktyvios bendruomenės kartais skyla į atskiras visuomenines grupes, atsiranda konkuruojantys lyderiai, kartais visuomeninė lyderystė persipina su politiniais interesais ir tokiu atveju siauri politiniai tikslai išstumia kultūrinius viešuosius interesus, o tai dar labiau fragmentuoja bendruomenes.

Neigiami demografiniai procesai, infrastruktūros netolygumas, nesuderinta įvairių sričių vals-

tybės politika ir visuomenės fragmentacija pagrindžia poreikį naujų specifinių bendrųjų kompetencijų, kurios svarbios ir užtikrinant efektyvią regionų kultūros įstaigų veiklą, ir skatinant jų inovatyvumą.

Didėja regionų kultūros įstaigų darbuotojų psichologijos, edukologijos žinių, gebėjimų bendrauti su atskiromis specifinių poreikių turinčiomis visuomenės grupėmis (vaikais, jaunimu, neįgaliaisiais, rizikos grupėmis, senyvo amžiaus asmenimis) poreikis. Ypač svarbūs tampa gebėjimai tarpininkauti tarp skirtingų sričių (tarpsritinė, tarpsektorinė kompetencija) įgyvendinant kompleksinius projektus, jungiančius kultūros įstaigų, sveikatos, socialinių įstaigų, vietos verslo ir NVO tikslus. Su šiais gebėjimais tiesiogiai siejasi poreikis išmanyti šiuolaikinę paslaugų rinkodarą ir ją pritaikyti kultūros įstaigų veiklos sklaidai, finansavimo paieškų (angl. fundraising), filantropijos, mecenatystės iniciatyvų skatinimo gebėjimai. Tarptautinės komunikacijos gebėjimai (pvz. užsienio kalbų mokėjimas) tampa vis svarbesni įgyvendinant tarptautinius projektus bei dalyvaujant kultūros įstaigų tarptautiniuose tinkluose.

Bendroji problema skatinant regionų įstaigų inovatyvumą yra atskirų kultūros sričių izoliacija (tarpusavyje ir nuo visuomenės). Izoliacija, užsidarymas savo tradicinėje veikloje labai apsunkina inovacijų poreikio įvertinimą. Nežinant realaus inovacijų poreikio konkrečioje bendruomenėje iškyla pavojus, kad net ir sukurtos, įdiegtos inovacijos nebus efektyvios sprendžiant aktualias bendruomenės problemas. Tačiau būtent kultūros įstaigos regionuose gali tiesiogiai padėti vertinant vietos inovacijų poreikį, kadangi jų veikla yra nukreipta į viešąją bendruomenės sąveiką. Tokiu būdu, pavyzdžiui, biblioteka, muziejus, kultūros centras gali tapti atviromis erdvėmis diskusijoms, kurių metu bendruomenė gali aptarti naujų sprendimų reikalaujančias problemas ir rasti jų sprendimus.

Labai dažnai naujoviški sprendimai reikalauja įvairių sričių bendradarbiavimo, kartais tik tarpsektorinis bendradarbiavimas (pavyzdžiui su vietos verslo įmonėmis) užtikrina inovatyvaus projekto tęstinumą, pagrindžia projekto prasmingumą visuomenės akyse.

Kūrybiški tarpsritiniai inovatyvūs sprendimai peržengia siaurai suprantamų kultūros įstaigos funkcijų ribas ir patenka į kitos srities teritoriją, todėl reikalauja daug daugiau pastangų, darbo ir motyvacijos. Sritinis susiskaidymas be lyderystės ir bendro tikslo labai apsunkina atsivėrimą kitoms sritims ir inovacijų paiešką.

2.2. Pastabos atskiroms kultūros sritims

Regionų kultūros centrai kartais atlieka vien tik etninės kultūros puoselėjimo funkcijas, tuo tarpu vietos bendruomenės kultūra plačiąja prasme lieka anapus kultūros centrų akiračio. Regionų kultūros centras turėtų būti visos vietos bendruomenės kultūros centru tikrąja šio žodžio prasme.

Kultūros centrai, muziejai turėtų efektyviau išnaudoti dalyvavimo ES bendradarbiavimo abipus sienos (INTERREG IV) projektuose patirtį, Europos Tarybos Europos kultūros kelių programos bei nacionalinės kultūros kelių koncepcijos teikiamas galimybes plėtoti kultūrinį turizmą.

Regionų muziejų darbuotojams vis dar trūksta kompetencijų parengti įdomias, konceptualias ekspozicijas, kurios pristatytų eksponatus jų kultūriniame istoriniame kontekste. Trūksta mokėjimo sukurti ir pateikti ekspozicijų legendas, galinčias tapti muziejaus viešosios komunikacijos ir rinkodaros

dalimi. Per mažai plėtojamos tokios šiuolaikinės muziejų paslaugos, kaip atviros saugyklos.

Muziejų edukacinės programos orientuojasi į vaikus, kitoms socialinėms grupėms dėmesio skiriama mažiau.

Inovatyvios paslaugos bibliotekose paplitusios labai nevienodu mastu, kai kur naudojama biblioterapija, sukurtas kompiuterinis žaidimas, įtraukiantis į bendrą veiklą bibliotekas ir mokyklas. Užsienio įstaigų pavyzdžiai labai svarbūs ir įkvepia – pvz. Helsinkio viešojoje bibliotekoje galima išsinuomoti vaikščiavimo lazdas. Gerosios praktikos diegiant inovacijas, pavyzdžių viešinimas galėtų padėti mažinti bibliotekų inovatyvumo netolygumą.

Bibliotekininkų profesinio ugdymo programos skirtos studentams, tačiau nėra galimybės suteikti profesinių žinių, pavyzdžiui, perkvalifikuojant vyresnio amžiaus asmenį, gyvenantį vietos bendruomenėje ir tokiu būdu jam sudarant galimybę įsidarbinti vietos bibliotekoje.

Atvira bendruomenės poreikiams, inovatyvi biblioteka yra pirminės edukacijos, saviugdos ir komunikacijos erdvė, kurioje galima kartu išbandyti naujas idėjas.

3. IŠVADOS

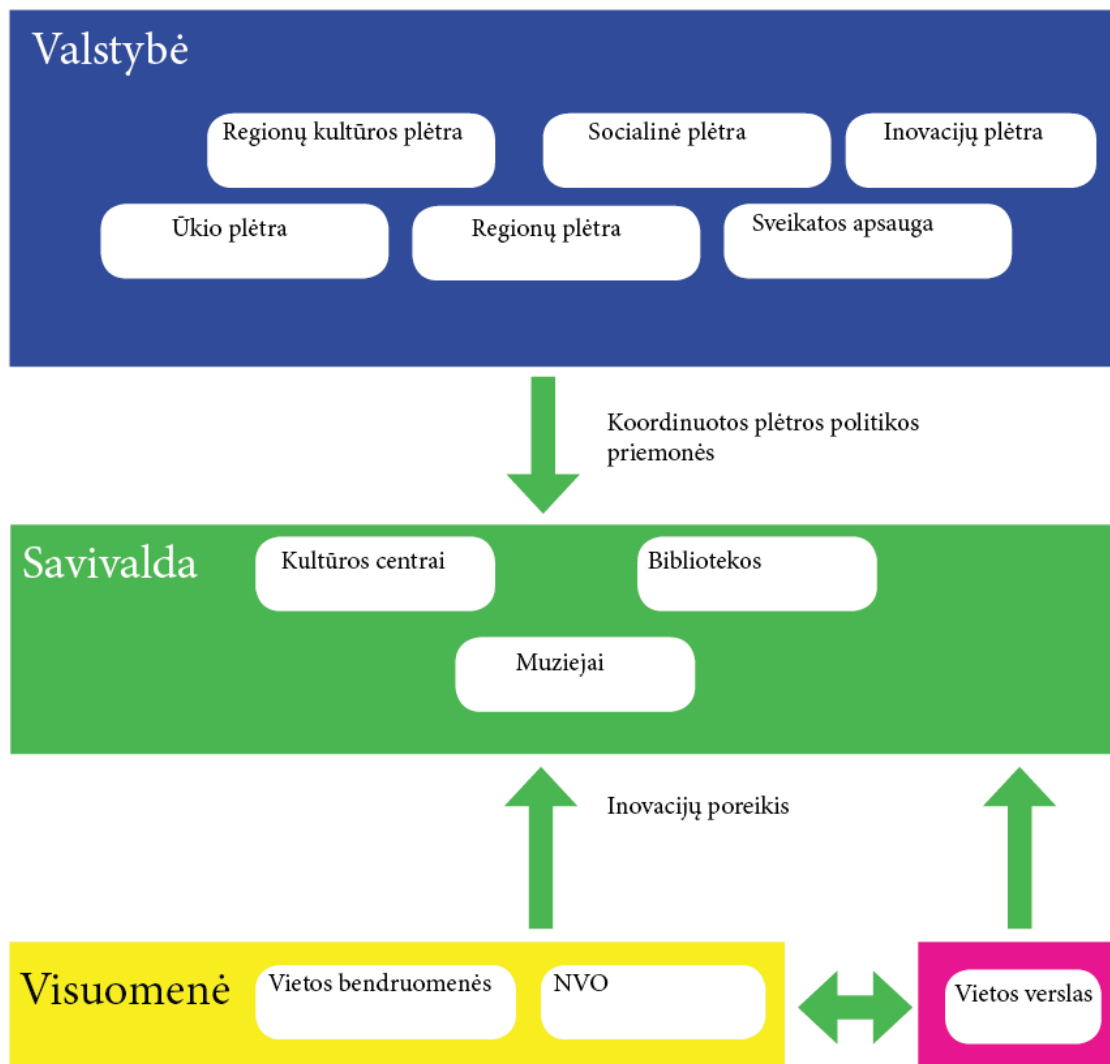
3.1. Kultūros ekspertų pastabų apibendrinimas: inovacijų regionų kultūros srityje sisteminės prielaidos

Regionų kultūros įstaigų inovatyvumas priklauso nuo bendrųjų regionų raidos demografinių, socialinių, ekonominių procesų ir gali būti formuojamas derinant dvi viena kitą papildančias strategijas:

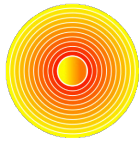
1) įgyvendinant koordinuotas valstybės regionų plėtros, regionų kultūros, socialinės, ūkio ir inovacijų politikos priemones;

2) įgalinant vietos bendruomenes, stiprinant regionų kultūros įstaigų darbuotojų kompetencijas.

Valstybės, savivaldos, visuomenės ir verslo sąveikos, didinant regionų kultūros įstaigų inovatyvumą, schema:

2 PRIEDAS

ATEITIES
VISUOMENĖS
INSTITUTAS

NORVEGIJOS PARAMA LIETUVAI:
partnerystė vertybėms
kurti ir išsaugoti

KOKYBINIŲ (SOCIOLOGINIO TYRIMO) APKLAUSŲ

ATASKAITA

FOKUSUOTŲ GRUPINIŲ DISKUSIJŲ SU KULTŪROS ĮSTAIGŲ
DARBUOTOJAIS

VILNIUS, 2016

TURINYS

1. ĮVADAS	4
1.1. TRUMPAS TYRIMO METODO PRISTATYMAS	4
1.2. TYRIMO OBJEKTAS, TYRIMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI	4
1.3. TYRIMO EIGA.....	5
2. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ.....	8
2.1. KULTŪROS ĮSTAIGŲ VEIKLOS INOVATYVUMO LYGIO VERTINIMAS	8
2.2. PASLAUGŲ MODERNIZAVIMO, KŪRYBOS INOVACIJŲ DIEGIMO IR ERDVIŲ ĮVEIKLINIMO GALIMYBĖS.....	12
2.3. TEISINĖS, ORGANIZACINĖS, SISTEMINĖS KLIŪTYS VYKDYTI INOVACIJAS KULTŪROS ĮSTAIGOSE.....	17
2.4. BENDRADARBIAVIMO SU PRIVAČIU SEKTORIUMI PATIRTIS, NAUDA IR KLIŪTYS	25
3. IŠVADOS	29

1. ĮVADAS

1.1. Trumpas tyrimo metodo pristatymas

Tyrimui pasirinkta kokybinė metodologinė prieiga, nes kokybinio tyrimo metodui yra svarbus „žmogiškasis elementas“ – į tam tikrus faktus žvelgiama konkrečią patirtį turinčių respondentų akimis. Kokybinio tyrimo silpnoji pusė yra mažesnis duomenų reprezentatyvumas ir subjektyvumas, taip pat didelės laiko sąnaudos renkant ir analizuojant duomenis. Tačiau kokybinis tyrimas, nors ir nepateikia lengvai ir greitai interpretuojamų duomenų, suteikia galimybę tyrėjui pažvelgti į tyrimo lauką „iš vidaus“, suvokti veiksmo priežastis bei veiksnius, lėmusius veikėjų atsakymus ir veiksmus, o tai labai reikšminga analizuojant tokius sunkiai apibrėžiamus objektus kaip kultūros inovatyvumo lygis, atviro mo inovacijoms trukdžiai, bendradarbiavimo kultūros srityje nauda ir t. t.

Tyrimui pasirinktas fokusuotos grupinės diskusijos metodas. Fokusuotos grupinės diskusijos yra ypatingas grupinio interviu tipas, todėl fokusuotos grupinės diskusijos metodika remiasi interviu metodika. Fokusuota grupinė diskusija pravedama ne su vienu žmogumi, o vienu metu su grupe žmonių, turinčių tam tikrų panašių socialinių charakteristikų. Šio tyrimo atveju pagrindinė grupę jungianti charakteristika buvo kultūros įstaigų ir su jomis susijusių veiklų patirtis. Todėl pagrindinis moderatoriaus uždavinys – draugiškoje ir neįtemptoje aplinkoje, lygių, vienas kitam niekuo neįsipareigojusių žmonių draugijoje, organizuoti laisvą pokalbį tyrimo klausimais.

Kitaip nei individualaus pagilinto interviu atveju, fokusuotos grupinės diskusijos tokiomis pat laiko sąnaudomis įtraukia daugiau žmonių. Fokusuotų grupių diskusija greta žodinės informacijos suteikia galimybę stebėti grupės narių sąveiką ir neverbalinę komunikaciją, kuri ypač svarbi iškilus skirtingiems grupės narių požiūriams.

1.2. Tyrimo objektas, tyrimo tikslas ir uždaviniai

Tyrimo objektas. Diskusijose buvo aptariamas kultūros įstaigų pasirengimas, galimybės ir kliūtyms taikyti kūrybines inovacijas, pritraukti verslo investicijas, apjungti verslą ir meną.

Tikslas. Fokusuotų grupių diskusijomis buvo siekta atskleisti skirtingų regionų ir juose veikiančių skirtingų tipų kultūros įstaigų atstovų nuomonę apie galimybes ir kliūtis diegti inovacijas kultūros įstaigose.

Fokusuotos grupių diskusijos buvo moderuojamos pagal planą, pagrįstą keturiomis projekto tikslą atliepančiomis **dimensijomis (uždaviniais)**:

- kultūros įstaigų veiklos inovatyvumo lygis;
- paslaugų modernizavimo, kūrybos inovacijų diegimo ir erdvių įveiklinimo galimybės;
- teisinės, organizacinės, sisteminės kliūtys vykdyti inovacijas;
- bendradarbiavimo su privačiu sektoriumi patirtis, nauda ir kliūtys.

1.3. Tyrimo eiga

Metodas	Kokybinis tyrimas, fokusuota grupinė diskusija (FGD).
Diskusijų skaičius	4
Diskusijos trukmė	Kiekvienos diskusijos trukmė 60-120 min.
Apklausoje data ir vieta	2016 m. balandžio 20 diena, Utena 2016 m. balandžio 25 diena, Lazdijai 2016 m. balandžio 28 diena, Kelmė 2016 m. gegužės 2 diena, Kėdainiai
Tikslinė grupė	Kultūros įstaigų darbuotojai.
Pagrindiniai respondentų (dalyvių) atrankos kriterijai	Tyrimo informantų atranka buvo grindžiama tokiais kriterijais: 1) kultūros įstaigų veiklos patirtis; 2) kultūros įstaigos tipas. Atrinkus informantus pagal šiuos kriterijus buvo taikytas prieinamumo (angl. convenience sample) principas. Į fokusuotų grupių diskusijas buvo kviečiami regionų savivaldybių kultūros įstaigų (kultūros centrų, viešųjų bibliotekų, muziejų) atstovai bei savivaldybių darbuotojai, atsakingi už kultūros politikos vykdymą.
Techninė aplinka	Fokusuotos grupinės diskusijos buvo filmuojamos ir daromas garso įrašas.

DISKUSIJOS SCENARIJUS / KLAUSIMŲ SĄRAŠAS

Diskusijos scenarijus (pagrindiniai klausimai) buvo konstruotas pagal keturias aukščiau minėtas diskusijos kryptis ir apėmė šiuos pagrindinius klausimus.

- Kaip Jūs vertinate kultūros įstaigų inovatyvumo lygį?
- Kokios regionų kultūros įstaigų darbuotojų kompetencijos yra aktualiausios kuriant ir diegiant inovacijas? Kokių kompetencijų labiausiai trūksta?
- Kokius matote kelius skatinti inovacijas kultūros įstaigose?
- Kokius pastebite kultūros įstaigose vykstančius pokyčius? Teigiamus / neigiamus?
- Kokios kliūtys daryti inovatyvius pokyčius? Teisinės? Organizacinės?
- Ar regionų kultūros įstaigų veikla atitinka vietos bendruomenių kultūrinius poreikius? Kaip užti-

krinti patikimą grįžtamąjį ryšį tarp regionų kultūros įstaigų ir vietos bendruomenių?

- Tyrimų duomenimis, iki 30 proc. Lietuvos gyventojų niekaip nedalyvauja kultūros procesuose. Kas galėtų paskatinti šią visuomenės dalį įsitraukti į kultūros gyvenimą?
- Ar vyksta bendradarbiavimas su verslu? Ar prašoma paramos? Ar verslas siūlo paramą? Gerieji pavyzdžiai? Ar vyksta bendradarbiavimas su bendruomene?

INFORMANTŲ KODAVIMAS

Informantų charakteristikos ir kodavimas pateikiamos 1 lentelėje.

LENTELĖ 1. Informantų charakteristikos

Informanto kodas	Informanto charakteristika
K1	Vyras, Kėdainių krašto muziejus
K2	Vyras, Kėdainių rajono savivaldybės administracija
K3	Moteris, Kėdainių rajono savivaldybės administracija
K4	Vyras, Viešosios įstaigos, organizuojančios muzikos renginius, vadovas
K5	Moteris, Dotnuvos Akademijos kultūros centras
K6	Vyras, renginių organizatorius
K7	Moteris, Kėdainių kultūros centras
KL1	Vyras, Kelmės rajono savivaldybės vicemeras kultūrai ir verslininkas
KL2	Moteris, Kelmės rajono savivaldybės Kultūros skyrius
KL3	Moteris, Kelmės turizmo ir centras
KL4	Moteris, Kelmės rajono savivaldybės Kultūros skyrius
KL5	Moteris, Žemaitės viešoji biblioteka
KL6	Vyras, Kelmės krašto muziejus
KL7	Vyras, senjorų bendruomenė „Artimi“
KL8	Moteris, Kelmės kultūros centras
KL9	Vyras, Kelmės Mažasis teatras
KL10	Vyras, Kelmės rajono savivaldybės Švietimo ir sporto skyrius
L1	Vyras, Lazdijų turizmo informacijos centras
L2	Moteris, viešoji biblioteka
L3	Moteris, Lazdijų krašto muziejus
L4	Moteris, Lazdijų rajono savivaldybės administracijos Švietimo ir kultūros ir sporto skyrius
L5	Moteris, Lazdijų kultūros centras
L6	Moteris, Lazdijų rajono savivaldybės administracijos Švietimo ir kultūros ir sporto skyrius
L7	Moteris, Lazdijų kultūros centras
L8	Vyras, Lazdijų rajono savivaldybės administracijos Švietimo ir kultūros ir sporto skyrius
U1	Moteris, Utenos A. ir M. Miškinių viešoji biblioteka
U2	Moteris, Utenos A. ir M. Miškinių viešoji biblioteka
U3	Moteris, Utenos kraštotyros muziejus
U4	Moteris, Utenos meno centras
U5	Moteris, Utenos rajono savivaldybės administracijos Kultūros skyrius

DISKUSIJOS EIGA

Tyrimo eiga. Galima teigti, kad visų keturių grupinių diskusijų atmosfera buvo draugiška ir nuoširdi. Respondentai buvo suinteresuoti tyrimo problematika – kultūros įstaigų veikla, todėl pakankamai laisvai dalijosi savo mintimis bei vertinimais. Diskusijų eigą lengvino bendra nuostata, kad inovacijos yra būtina ir neišvengiama šiandienos kultūros sferos aktualija.

2. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ

2.1. Kultūros įstaigų veiklos inovatyvumo lygio vertinimas

„Juk ir Eifelio bokštas, kai statė, tai buvo baisus... spjaudė, keikė.. O tapo pasaulio lankomiausia vieta.“ [U2]

Visose keturiose grupinėse diskusijose buvo nagrinėtas klausimas apie tai, kaip dalyviai vertina kultūros įstaigų inovatyvumo lygį. Pastebėta, kad dominuoja gana optimistinis požiūris į inovacijas kultūros įstaigose – dauguma respondentų mano, kad nors ir yra problemų, bet kultūros įstaigos yra atviros inovatyviems pokyčiams. Kita vertus, kai kurie respondentai buvo gana skeptiški kalbėdami apie inovacijų reikšmę kultūrai. Diskusijose buvo akcentuojamas sisteminio valdžios požiūrio į kultūros politiką trūkumas.

Lentelėje 2 pateikiami apibendrinti vertinimai ir jų iliustracijos¹.

LENTELĖ 2. Kultūros įstaigų inovatyvumo lygio vertinimas

Kategorija	Iliustracija
Inovatyvios veiklos kultūros įstaigose: optimistinis požiūris	<i>„Muziejai keičiasi, tikrai.“ „Mes tą darom.“ [U3]</i> <i>„Kai mes atidarėm viešąją biblioteką 2004 metais, atidarėm pavasarį, ir niekas neateina, tuščia. Ir tik nuo rudens pradėjo plūsti žmonės, nes pačiam statybos procese, netgi su architektais mes, ilgai reikėjo įrodinėti, kad biblioteka neturi turėt kliūčių. Ir tu užėjusį čia netyčia turi sudominti veiklom. Ir čia prasideda jau turinys. <...> Jį gali patraukti įvairiomis veiklomis. Ir jis gali tapti kultūros vartotoju visai to nenorėdamas. Tai čia kaip tas darbininkas, kodėl jis neužėina? Tai tu gali sudominti jį veiklom ir jis ateis dar kartą. Ir čia yra inovacijos, kurios prasideda, iš tikrųjų prasideda jau nuo pastato, netgi nuo žmogaus besišypsančio, puolančio įkyriai klaust, kuo aš tau galiu padėti.“ [U2]</i> <i>„Pasikeitimai bendravimo kultūroje, pastate, architektūroje, aplinkoj, kur tiktai nori.“ [U2]</i> <i>„Jei žmogus yra inovatyvus, tai jis visko sugalvoja, net ir be didelių pinigų... tai filmo peržiūra, tai dar...“ [U3]</i> <i>„Skaitmeninimas... „Feisbuką“ turim.“ [U3]</i>

1 Savybių eiliškumas visose lentelėse atitinka savybių išvardijimo eiliškumą grupinių diskusijų metu.

Kategorija	Iliustracija
Inovatyvios veiklos kultūros įstaigose: optimistinis požiūris	<p>„Ką prisigalvoji, tą ir darai. Nes ta tradicinė bibliotekos veikla be inovacijų, tai šiandien yra vakar diena. Nesulauksi lankytojo.“ [U1]</p> <p>„<...> tai visko yra, yra ir inovatyvių dalykų... Šiais laikais projektai turi būti inovatyvūs, kitaip jie nebus finansuojami, bet visada noras yra žymiai didesnis, kad dar daugiau būtų galima padaryti... Labai gaila, kad kaip savivaldybės kultūros įstaigos mes pačios negalime į struktūrinius fondus aplikuoti...“ [K1]</p> <p>„Dabar aš keičiu poziciją, aš toliau stengsiuos daryti dėl miesto tą, kas geriausiai man sekasi, nes eikvoti energiją <...> prašymams ir žeminimuisi, kad padaryti kažką gero iš mūsų institucijos, kurios turėtų daryti tą, jau nebesinori... Tai, ir manyčiau, tai yra pavyzdys kitiems miestelėnams, kurie irgi galės padaryti savo jėgom, savo iniciatyvom... Mes bandome jungtis ir su Česlovo Milošo festivaliu, tai tokie dalykai globalūs, globaliu mastu jie elementariai garsins..., o ne ledų šventės, na čia iš viso ne kultūros renginys, na, tarkim, ne Agurkų šventė.“ [K4]</p> <p>„Viena iš inovacijų, kurią kitais metais darysim, tai technologijom bandysim pažiūrėt, kiek žmonės yra pasiryžę mokėt – žinutės principu, jeigu tu ateini į renginį ir tau patinka, gali žinute pervesti 2 ar 5 eurus. Tai galbūt būtų kažkoks tai pažiūrėt, kiek galima surinkt... galima sužaist ir emocijomis, bet kodėl gi ne?“ [K4]</p> <p>„Bandom žengti koja kojon su naujovėm, aišku yra problema su finansavimu, bet irgi nenuleidžiam rankų ir ieškom fondų, visokio rėmimo, kitų šaltinių.“ [KL8]</p> <p>„Na, aš pasakyčiau, biblioteka mūsų išsiskiria (inovacijomis), ten ir galimybės palankesnės, erdvės tos naujos atsidaro.“ [KL1] Galėčiau papildyti, mūsų pagrindinis toks proveržis tai tų technologijų priėmimas į savo įstaigas, aišku, problema yra tokia kaip ir visur, mes visi čia esam atviri inovacijom tikrai, bet tos galimybės kartais riboja, bet įsitraukiam į nacionalines programas ir jų dėka padėjo sukurti visiškai naujas paslaugas bibliotekose ir toks tas pagrindinis akcentas būtų, aišku jas bandom plėsti...“ [KL5]</p> <p>„Tai kad vertinam teigiamai.“ [L1]</p> <p>„Pastaruuju metu kultūros įstaigų darbas visiškai pasikeitęs nei buvo kadaise. Ką bepaimsi – ar kultūros centrą, ar biblioteką, ar muziejų, kardinaliai pasikeitę visos veiklos: ir inovatyvios, ir visapusiškos, ir visaapimančios.“ [L8]</p> <p>„Ieškom tų inovacijų, kaip sakoma, kiekvieniems metams.“ [L7]</p>

<p>Inovatyvios veiklos kultūros įstaigose: pesimistinis požiūris</p>	<p>„<...> ar yra inovatyvumas kultūros įstaigose, skamba taip pat kaip, ar yra gyvybė Marse... Tai pasišaipymas iš savęs, iš Lietuvos ir visų regionų...“ [K1]</p> <p>„Diskutuojam ne pirmą kartą ir panašioje sudėtyje, ir didesnėje, ir mažesnėje ir apskritai, manau, kad Lietuvos regionuose kultūra... nežiūrima labai rimtai... mes kaip žvakutė ant torto... tortas gali būti ir su žvakutėmis ir be žvakučių... kaip desertas... pavalgai sriubą, kepsnį, o deserto gali nevalgyti. Dėl to taip kalbu, kad 28 metus dirbu muziejuje... ir visą laiką manęs nepaleidžia nuojauta, kad dirbu mėgėjų kolektyve... mėgėjų teatro trupėje kažkokioje, kur vieni labiau turi pašaukimo, geresni aktoriai, o kiti tik atėjo ir laukia pensijos.“ [K1]</p> <p>„<...> aš manau, kad kultūros įstaigos, jeigu kalbame apie inovacijas, jos vis tiek pradeda jas šiek tiek naudoti... jeigu nėra technologinių inovacijų, tai pirmiausia pradedama nuo socialinių, kad pritraukti žmones.“ [K3]</p> <p>„Didžiausia vertybė yra gyva kultūra... Pažiūrėkim, kiek žmonių atima kompiuteriai ir televizija, nuo kultūros, nuo gyvos kultūros, tradicinės tos kultūros, o ta bendravimo kultūra nepaprastai reikalinga... gali būti mokytas, bet ji nemokėsi bendrauti, kokią tu karjerą padarysi. Na, aš tai nesakau, nesuabsoliutinu, bet esmė tai yra didžiulė vertybė... mūsų misija yra kurti tas bendravimo mokyklas... gink dieve, aš ne prieš technologijas, bet aš bijau, kad jos neužimtų viršų... mes galim pasitraukti, bet tada suprantat, nebegyvi žmonės...“ [KL9] Pritariam 100 procentų.“ [KL4]</p>
<p>Veiklos inovatyvumo sampratos sudėtingumas: regiono specifika</p>	<p>„Iš projekto gaudamas lėšas, muziejus vieną kitą dalyką padaro, bet to neužtenka...“ [K2]</p> <p>„Tai, kas inovatyvu čia, tai kitose gyvenamosiose vietovėse seniai yra praeitis... Negali sakyti, kad čia vien tik įstaigos pamigę kažkur tai ir nesistengia daryti, įvesti tas naujoves, bet negali sakyti, kad tai yra visuotinės tendencijos, nes iš tikrųjų [K1] paminėjo tą skaudulį provincijos, t. y. kadrių kaita yra labai maža, žmogiškieji išteklių yra labai riboti ir, iš tikrųjų, net ir procentais būtų sunku įvardinti, kiek iš viso žmonių tiesiog laukia vien tikrai tos garbingos pabaigos darbinės.“ [K2]</p> <p>„Mes negalime sakyti, kad Lietuvos regionuose kultūra yra užmiršta... va yra kiti kraštai Lietuvos, kur neturi gamyklų visokių didelių ir turtingų žmonių visokių, tai jiems ta kultūra kažkaip tai... galbūt didelės pajėgos į turizmą, o turizmas... kaip žmonės atvažiuoja tai laisvalaikis tai vėlgi kultūra... pas mus ta kultūra tokia yra, kartais atrodo, yra šiek tiek kaip antraeilis dalykas, nes kultūra yra labai imli, labai pinigų reikia didelių...“ [K1]</p> <p>„Muziejus taip pat turi du projektus... be abejo, pasiteisina, bet mes nepajėgūs vytis kaip inovatyvios technologijos žengia į priekį.“ [KL6]</p> <p>„Teatrui yra svarbiausia jaudinti žiūrovą, tai tokia idėjų virtuvė... bet mes įtraukiam kai reikia kokių tai naujovių... ar tai yra multimedijos kažkokie tai dalykai, bet reikia labai saikingai tai reikia... nes galime būti neįdomūs. O tai daro didieji teatrai, nes jie tam turi technines galimybes, darbuotojų tam daug turi, o čia...“ [KL9]</p>

Kalbant apie geruosius kultūros inovacijų pavyzdžius regionuose, buvo akcentuojama privati iniciatyva. Gerieji pavyzdžiai buvo pateikti visose fokusuotose grupinėse diskusijose.

„Inovatyviausia kultūros įstaiga, tai aš drįsčiau pristatyt, Kražių Motiejaus Sarbievijaus kultūros centras. Jis pasižymi tuo, kad randa labai neįprastų savo veiklos formų... Tai vienas iš centrų, kur daugiausia pritraukia lėšų per projektus, neįprasta vartotojui kultūra naudotis... atranda reprezentuojančių kolektyvų...“ [KL4] „Ten labai daug remia, bet ne vietos verslininkai, ten išeiviai iš Kražių, buvę mokiniai... Kražiai mūsų pažiba.“ [KL1]

„<...> na, dabar Kėdainiuose atsirado, ačiū dievui, judėjimas, dabar yra trečioji pasaulyje džiaz gatvė Kėdainiuose... Česlovo Milošo festivalis... Tai tas išėjimas iš lokalaus provincialaus, tai duoda tokią naudą, bet tas kiekvienas mūsų pajudėjimas kažkur yra susijęs su konkrečiais žmonėmis ir konkrečiomis asmeninėm iniciatyvom, nes tos tokios bendros sistemos kaip ir nėra.“ [K1]

„<...> pas mus muziejuje inovacijos tai veiklos, visų pirma. Čia buvo su Švietimo centru tokios inovatyvios pamokos, plėtojom socialinę partnerystę. Ir mes vedėm pamokas, ir mokytojai vesdavo integruotas pamokas. <...> Bet dvi pamokos liko. Žvakių liejimas, prieš Kalėdas tai antplūdis... po žvakytę išsineša patys. Čia mūsų direktorės pamoka, labai sėkminga. Ir etnologo muzikos instrumentai ir jų gamyba. Tai iš augalų pasigamina ir tikrai jie groja. <...> tarp kitko, į šitas pamokas ateina ir suaugusieji.“ [U3]

„Ir turim dar vieną naują padalinį, laisvės kovų muziejų. Ten ekspozicija visai kitokia, kitokia... ir manekenai stovi, ir išorė kitokia – važiuoja žmonės, prie kelio Utena – Vilnius, važiuoja tos „fūros“ vadinamos, esu susidūrusi kad sustoja „fūrų“ vairuotojai: – Kokie čia žmonės sėdi? <...> O sėdi gi du žmonės, natūralaus dydžio.“ [U3]

„Bibliotekoje vis tikrai galime kalbėti apie inovacijas, mes čia visko neišvardinsim. Technologijos ypatingai daug tų pokyčių duoda. Ir tai, ką mes turėjom, sakykim, prieš dešimt metų ar penkiolika, ką mes galėjom pasiūlyti – keletą kompiuterių ir mokymus kompiuterinio raštingumo. Tai dabar nežinau, kokios technologijos mes neturim... <...> Dabar turim projektą „Skaitmeninė atmintis senjorams“, tai turim mokymus kaip paruošti asmeninį archyvą, kaip jį sutvarkyti... Nuo skanavimo iki filmukų darymo...“ [U1]

„Mes turim naują amatų centrą. <...> Daro įvairias edukacines programas. Dabar užsikabino molis. Ir įvairūs duonų kepimo, pyragų, pasikalbėjimų vakarai, vėlimo. Bet tai tapo traukos dalimi, traukos centru ir tas ratas plečiasi nuo vietos bendruomenės iki rajono bendruomenės.<...> Gavome ir geriausio kultūros centro vardą, ir direktorius gavo geriausio kultūros centro apdovanojimą respublikoje.“ [L7]

„Šokių fiesta. Visa bendruomenė juda tiesiog vieno renginio metu.“ [L5] „Paleistas net fiestamos.“ [L6] „Turim tokį unikalų renginį – skriporių varžytuves.“ [L7]

„O šiaip turiu dar ir mobilią biblioteką. Tai važiuojam po rajoną ir po bendruomenes važiuojam, ir sustojam ten, kur nėra bibliotekų, o žmonės parodė savo iniciatyvą ir norą, kad atvažiuotų mobili biblioteka.“ [L2]

Diskusijos parodė, kad daugelis inovacijų yra diegiamos dėl pačių kultūros įstaigų darbuotojų iniciatyvumo ir veiklumo.

„Jie ne tik organizatoriai, bet ir artistai.“ [L8]

„Pastoviai rašome projektus...” [U3] „Įgyvendindami projektą...” [U2]

„Kai tu tiki idėja, kurią nori kažkaip perduoti...” [L7] „Abi darbuotojos labai meniškos, jos neskaičiuoja laiko, nei dienų, nei naktų.” [L7] „Erasmus plius projektai. Čia jaunimo mainams. Va, sužinojom, kad gavom paramą dar vienam projektui. Ta čia ta veikla, pastoviai turi ieškot... Į Olimpinių komitetą parašėm, tai iš 400 paraiškų buvom treči...” [L5]

„Čia vienintelė tokia vieta Lietuvoje, kur biblioteka veikia iki 2 val. nakties. Čia yra tokia vieta jaunimui ateiti, pabendrauti...” [L2]

Apibendrinant diskusijos rezultatus galima teigti, kad Lietuvos regionuose vyrauja teigiamas požiūris į inovacijų diegimą kultūros įstaigose. Kultūros įstaigos akcentuoja kūrybinių inovacijų svarbą ir yra atviros inovatyviems pokyčiams. Tą iliustruoja diskusijos dalyvių pateikiami pavydžiai. Inovacijos diegiamos pačių darbuotojų iniciatyva – inovatyvumo lygis tiesiogiai palaikomas suinteresuotų, aktyvių, iniciatyvių darbuotojų pastangomis, kurias žymi įvairių renginių organizavimas, netradicinis požiūris į tradicines kultūros įstaigų teikiamas paslaugas bei intensyvus projektinės veiklos inicijavimas.

2.2. Paslaugų modernizavimo, kūrybos inovacijų diegimo ir erdvių įveiklinimo galimybės

„Kultūros centru biblioteką, muziejų gali pavadinti tik tada, kai ten iš tikro kažkas tokio O! Yra.” [U2]

Siekiant išsiaiškinti, į ką turėtų atkreipti dėmesį kultūros įstaigų darbuotojai, norėdami diegti kūrybos inovacijas, modernizuoti teikiamas paslaugas ir įveiklinti naujas erdves, buvo užduoti diskusijai tokie klausimai.

- Kokios regionų kultūros įstaigų darbuotojų kompetencijos yra aktualiausios kuriant ir diegiant inovacijas? Kokių kompetencijų labiausiai trūksta?
- Kokius matote kelius skatinti inovacijas kultūros įstaigose?
- Kokius pastebite kultūros įstaigose vykstančius pokyčius? Teigiamus / neigiamus?
- Ar (jei taip – kaip) įveiklinate naujas, netradicines erdves?

Įvairiuose regionuose respondentai diskutavo, kad kompetencijų, reikalingų kultūros inovacijų plėtrai kultūros įstaigose, trūkumas yra nežymus. Kompetencijų trūkumas labiausiai siejamas su jauno amžiaus darbuotojų trūkumu, o tai tiesiogiai siejama su mažu darbo užmokesčiu. Regionus palieka

jaunimas, todėl kultūros įstaigose trūksta jaunų, iniciatyvių žmonių.

Lentelėje 3 pateikiami apibendrinti vertinimai ir jų iliustracijos.

LENTELĖ 3. Kultūros įstaigų darbuotojų kompetencijų vertinimas

Kategorija	Iliustracija
Pakankamos universalios kompetencijos	<p>„Bibliotekininkas yra ir psichologas, ir socialinis darbuotojas kartu.“ [L2]</p> <p>„Na, be tų kompetencijų iš tikrųjų užtenka, bet apmokėjimas ir mokumas tų žmonių... koks vidutinis atlyginimas, kas gali ką sau leisti ir susiduriam... bet kompetencijų žmonių mes tikrai turėtume, jei finansavimas...“ [KL10]</p> <p>„Man kultūroje labai reikalingas specialistas įvairių sričių... ir jeigu pas save ieškau, tai man reikia specialisto...“ [KL9] Šių laikų kultūros darbuotojas turi būti... toli gražu neužtenka vien diplomo ir bendrų žinių, sakykim, man ir teisinių žinių, ir buhalterinių žinių, ir tuo pačiu tų kūrybinių žinių reikia turėti, ne tai, kad aš paskaitau, užpildau išsiunčiu... ir taip komunikabilumas, lankstumas...“ [KL8]</p> <p>„Atėjo režisierius: aš moku pastatyti spektaklį... na, ir kas, o tu susiorganizuok, kad galėtum pastatyti spektaklį... vadybininkas turi būti ir pinigų reikia mokėti skaičiuoti, ir psichologas būt, ir pedagogas...“ [KL9]</p> <p>„Kai sako, kur tas inovatyvumas, tai turbūt darbo metodika.“ [L7]</p>
Kompetencijų ir domėjimosi kultūra ir inovacijomis trūkumas	<p>„Geriausia, ką matai šiandienai, tai yra iniciatyva, nes savivaldybė neturi kultūros specialistų šiais dienai...“ [K4]</p> <p>„Aš taip galvoju šiuo metu <...> nes kai ateina atlikti praktikos ir aš klausiu, ar tu tą nori išmokti, ar tu nori išmokti <...> kultūrą studijuojantys žmonės... o tai ko tu mane gaišini, aš tau pasirašau ir tu eik į visas keturias puses, jeigu tu nenori dirbti kultūroje... man gaila laiko...“ [K7]</p> <p>„Aš taip pat galvoju, kad kalbant apie kultūros įstaigas yra šioks toks sąstingis... aišku, visuomet taip buvo... nes remiasi į lėšas...“ [K3] „Sakykit drąsiai į kompetencijas.“ [K7]</p> <p>„Patys darbuotojai priešinasi naujovėms...“ [K2] „Svarbiausia tuos pavyzdžius jie mato... mes per festivalį padarėm nemokamą Wi-Fi visoje aikštėje.“ [K4] „Dabar bibliotekose skatinamos atviros erdvės jaunimui...“ [K2] „Tai akcentuodavo per kiekvieną pasitarimą... Kas gaudavosi, tai atgal tokie „oi, kam mums čia reikia“...“ [K6]</p> <p>„Ir vėlgi grįžtant prie to žmogiškojo faktoriaus „o kas man iš to?“ ir to žvilgsnio į priekį, jo nėra...“ [K2]</p> <p>„Na, mes (Dotnuvoje) kaip užsikaitėm tą kultūros katiliuką prieš 30 metų, tai taip ir garuoja, o kad užvirtų, tai taip ir nesulaukiam... ir ko mums netrūksta ir kompetencijų, ir finansinių resursų...“ [K5]</p>

Respondentai akcentavo teigiamus ir neseniai atsiradusius pokyčius kultūros įstaigose, kurie teikia vilčių, kad kultūrai atsivers didesnės inovacijų galimybės.

„Muziejai keičiasi, tikrai.“ „Mes tą darom.“ [U3]

„Ką prisigalvoji, tą ir darai. Nes ta tradicinė bibliotekos veikla be inovacijų, tai šiandien yra vakar diena. Nesulauksi lankytojo. Šiaip labai ramiai gyvensi ir be lankytojo, bet tas laikas bus labai trumpas tavo gyvavimo.“ [U1]

„Aš pasakysiu, čia dabar prasidėjo kažkoks atsibudimas 3-4 metai, o iki tol buvo kažkoks sąstingis – jūs tik išgyvenkit su kultūra ir nepraraskim specialistų arba iniciatyviųjų žmonių, kurie gali... tas buvo toks... inovatyviem dalykam finansavimas atsiranda tik per europinius fondus, mūsų respublikiniai dalykai, mūsų finansavimai, kad ir fondiniai yra nepajėgūs pajudinti tą dalyką.“ [KL9] „Aš norėjau [KL9] papildyti, kadangi [KL9] pamiršo pasakyti, kad už artimiausių dviejų metų jo teatras... darbo procesai vyks visiškai kitomis sąlygomis...“ [KL5] „Dabar šuolis bus toks, kada jau modernizuotai atsitvers kultūros centras ir teatras 90 vietų... tai viskas suprojektuota kiek įmanoma moderniausia technika... tada iš karto atsivers... ir tada jau bus galima kviestis, festivalius daryt...“ [KL9]

„Pastaruju metu kultūros įstaigų darbas visiškai pasikeitęs nei buvo kadaise. Ką bepaimsi – ar kultūros centrą, ar biblioteką, ar muziejų, kardinaliai pasikeitę visos veiklos: ir inovatyvios, ir visapusiškos, ir visaapimančios.“ [L8]

„Jei pažiūrėtume, ką veikė kultūros centras anksčiau ir ką veikią dabar, tai labai skirtingai... Anksčiau norėdavo žmonės svetimų kolektyvų, kad pasikviestų, tai po keleto jų prisistatymų, ką jie daro patys, būdami nei aktoriai, nei artistai, nei dar kuo nors, tai norėdavo, kad kultūros centro žmonės viską darytų. Jų veiklos organizavimas yra labai patrauklus, įdomus ir žmonės jų laukia.“ [L8]

Kultūros įstaigų darbuotojai minėjo, kad norėdami paskatinti inovacija jie atlieka tyrimus.

„Mes atlikome tyrimą, normalų, ne taip, kad išsiuntėm ir pamiršom, ne tik kad siunčiau e-paštu, bet skambinau, laukiau, įdėmiai išnagrinėjau visus rezultatus...“ [U3]

Diskusijose apie būdus ir prielaidas skatinti inovacijas kultūros įstaigose dažniausiai buvo minimi šie aspektai:

- nuosekli valstybės politika kultūros ir inovacijų srityse;
- finansinė parama kultūroms įstaigoms;
- žmonių švietimas kultūros inovacijų srityje.

Lentelėje 4 pateikiami apibendrinti vertinimai ir jų iliustracijos.

LENTELĖ 4. Būdai, kuriais galima būtų skatinti inovacijas kultūros įstaigose

Kategorija	Iliustracija
<p>Žmonių mentaliteto keitimas, pastangos pritraukti žmones, žmonių švietimas</p>	<p>„Inovacijas darant pirmiausia reikia sąlygų, kad tos inovacijos būtų... tai ir akiratis žmonių... mano įstaiga daugiausia dirbame per projektus, nes finansavimo veiklom beveik negauname, kaip pasakyt, tik pastatų išlaikymui ir algom, tai lieka vien tikrai projektai ir jų administravimas...“ [K1]</p> <p>„Mano nuomone, jaunimas pats nelabai ieško tos kultūros, jam reikia parodyti, reikia mokėti ją pasiekti.“ [K3]</p> <p>„Tas inovatyvumas padės ir jaunam žmogui atsigręžti į kultūrą kuo daugiau... jau ir taip į bibliotekas ateina daugiau jaunimo, kadangi ir tos technologijos patrauklesnės.“ [KL8]</p> <p>„Aš nežinojau, kad jūs turite tokią ekspoziciją, aplink mus muziejai tokios neturi... Ak, tokią turit.“ [U3]</p> <p>„Architektūroje turi būti estetika, turi būti malonu.“ [U2]</p>
<p>Palankios kultūrai valstybės politikos formavimas</p>	<p>„Man, kaip normaliam kėdainiečiui norisi, kad mano krašto muziejus, mano miesto muziejus būtų adekvatus to krašto istorijos gilumai, platumai, margumui ir įdomumui, kad tai būtų adekvatu... Buvau Lenkijoje žydų muziejuje... už 5 mln. dolerių pastatytas naujas pastatas... ir ten aš suprantu, kad šita valstybė [Lenkija]... žygiais, o ne žodžiais tėvynę myli... ten fundatorių sąrašas per kelis lapus... labai rimtai... naujausios komunikacinės technologijos taikomos, labai adekvatu... ar koks Šopeno muziejus tikrai labai inovatoriškai padarytas, suprantu, kad tikrai jiems dėl to ne gėda... Man kartais būna gėda už mus pačius...“ [K1]</p> <p>„Manau, sutiks kolegos kultūrininkai, kad švietimui tai būtų lėšų kaip ir neblogai... kai tik ateina klausimas dėl kultūros įstaigų, visur mes susiduriame su problema. Dabar mūsų muziejus 2000 m. atidarytas, jį visą reikia tvarkyti... Kultūros centras 1961 m. pastatytas... biblioteka čia sutvarkyta, bet vis tiek turi dar stovėti priestatas... arba tie griuvėsiai kur gal kada sutvarkys... iš tiesų tokia nežinomybė ir aš labai norėčiau ką nors pajudinti toje srityje, bet žinau, kad nebent per projektus galima bandyt.“ [K1]</p>

Finansiniai ištekliai, finansinė parama kultūros įstaigoms	<p>„Šiuo metu norint, kad viskas būtų adekvatu, reikia skirti lėšų labai daug...“ [K1]</p> <p>„Jei šiandien žmogus gyvendamas XXI a. nori matyti gerą kultūrinį renginį ir turinį to renginio, tai neabejotinai išauga to renginio kaštai, jeigu biudžetas leidžia finansuoti 10–20 proc., tai kita dalis kaip? Arba ji yra surenkama iš žmonių, arba jos nėra ir tada lieka plika toj vietoj... nepadengta idėjomis, kokybe, žmogiškaisiais resursais... tai tokiu atveju kai mes esame atsidūrę tokiame ceitnote, tai ta dalis biudžeto savivaldybėje yra ryškiai nepakankama šiai dienai, o tos kitos dalies mes kol kas niekaip neatrandam.“ [K2]</p> <p>„Tai [aut. pastaba: projektai] paskatino sukurti naujų edukacinių projektų ir kai kurie labai sėkmingi.“ [U3]</p> <p>„Programa „Muziejų vartai“. Aišku, vien kompiuterinis terminalas ką reiškia. Vieniems tik pažaisti, o kitiems pažiūrėti kaip neakivaizdinę kelionę po Uteną.“ [U3]</p> <p>„Pagal projektus... Pačias įvairiausias technologijas turim...“ [U1]</p>
--	--

Diskusijose buvo pabrėžtas poreikis išskirti tikslines auditorijas ir su jomis nuosekliai dirbti.

„Mums, kultūros darbuotojams, reikia labai įsivertinti, į kokią auditoriją tu eini, jei eini į senjorus, tai eini į senjorų organizacijas, jeigu tu eini į moksleivius, tai moksleivius, jeigu tu eini į Utenos trikotažo darbuotojų, tai vėl visiškai kitaip eini. Mano galva, su nišiniaus menais būtent taip reikia daryti. Galbūt taip būtų daugiau šansų pasiekti.“ [U4]

„Turi būti patrauklus skelbimukas, piešinukas. Tai va tom tikslinėm auditorijom reikia atlikti apklausą, ko nori.“ [U3]

„Turi išgryninti kažkuo patrauklias vietas bendruomenei šventes, veiklas ar kažkokius užsiėmimus ir tuomet gauni gerą rezultatą.“ [L7]

Diskusijose minėtas ir netradicinių erdvių įveiklinimas.

„Mes čia kalbėjome, kad pas mus nesilanko darbininkai, o čia pramoninis miestas.“ [U3]

„Tai gal reik su renginiais eiti į įmones.“ [U2] „Daryti parodą ne bibliotekoje, bet Utenos trikotaže.“ [U4]

„Parašėm dabar projektą, ne tik muziejui, bet ir erdvėms aplinkui. Pavyzdžiui parką Utenos, kad ten būtų orientavimosi tokie žaidimai...“ [U3]

„Kai mokyklos neliko, pastatas buvo atiduotas kultūros centrui...“ [L7]

Apibendrinant diskusijos rezultatus galima teigti, kad Lietuvos regionuose stebimas palankus kompetencijų diegti inovacijas kultūros įstaigose vertinimas, o problemos iš esmės siejamos su regionų „senėjimo“ klausimu, jaunų žmonių išvykimo į didmiesčius tendencijomis ir mažomis (tiek finansinėmis, tiek kitomis) galimybėmis į regionus pritraukti kompetentingus darbuotojus.

Pastaraisiais metais pastebėtas ženklus pokyčių mastas. Kultūros įstaigos keičia darbo metodus ir tampa kur kas patrauklesnės šiandieniniam vartotojui. Pastebėtos tam tikros tendencijos išnaudoti kultūriniais poreikiams netradicines erdves.

Pagrindiniai būdai ir prielaidos skatinti inovacijas kultūros įstaigose regionuose: (1) nuosekli valstybės politika kultūros ir inovacijų srityse; (2) finansinė parama kultūros įstaigoms; (3) žmonių švietimas kultūros inovacijų srityje. Taip pat minėtas poreikis įvertinti tikslines auditorijas. Toks auditorijų išskyrimas padėtų taikyti adekvačias priemones skatinant žmones dalyvauti kultūriniame gyvenime.

2.3. Teisinės, organizacinės, sisteminės kliūtys vykdyti inovacijas kultūros įstaigose

Visos keturios fokusuotos grupinės diskusijos akcentavo klausimus apie tai, kaip dalyviai vertina kliūtis vykdyti inovacijas kultūros įstaigose, kodėl gyventojai nedalyvauja kultūriniame gyvenime ir kas paskatintų regionų gyventojus dalyvauti aktyviau. Šiame kontekste buvo užduoti šie klausimai.

- Tyrimų duomenimis, iki 30 proc. Lietuvos gyventojų niekaip nedalyvauja kultūros procesuose. Kas galėtų paskatinti šią visuomenės dalį įsitraukti į kultūros gyvenimą?
- Ar regionų kultūros įstaigų veikla atitinka vietos bendruomenių kultūrinius poreikius? Kaip užtikrinti patikimą grįžtamąjį ryšį tarp regionų kultūros įstaigų ir vietos bendruomenių?
- Kokios kliūtys daryti tuos inovatyvius pokyčius? Teisinės? Organizacinės?

Visuose regionuose respondentai pažymėjo, kad kultūros renginių yra pakankamai, tačiau dėl įvairių priežasčių kyla problemų surinkti renginių dalyvius: „<...> pasiūla viršija paklausą.“ [K2]; „Renginių yra labai daug... Auditoriją savo kažkokią surenka, bet tokių auditorijų, kurias galėtų surinkti pagal krašto dydį, ne visi turi.“ [K1]; „<...> veiksmo kiekvienoje vietoje yra pakankamai daug ir ne tik tai mieste, bet ir visame rajone... kitas dalykas, gerai, kad mes jau suvokiam, kad taip nenorim gyventi, norim gyventi geriau ir pasikelti aukščiau tą kartelę... tai du tokie svarbūs momentai, manau, kad mums pavyks.“ [K2].

Lentelėje 5 pateikiamos apibendrintos regionų gyventojų nedalyvavimo kultūriniame gyvenime priežastys.

LENTELĖ 5. Nedalyvavimo kultūriniame gyvenime priežastys

Kategorija	Iliustracija
------------	--------------

<p>Gyvenimo būdas</p>	<p>„Mes kaip tik čia diskutavome, kodėl dabar sušilo ir žmonės neateina į renginius. Tai čia yra toks gyvenimo būdas tradicinis. <...> Tradicinis gyvenimo būdas – daržininkystė... <...> jie svajoja, kaip važiuos į sodą. Tai keisis gyvenimo būdas žmonių, keisis tradicijos, keisis ir įpročiai. Tą patį mes pakalbam su kolegomis Klaipėdoje – atrodytų, didelis miestas, lygiai tas pats sezoniškumas jaučiamas netgi Klaipėdoje. Tai, manau, viena iš priežasčių.“ [U2]</p> <p>„Pagyvėjimas būna šaltuoju metu laikotarpiu, kai daržininkystė užsidaro.“ [U2]</p> <p>„Kas susiję su kultūra, ta gyva, tai ji reikalinga moksleivijai ir reikalinga senjorams, o vidutinei dirbančiajai klasei irgi labai reikalinga, tiesiog žmonės labai, kas turi darbus, yra užsiėmę darbais ir labai nėra to laiko tiek, kad jis galėtų kaip anais tarybiniais laikais, galėjo sau skirti laiko ir mes galėjom kolektyvus visokiausius daryt ir t. t., o šiuo metu, jeigu nori mėgėjišką kolektyvą padaryt, ypatingai su tokiais talentingais, įdomiais, ypatingai mokytais žmonėmis, tai jau yra labai sudėtinga ir jis jau tikrai vartotojas tampa.“ [KL9]</p>
<p>Amžius</p>	<p>„Periferija čia Lietuvos, čia gyvena vyresni gyventojai.“ [U2]</p> <p>„Reikėtų analizuoti, kas konkrečiai ir kokioje kultūroje dalyvauja. Darželiai, mokyklos labiau dalyvauja, bet kuo labiau auga – tuo mažiau dalyvauja.“ [U4]</p> <p>„<...> dabar mes dirbame tikrai su vyresnio amžiaus žmonėmis... bėda, kad mes kilnojamas renginys... tai bibliotekoj, tai mokykloj, tai parke... neturim vienos pastovios vietos, kuris būtų kaip kultūros įstaiga.“ [K5]</p> <p>„Didžiausia problema demografinė... čia kalbame, kad tik Lietuvoje, bet visoje Europoje tie maži miesteliai nyksta ir sparčiai... žmonės išvažiuoja į miestus... globalizacija... pagrinde tai jaunų žmonių... Kaimo vietovėje yra moksleiviai ir pagyvenę, o vidurinio aš nerandu, jie yra išvykę arba į miestus, arba į užsienį.“ [KL1]</p> <p>„Bibliotekos yra bibliotekos, bet va kultūros centrai, kurie turi sudaryti visuomenei sąlygas dalyvauti kultūroje ir ją vartoti, tai va čia jau yra visai kita tema... ir jeigu jūs klausiate apie vartotoją, tai čia ne išimtis mūsų rajonas, kaip ir visoje respublikoje, amžiaus vidurkis būtų jau netoli 50 metų... Problema yra didžiulė, trūksta jaunimo, nėra rajone jaunimo... tai ta kultūra jau orientuojasi į senjorus... Visi taip ir žiūri kiek ateis senjorų, kiek erdvių užpildys, nes jeigu neateis senjorai, tai renginys gali ir nepavykti.“ [KL4]</p>
<p>Temų neaktualumas</p>	<p>„Temų neaktualumas. Jeigu renginys geras, eity. Bet jeigu tai yra... kaip šiandien mes darėm paveldui, tai atėjo penki. Tai sunku, mes mes dirbam per projektus ir niekas su mumis nederina, kad pavyzdžiui, paveldo mokymai nebus balandj. <...> Negali rudenj, kai bus bulvių kasimas, apie bulvių ligas skaityti. Tai aktualu, bet mūsų projektas bus pasibaigęs. Aš tai manyčiau, kad nepataikai į tikrą poreikį. Gal reikėtų labai tiksliai žinoti adresatą ir kad adresatas būtent tuo metu būtent būtų suinteresuotas.“ [U1]</p>

<p>Žmonių mentalitetas</p>	<p>„Iš tikrųjų K6 išvystė temą, kad Kėdainiams šioje kultūros srityje trūksta ambicingumo, nes šiaip mes turime pagrindo būti ambicingais... istorinis paveldas... galima rutulioti tarptautinio masto lygmeniu, bet pati vietos bendruomenė ir valdžia arba to nežino, arba netiki, jiems nėra svarbu... jiems atrodo tie „Lifosos“ kalnai žymiai svarbiau... Kada pamato einant Dainų šventėj kėdainiečius – o, ir vėl čia Uspakicho miestas... Visą laiką prie mūsų limpa tokie dalykai, kurie mus tempai žemyn kultūriniu, identiteto, įvaizdžio požiūriu... ir po to kilti atgal į reikiamą lygį ir aukščiau mums yra labai sunku... mes kaip su svarsčiais esam. Tai nėra taip paprasta...“ [K1]</p> <p>„<...> pas mus buvo žmonių, kurie atėjo... jų yra... mes vaikščiojom po aikštę ir galvojom, kad mes ne Kėdainiuose, nes tie žmonės kažkur dedasi... tai yra mūsų žmonės, kurių nepamatysi kai kuriuose kituose renginiuose.“ [K4] Tie žmonės, kurie eina į ledų šventę, jie dažniausiai neina į Bromo Jazz...“ [K1]</p> <p>„Yra tokia žmonių grupė, kurie nemėgsta masinių renginių ir neina... jie gali būti intelektualūs, bet tiesiog nemėgsta ir neina.“ [KL4]</p> <p>„Žmones traukia tradiciniai renginiai. Tai kalbant čia apie inovacijas, jeigu tu bandai išeiti iš to formato ribų, tai automatiškai tu susiduri su tuo tuštumu auditorijū... <...> Jei tik kultūra labiau nukrypusi nuo tų tradicinių formatų, nuo liaudiškos išraiškos, žmonės tada išprusimo turi mažiau, tai atsitinka atmetimo reakcija, čia man per aukštai, per abstraktu, per nesuprantama, kaip čia dabar suprasti... Yra per didelis plyšys.“ [U4]</p> <p>„Jei aš nedirbčiau bibliotekoje, tai aš vargiai eičiau į ją. Nes man didžioji dauguma Lietuvos bibliotekų yra labai nepatrauklios. Ir man tas įvaizdis galvoje yra užsifiksavęs, kad čia vis vien nieko nėra, nes čia girdi kokią penkiolika metų, kad čia blogai finansuojama, nieko nėra. <...> Ir tol, kol žmonių sąmonėje perversmas įvyks... Bet jis tai, žmogus, nežino, jam galvoj išlikę...“ [U2]</p>
<p>Nemokumas</p>	<p>„Jeigu apie 30 proc. yra remtini mokykloje, tai irgi daro didelę įtaką.“ [KL10]</p> <p>„Didelę įtaką daro žmonių perkamoji galia... yra gyventojų galimybės ateiti... yra asocialių žmonių.“ [KL1] „Kelmėje didesnis procentas... yra ligotų, namuose sėdi, televizorių žiūri...“ [KL7]</p> <p>„Renginiai dažniausiai turi būti nemokami.“ [K1]</p> <p>„Aš dar papildysiu... publika, visuomenė yra nemoki, ir čia didžiulė problema ir jeigu renginys yra nemokamas, arba jeigu jis pusvelčiui, tai dar dar, o jeigu jau norim profesionalių atlikėjų, kuriems reikia atsiskaityti deramai ir bilieto kaina yra aukštesnė, jau tada yra problema.“ [KL4]</p>
<p>Geografinė padėtis</p>	<p>„Pas mus, Kėdainiuose, yra nepalanki situacija tiems mokamiems renginiams, nes mes už 50 km turim Kauną ir kitoj pusėj Panevėžį... nes žmonės važiuoja, bet... man ko trūksta Kėdainiuose, tai kiekvieną rytą per „Labas rytas, Lietuva“ matau, kaip reklamuoja renginius, tai mus labai retai... gal kaip kompleksas kažkoks tai provincijos...“ [K6]</p>

Nepakankama informacijos sklaida	<p>„Susidūriau prieš kelias dienas su tokiu atveju. Ateina viena mokytoja ir sako: – Su vaikais buvom Šiauliuos muziejų, nuostabioje ekskursijoje, dalyvavom nuostabiam edukaciniam užsiėmimė. Ir ji atėjo pasiūlyti, gal ir mes tą galim padaryti, va taip. Aš sakau: – Palaukit sekundę. Aš atidarau mūsų internetinį puslapį, parodau – mes turim ir tą temą, visiškai tą. Vedimas gal aišku kiek kitoks, ten ją veda specialistas archeologas, mes – ne, bet tema identiška, netgi veiklos tiek panašios. Tai jie važiavo į Šiaulius... Ir mūsų svetainė pakankamai populiari, „feisbuko“ lankytojų turim, auga skaičius, aš čia net susirašiau... Kuo tai paaiškinti?“ [U3]</p> <p>„Tai čia ne tik, kad jie nepažiūrėjo į mūsų siūlomas programas, bet mes čia neesame pakankamai efektyvūs... Mes tiesiog parašėm apskritai, kad turim tokią.“ [U3]</p>
----------------------------------	---

Kaip matome iš Lentelėje 5 pateiktų duomenų, kultūros įstaigų atstovai nurodė kelias pagrindines priežastis, kodėl regionų gyventojai neaktyviai dalyvauja kultūriniame gyvenime.

Gyvenimo būdo specifika, kuri lemia lankymosi renginiuose sezoniškumą (vasara nėra tinkamas laikas renginiams, lankymasis renginiuose yra intensyvesnis žiemos laikotarpiu).

Senėjanti visuomenė – regionuose vyrauja vyresnio amžiaus žmonės.

Regiono specifika – labiau industriniuose regionuose kultūra yra mažiau svarbi gyventojams.

Informacijos trūkumas – nepakankama informacijos sklaida.

Nemokumas – gyventojai nenori eiti į mokamus renginius dėl ribotų finansinių galimybių, arba todėl, kad yra pripratę prie nemokamų renginių. Tačiau taip pat pastebima, kad ne visada nemokumas yra pagrindinė problema: „Na, nėra kad kėdainiška neturėtų pinigų, yra pakankamai turtingas miestas, bet...“ [K1]

Kultūros įstaigų darbuotojai taip pat minėjo, kad daugelis kultūrinių renginių neturi nuolatinio finansavimo. Tokiu būdu sunku užtikrinti tęstiną jų renginių organizavimą. Dažnai renginiai finansuojami iš projektinių lėšų, o projektų įgyvendinimo laikotarpius kultūros įstaigų darbuotojams pasirinkti sunku: „Tai kai čia mes neturime pastovaus finansavimo, tai čia misija tokia sunkoka. Projektai finansuojami taip, kaip finansuojami, ir mes tuo tarpu neturim ... lankstumo.“ [U1]

Nors kaip būtinybė kultūros renginių plėtrai buvo akcentuota nemokamų renginių praktika, tačiau taip pat minėta, kad siekiant kultūrai išgyventi, būtina daryti ir mokamus renginius.

„Sakykim, vien tik apeliuoti į verslą ir galvoti, kad čia verslininkai turėtų tą dalyką padengti, tai irgi yra nesąžininga, nes jie irgi moka mokesčius. Šioje vietoje turi atsirasti ryžtingas „taip“ – darom mokamus renginius.“ [K1]

„Aš pats nesu už visai nemokamus renginius, tai yra neteisybė, iš tikrųjų. Dėl ko mes darėm, dėl to, kad mes bijojom... mes norėjom patikrinti darydami džiaz festivalį, kiek yra žmonių, kuriems tas yra įdomu... Mes padarėm nemokamą, po to gavosi kaip ir tradicija... bet mes įsitikinom, kad yra žmonės...“ [K4]

Diskusijose taip pat išryškėjo kokybiškos inovatyvios infrastruktūros kultūrai trūkumas regionuose. Tačiau taip pat buvo pažymėta, kad tai yra galimybė, niša plėstis: „Jeigu aš galėčiau Kėdainiuose atėjęs į salę ir turėti kokybišką laiką, tai aš tikrai nevažiuočiau į jokią didelį kino teatrą... Mes šiai dienai ieškom patalpų dabar...“ [K4]; „... bet Kėdainiuose per mažai žmonių, kad išlaikyti tokią...“ [K7]; „... didelę salę, aš sutinku, bet...“ [K4]; „... bet, kad ir 50 vietų su normalia įranga...“ [K7]; „... o kas bandė pasiūlyti ir tam pačiam Cinamonui...“ [K4].

Susistemintas požiūris į inovacijų kliūtis kultūros įstaigose pateikiamas Lentelėje 6.

LENTELĖ 6. Inovacijų kliūtyt kultūros įstaigose

Kategorija	Iliustracija
<p>Sisteminės kliūtyt, kultūros politikos neaiškumas, biurokratija</p>	<p>„Mes negalime sakyti, kad Lietuvos regionuose kultūra yra užmiršta... pas mus ta kultūra tokia yra, kartais atrodo, yra šiek tiek kaip antraeilis dalykas, nes kultūra yra labai imli, labai pinigų reikia didelių... šiuo metu norint, kad viskas būtų adekvatu, reikia skirti lėšų labai daug...“ [K1]</p> <p>„Jau eilę metų rengiama bibliotekų plėtros strategija... steigėjas yra savivaldybė, o prižiūri ir kontroliuoja Kultūros ministerija. Esame tokioje dvilypėje situacijoje, nėra konkrečių gairių, jos atsiras... vėlgi kaip tai priims steigėjas mūsų, ar jis jas supras, ar pritaris tiem mūsų noram bendrame kontekste eiti su visa respublika... mes skęstam operatyviniuose reikaluose tokiuose.“ [KL5]</p> <p>„<...> nes yra labai pasakymas, kai bandai ką nors padaryt, tau pasako konkrečiai ir aiškiai: pinigų mes neturim, o mūsų atveju, mes įrodėm, kad tie pinigai yra... ir iš tos pačios savivaldybės, mes priprašėm, kad jeigu mes darom kažką miestui, tai jie tegu padeda pagal galimybes... aš nesakau, tai yra labai maža galimybė...“ [K4]</p> <p>„Iš projekto gaudamas lėšas, muziejus vieną kitą dalyką padaro, bet to neužtenka... Trūksta kompleksinio... vėlgi kultūros centro pastatas... Kad ir kaip mes ten jį pagražintume fojė iš vidaus, kad kaip išsklotume marmuro plytelėm, šiuolaikiškai atrodo, bet visa kita yra ...“ [K2] „...1961 metai...“ [K1] „...taip.“ [K2]</p> <p>„Na, iš tikrųjų nežinau, kaip čia pasakyti apie tą savivaldybės vadovybės poziciją. Aišku, pinigų skyrimo galimybės yra ne beribės, ir labai gaila, bet kultūros įstaigos nebūna pačios pačios pačiausios svarbiausios institucijos, kurioms būtų nuolat ir daug skiriama pinigų, o to reikia, nes po to išeiina toks atotrūkis, kad, kaip sako, Lietuva kai kurių šalių niekad nepasivys, tai man susidaro įspūdis, kad mes kai kažkur sustojam, tai ta praraja pasidaro labai labai didžiulė... bet čia techninė pusė...“ [K1]</p> <p>„Šiai dienai aš nematau prasmės kažką prašyti iš valdžios... šiai dienai..., nes tai yra deklaracijos lygyje dažniausiai viskas vyksta...“ [K4]</p> <p>„<...> ir dabar mes susiduriam dar su tokiu dalyku, kad pas mus politikoj kaip ir nėra... mums reikėtų kažkokio tai svajoklio, kuris būtų arba mero patarėjas, arba pats meras. Nes tokios gal ambicijos trūksta...“ [K6]</p> <p>„Mes esame viešąsias paslaugas teikiančios įstaigos... ne viešojo administravimo... norim, žinom netgi kaip [diegti inovacijas], bet tą idėją turim užgesinti... kiek reikia visų tų dalykėlių popierėlių, atšoksta fantazija kai kuriems žmonėm... Be to, tas projekto rengėjas nueis į privatų, nevyriausybinį kitą sektorių, jis visai kitą atlygį už šitą darbą gauna, tuo tarpu kultūros centro darbuotojas ar muziejaus, jis už tą pačią algą turi tą projektą parengti ir suadministruoti ir visus kitus dalykus padaryti.“ [KL5]</p>

Regiono specifika	<p>„Bet, kita vertus, tokiuose regionuose kaip Kėdainiai, tai Kėdainiai turi savo specifika... tai yra labai toks industrinis kraštas... ir sakykime, ta mūsų kultūra... va yra kiti kraštai Lietuvos, kur neturi gamyklų visokių didelių ir turtingų žmonių visokių, tai jiems ta kultūra kažkaip tai... galbūt didelės pajėgos į turizmą, o turizmas... kaip žmonės atvažiuoja tai laisvalaikis, tai vėlgi kultūra... pas mus ta kultūra tokia yra, kartais, atrodo, yra šiek tiek kaip antraeilis dalykas, nes kultūra yra labai imli, labai pinigų reikia didelių... šiuo metu norint, kad viskas būtų adekvatu, reikia skirti lėšų labai daug...“ [K1]</p>
Organizacinės, žmogiškųjų išteklių trūkumas	<p>„<...> kaip K1 sako, kiek iš projekto benusipirktum projektorių, kamerą atsimušam į kitą... tada pati jau ir junkis, nes nėra kas...“ [K7]</p> <p>„Geriausia, ką matai šiandienai, tai yra iniciatyva, nes savivaldybė neturi kultūros specialistų šiai dienai...“ [K4] „<...> na, specialistai yra, bet nėra tai, kad aprėptų...“ [K1] „... nepriimkit tiesiogiai...“ [K4]</p> <p>„Taip, tai valdžios požiūris...“ [K7]</p> <p>„Labai dažnai tuose viešųjų projektuose nebūna numatyta administravimo išlaidų...“ [KL8] „Taip, būtų šitos išlaidos, būtų galima pasisamdyti žmogų iš šalies specialistą, jeigu nespėji... Dabar iš tikrųjų gaunasi papildomi krūviai žmogui ir, kokios kompetencijos jis bebūtų, jam yra sudėtinga.“ [KL5]</p> <p>„Mums trūksta jaunų specialistų, ypač meno vadovų... dirbt rajone meno vadovu, kai katorginis darbas, o atlyginimas tik toks... tai tiesiog neturi, sensta meno vadovai, o pakeist neturime kuo...“ [KL4]</p> <p>„Jaunų žmonių problema. Ir čia labai susieta su finansais. Dėl to jauni žmonės, baigę kultūrinės industrijas, turintys naujų idėjų, jie visi lieka didmiesčiuose. Net vasarai ne, kalbinausi čia mergaites, bet jos renkasi, kas į Ameriką, kas į Prancūziją padirbėti. Dirbti čionais per vasaros atostogas yra per didelė prabanga. Kadry, jaunų specialistų trūkumą labai jaučiam.“ [L7]</p>

<p>Socialinės, maži kultūros darbuotojų atlyginimai regionuose</p>	<p>„Labai liūdnai aš kalbu, nes iš tiesų liūdna, aš nežinau, kas į tą kultūrą... ar dėl to, kad atlyginimai maži... tų tokių, kad negalima uždirbti... aš nežinau...“ [K7]</p> <p>„Ir jaunų žmonių į kaimą... K6 nuėjo į kaimą, ten prašvito ta prošvaistė ir staiga – į miestą. Dėl ko pabėgai iš kaimo? Tik dėl to, kad savivaldybė tave į miestą pasiėmė. Jeigu būtų jaunas žmogus, mes puikiausia komanda būtume.“[K5]</p> <p>„Na, kaip sakyti... galima turėti kažkokias idėjas, gražu gerai... kaime padaryt, bet po to banko sąskaitą atsidarai, kad tau niekas nei kuro kompensuoja, nei dar kažką... ir labą dieną.“ [K6]</p> <p>„Pasikviest jauno žmogaus jau kaip ir nebeįmanoma... todėl, kad jis jokių būdu, gali ateit, gauna čia 400 ir kaip jam žmogui gyvent? ... ir pasikviest specialistą „labą dieną“ jau yra labai didelė problema, jaunų specialistų, kurie išmano...“ [KL9]</p> <p>„Būkim biedni, bet teisingi, atlyginimai kultūros darbuotojų yra labai nedideli, o kas liečia tų žmonių atėjimą, aš esu trys metai išėjus iš vienos įstaigos ir parėjus ten, tai žmonių galbūt ir atsirastų daug jaunu, kompetentingų, su idėjom, su viskuo, bet su tokiu darbo užmokesčiu... jaunam žmogui darbo užmokestis yra vienas iš motyvacijos dalykų, tai negalima juk iš idėjos gyvent.“ [KL8]</p> <p>„Pagrindinė problema kultūros darbuotojams – jų darbo apmokėjimas.“ [L8]</p>
<p>Teisinės</p>	<p>„<...> tai savivaldybės tinklalapis... tokios bendros informacijos bazės nėra, kur aš sakiau kažkada idėją, kad turėtų būti kažkoks renginiai Kėdainiuose, žemėlapis, kur atsiverti ir toks renginių kalendorius... mes dar su kuo susiduriame tai viešinimo trūkumas, pristatymo bendruomenei.“ [K6]</p> <p>„Ta pati savivaldybės svetainė labai prastai veikia... pas mus va taip yra, savo sričių karaliukai, kurie...“ [K1] „...lygioj vietoj problemą kuria.“ [K6]</p>
<p>Finansinės – mažas kultūros finansavimas</p>	<p>„Pirmiausia finansinės kliūtys... finansavimo tokio, koks turėtų būti kultūrai, be abejo, nėra.“ [KL10] „Ir diegiant bet kokias inovacijas, kažką planuojant, vis tiek labai svarbus yra laiko faktorius... matai, kad kažkokia paslauga bus paklausi, bet tos neatsiveriančios finansinės galimybės trukdo laiku tą dalyką padaryti... ir praėjo laikas, ir traukinys nuvažiavo... nebetikslinga tą daryti.“ [KL5]</p> <p>„Bet baigėsi projektas, ir tie mokytojai nebeveda...“ [U3]</p>

Apibendrinant diskusijos rezultatus galima teigti, kad pagrindinės priežastys, kodėl Lietuvos regionuose gyventojai mažai dalyvauja kultūriniame gyvenime, yra: (1) gyvenimo būdo specifika, kuri lemia lankymosi renginiuose sezoniškumą; (2) senėjanti visuomenė; (3) regiono specifika; (4) nepakankama informacijos sklaida; (5) nemokumas, ribotos finansinės galimybės.

Išskirti keli tipai pagrindinių inovacijų kultūros įstaigose kliūčių: (1) sisteminės, kultūros politikos; (2) regiono specifika; (3) organizacinės, žmogiškųjų išteklių trūkumas; (4) socialinės, maži kultūros darbuotojų atlyginimai regionuose; (5) teisinės; (6) finansinės – mažas kultūros finansavimas.

2.4. Bendradarbiavimo su privačiu sektoriumi patirtis, nauda ir kliūtys

Siekiant išsiaiškinti kultūros įstaigų bendradarbiavimo su verslo sektoriumi praktikas regionuose, buvo diskutuojama šiais klausimais.

- Ar vyksta bendradarbiavimas su verslu?
- Ar prašoma paramos? Ar verslas siūlo paramą?
- Gerieji pavyzdžiai? Kokios siūlomos paslaugos verslui?
- Ar vyksta bendradarbiavimas su bendruomene?

Dauguma diskusijų dalyvių pažymėjo, kad dažniau tenka iš verslininkų prašyti paramos, nei su-laukti pasiūlymo gauti paramą. Vis dėl to, pasitaikė ir gerųjų praktikų, kai verslininkai patys siūlo rengti renginius. Nors tuo pačiu diskusijų dalyviai akcentavo, kad trūksta turtingų vietos verslininkų: „*Na, iš tikrųjų, išgyvenimas nėra verslas. Jeigu verslininkas sukūrė šiek tiek darbo vietų ir šiaip taip išgyvena, tai žmogus, galbūt, dar ateis į teatrą, į koncertą...*“ [KL10]; „*Verslo pas mus mažai yra. Ir visi nori tos paramos.*“ [L3]; „*Čia ne Vilnius.*“ [L8].

Lazdijuose taip pat minėtas atvejis, kai kultūros įstaigos (turizmo informacijos centras) padeda verslininkams: „*Mes sudarome maršrutus. Mūsų tikslas – pritraukti kuo daugiau į savo rajoną svečių, užsieniečių, supažindinti su lankytinomis vietomis, kad ilgau užtruktų rajone ir tuo pačiu duodami uždirbti vietos verslininkams, tai šiuo atveju – kaimo sodybų savininkams.*“ [L1]

Minėta, kad bendradarbiavimas su verslu yra aktuali tema: „*Taip, tai dabar ant bangos tas santykis su verslu... Nes yra muziejų strateginės kryptys patvirtintos, dabar ruošiamos bibliotekų strateginės kryptys. Nu ir čia įvairiausios formos yra. Reiškiasi sveikintinos konferencijos verslininkams bibliotekose, va įvairios paslaugos.*“ [U5]

Lentelėje 7 pateikiamos apibendrintos kultūros įstaigų bendradarbiavimo su verslu ir bendruomene praktikos ir iliustracijos.

LENTELĖ 7. Bendradarbiavimas su privačiu sektoriumi

Kategorija	Iliustracija
Verslo sektoriaus parama: geroji praktika	<p>„<...> mes su kompanija dabar ieškom intensyviai patalpų Kėdainiuose ir planuojam padaryti šitą dalykėlį... ir kinui, ir ne kinui... tai būtų kultūros centras, tik kitoks... privatus... kur galėtų skambėti eilėraščiai... kinas... ir situacija tokia, kad yra žmonių, kurie pasiryžę negrąžintinai tam skirti pinigų, yra žmonių, kurie turi verslų ne Kėdainiuose, bet jie nori padaryti kažką gero... ir jie tai nevadina parama... tai normalūs kėdainiškiečiai, kurie gyvena kitur...“ [K4]</p> <p>„Kai festivalyje buvo 10 koncertų, tai aš parašiau koncerto pavadinimus, šalia – kokia suma, ir neprašiau, o ėjau per įmones ir siūliau nupirkti kėdainiškiems koncertą. Ir tada reklamuoji, prieš koncertą, pasakai, kas tą koncertą dovanoja... ir gaunasi, kad tu neprašai kažkam tai, bet gaunasi realus konkretus... ir daugiau nei pusę koncertų mes padengėm taip... tai aš skystis dėl verslininkų tikrai negalėčiau, nes sekėsi.“ [K4]</p> <p>„Visada prašom, bet dabar, kai reikėjo Jazzo gatvę atidaryt, tai buvo pirmas kartas, kai paskambino ir pasiūlė... tai buvo kažkas fantastiško, labai miela...“ [K4]. „Nes jeigu jie mato, kad tai yra inovatyvu ir nauja, tai...“ [K1]</p> <p>„Negalim sakyti... sportą paremia ir seniūnijų šventę... o čia dabar meno šventė... organizuojam be alkoholio, tai pagrindinis verslininkų uždarbis, bet dabar jau negrįšim prie to.“ [KL1] „Na, ūkininkai prisideda prie švenčių, ypač seniūnijose... yra tokių ūkininkų... sako, visos šventės seniūnijų remiamos ūkininkų, negalime sakyti, kad jau visiškai, bet ne tokie mastai, kaip sakant... Tokių stambių neturim ir neturėsime.“ [KL1]</p> <p>„Verslininkų paprašyti... yra tokie, kurie metai iš metų remia šventes... ir kultūros centras žino, kad rems ir verslininkas žino...“ [KL8]</p> <p>„Bet mes turim „Lifosą“ ir „Lifosa“ remia socialines kultūrinės programas ir visai neblogai...“ [K2]</p> <p>„Tai buvo procesas. Nes verslo pas mus mažai yra. Ir visi nori tos paramos.“ [L3] „Čia ne Vilnius.“ [L8] „Bet vieną verslo įmonę mes prisijaukinome, vis prašydami vienam renginiui, vienam metiniam renginiui. Ir jie dabar jau geranoriškai net paklausia: – Šiomet darysit parodą? Ko reikia? Kokio dydžio prizus paruošti? Pernai jie finansavo ir išleido mokinių piešinių kalendorių. Šiomet jie brangesnius prizus parengė. Kitiems metams, sako, jau pradėkit galvoti, ko reikės. Va su ta įmone jau yra geras kontaktas, abipusis pasitikėjimas. Aišku, reikia jiems atidirbti, pernai papuošėm mes jiems vitrinas prieš Kalėdas. Tai toks abipusis atsirado...“ [L3]</p> <p>„Tai kai rengiam projektus, tai dažnai ten dalyvauja parteris iš verslo, bet tai nereiškia, kad jie mums duoda pinigų. Jie turi nešti indėlį į mūsų projektą. Dabar mes turėjom... su viena įmone labai sėkmingai, su kita – labai nesėkmingai... Bet, bet kuriuo atveju, jie mums davė tą intelektualinį produktą, tai yra sukūrė edukacinius žaidimus.“ [U1] „Žaidimus jie dovanojo, bet pamatė, kad tie žaidimai neina ant senų kompiuterių, tai padovanojo kompiuterį, nes pamatė, kad ta dovana bus nenaudojama.“ [U1] „Jie visą vasarą važinėjo pas mus, konsultavo. Tai aš sakyčiau irgi parama.“ [U1]</p>

<p>Verslo parama: blogoji praktika</p>	<p>„Tai, ką minėjo K4, tai daugiau išskirtiniai atvejai, rėmimo tokio kaip ir nėra... tai yra gerasis pavyzdys. Bet, sakykime, kitas įstaigas, biudžetines, jiems gana sunkiai einasi ieškoti rėmėjų, išskyrus kelis minimalius atvejus.“ [K2]</p> <p>„Sako, pirmą kartą atėjai, pirmą ir gauni... ir paskutinį...“ [K5]</p> <p>„Negalim sakyti... sportą paremia ir seniūnijų šventę... o čia dabar meno šventė... organizuojam be alkoholio, tai pagrindinis verslininkų uždarbis, bet dabar jau negrįšim prie to.“ [KL1]</p> <p>„Na, ūkininkai prisideda prie švenčių, ypač seniūnijose... yra tokių ūkininkų... sako visos šventės seniūnijų remiamos ūkininkų, negalime sakyti, kad jau visiškai, bet ne tokie mastai, kaip sakant... Tokių stambių neturim ir neturėsime.“ [KL1]</p> <p>„Jauni žmonės 30–40 metų amžiaus... jų požiūris į kultūrą ar į savo aplinkos rėmimą yra visai kitoks..., gaila, bet pas mus rajone tokių verslininkų nelabai turime... dar ir mūsų tų verslininkų požiūris kitoks.“ [KL8]</p> <p>„Labai prastai. Galbūt mes nelabai išmokę prašyti, bet kita medalio pusė – verslas sako, o man kas iš to... kai man būna blogai, man savivaldybė nepadedą... o kai remti kultūrą, tada atsisuka į mus. Jie irgi nori abipusio bendradarbiavimo...“ [KL8]</p> <p>„Na, iš tikrųjų, išgyvenimas nėra verslas. Jeigu verslininkas sukūrė šiek tiek darbo vietų ir šiaip taip išgyvena, tai žmogus, galbūt dar ateis į teatrą, į koncertą...“ [KL10]</p>
<p>Bendruomeniškumas</p>	<p>„Rėmėjų nelieka senjorams... šventės susemia... o senjorams nelieka, mes patys susimetam kapeikėlę, jeigu ką darom...“ [KL7]</p> <p>„<...> kad būtų ne taip, kad kiekvienas už save, reikia kažkio bendrumo tikslo... ir seną dalyką gali pateikti kaip naują... reikia komunikacijos ir pasiekti savo tikslinius vartotojus.“ [K3] „Aš nelabai sutinku, man tas bendrumas... „biški“ sovietinis reikalas. Kur atsiranda kultūra? Ten kur yra žmogus.“ [K7] „Ne, kur yra komanda...“ [K5] „Na, aš labai atsargiai su tom komandom...“ [K7] „K3 turėjo omenyje, kad imkim, žiūrėkim, ką mes turim, tą ir eksploatuokime, o mes dažnai elgiamės išskydusiai... Jeigu mes visi, visos kultūros įstaigos, mušime vieną, tai bus labai geri rezultatai.“ [K1]</p>

Diskusijose pabrėžta, kad lokaliuose bendruomenėse vyksta ne tik kultūrų įstaigų bendradarbiavimas su verslu, tačiau ir su savivaldybe.

„<...> na, niekas to neprisimins, visi prisimins, kad sumažino [finansavimą]... kiek galvą daužau toj vietoj, tiek man paskui per galvą duoda...“ [K2]

„Savivaldybė šioje vietoje iš tiesų yra kaip tarpininkas...“ [K2] „Na, savivaldybė sakyti čia per daug... yra meras, bosai ir viską sprendžia. Kiek metų yra buvę, kad kultūra iš to nieko negaudavo, tik švietimas gaudavo...“ [K1]

„Kažkaip tai gaudavosi tokios net intrigėlės, kad iš to negali prašyt, nes tas kažkioje tai partijoje. Tai kai pradeda žaist tokie žaidimukai kaimietiški, tai čia jau nesmagu...“ [K6]. Tai taip, nes pas mus buvo ilgą laiką vienpartinė sistema...“ [K1]

„Mes skatiname, kad mokyklos visų pirma aplankytų rajono muziejus, o tik po to važiuotų kitur.“

[L8]

Apibendrinant diskusijos rezultatus galima teigti, kad bendradarbiavimo su verslu praktikos skirtinguose regionuose pasirodė gana skirtingos tiek pačių praktikų skaičiumi, tiek ir jų kokybės vertinimu. Yra tendencija, kad dažniau tenka kultūros įstaigoms iš verslininkų prašyti paramos, nei patiems sulaukti pasiūlymo gauti paramą. Vis dėl to, pasitaiko ir gerųjų praktikų, kai verslininkai patys siūlo rengti renginius, finansuoti tam tikras iniciatyvas, kartu su kultūros įstaigomis dalyvauja projektuose, konsultuoja. Yra praktikų, kai tie patys verslininkai pastoviai remia tam tikrus kultūrinius renginius, ypač didesnius (tokius kaip miesto šventė).

3. IŠVADOS

Apibendrinant diskusijos rezultatus galima daryti tokias išvadas.

- Lietuvos regionuose vyrauja teigiamas požiūris į kultūros įstaigų inovatyvumo lygį. Tą iliustruoja diskusijos dalyvių pateikiami pavydžiai. Inovacijos diegiamos pačių darbuotojų iniciatyva – inovatyvumo lygis tiesiogiai palaikomas suinteresuotų, aktyvių, iniciatyvių darbuotojų pastangomis, kurias žymi įvairių renginių organizavimas, netradicinis požiūris į tradicines kultūros įstaigų teikiamas paslaugas bei intensyvus projektinės veiklos inicijavimas.
- Lietuvos regionuose stebimas palankus kompetencijų diegti inovacijas kultūros įstaigose vertinimas, o problemos iš esmės siejamos su regionų „senėjimo“ klausimu, jaunų žmonių išvykimo į didmiesčius tendencijomis ir mažomis (tiek finansinėmis, tiek kitomis) galimybėmis į regionus pritraukti kompetentingus darbuotojus.
- Pastaraisiais metais pastebėtas ženklus pokyčių mastas. Kultūros įstaigos keičia darbo metodus ir tampa kur kas patrauklesnės šiandieniniam vartotojui. Pastebėtos tam tikros tendencijos išnaudoti kultūriniais poreikiais netradicines erdves.
- Pagrindiniai būdai ir prielaidos skatinti inovacijas kultūros įstaigose regionuose: (1) nuosekli valstybės politika kultūros ir inovacijų srityse; (2) finansinė parama kultūroms įstaigoms; (3) žmonių švietimas kultūros inovacijų srityje. Taip pat minėtas poreikis įvertinti tikslines auditorijas. Toks auditorijų išskyrimas padėtų taikyti adekvačias priemones skatinant žmones dalyvauti kultūriniame gyvenime.
- Pagrindinės priežastys, kodėl Lietuvos regionuose gyventojai mažai dalyvauja kultūriniame gyvenime, yra: (1) gyvenimo būdo specifika, kuri lemia lankymosi renginiuose sezoniškumą; (2) senėjanti visuomenė; (3) regiono specifika; (4) nepakankama informacijos sklaida; (5) nemokumas, ribotos finansinės galimybės.
- Išskirti keli tipai pagrindinių inovacijų kultūros įstaigose kliūčių: (1) sisteminės, kultūros politikos; (2) regiono specifika; (3) organizacinės, žmogiškųjų išteklių trūkumas; (4) socialinės, maži kultūros darbuotojų atlyginimai regionuose; (5) teisinės; (6) finansinės – mažas kultūros finansavimas.
- Bendradarbiavimo su verslu praktikos skirtinguose regionuose yra gana skirtingos tiek pačių praktikų skaičiumi, tiek ir jų kokybės vertinimu. Yra tendencija, kad dažniau tenka kultūros įstaigoms iš verslininkų prašyti paramos, nei patiems sulaukti pasiūlymo gauti paramą. Vis dėl to, pasitaiko ir gerųjų praktikų, kai verslininkai patys siūlosi rengti renginius, finansuoti tam tikras iniciatyvas, kartu su kultūros įstaigomis dalyvauja projektuose, konsultuoja. Yra praktikų, kai tie patys verslininkai pastoviai remia tam tikrus kultūrinius renginius, ypač didesnius (tokius kaip miesto šventė).

